ŞEHRİMİZ DENİZLİ

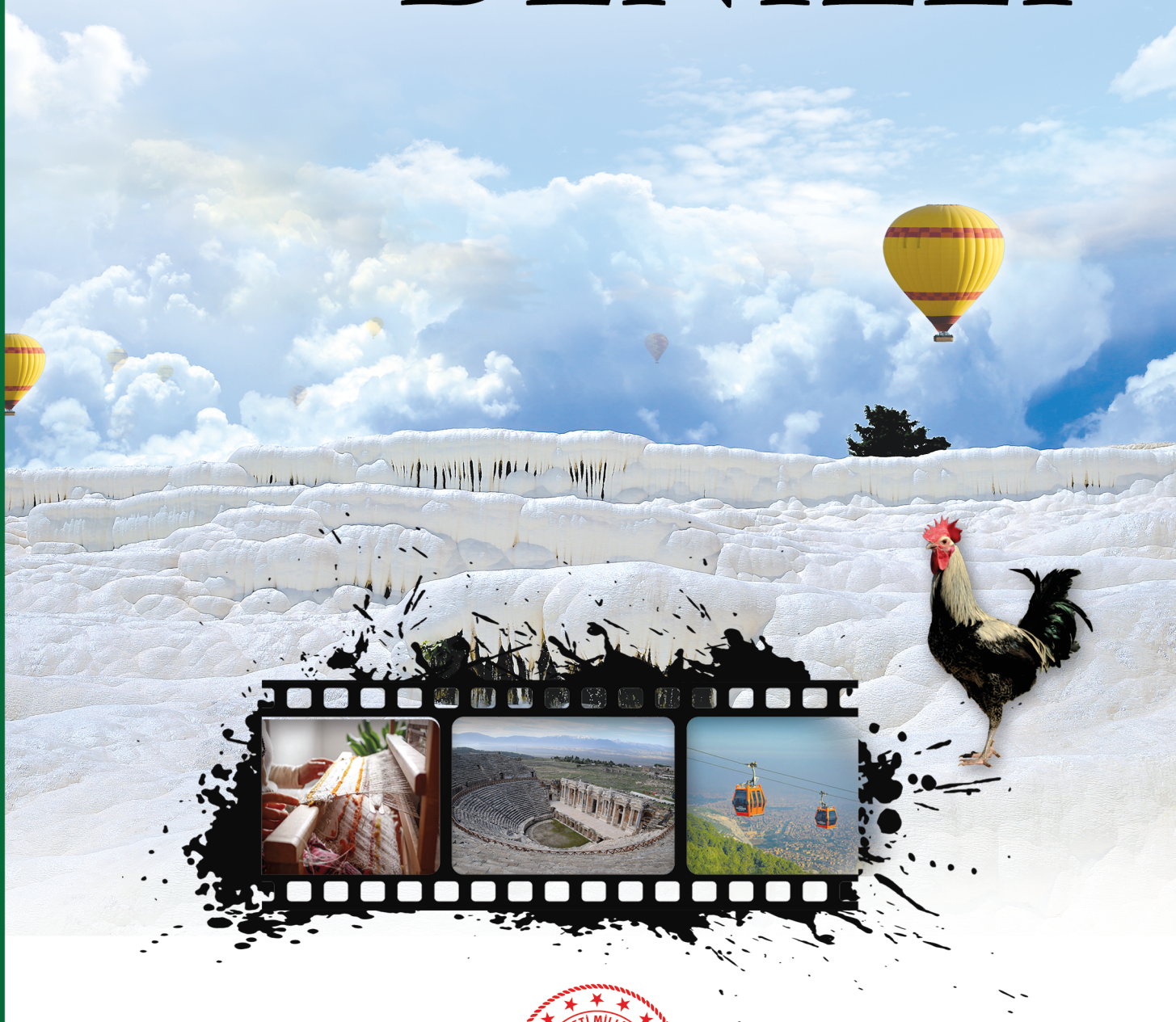

TÜRKİYE CUMHURİYETİ MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI

ŞEHRİMİZ DENİZLİ

YAZARLAR

Erkan İSANMAZ
Yaşar DENGİZ

KATKI SAĞLAYANLAR

Prof. Dr. Tahir KODAL

Doç. Dr. Vesile ALKAN

Dr. Öğr. Üyesi Ömür Kaya KALKAN

Mehmet DALKIRAN

DİL UZMANI

Adem KANKURAL

GÖRSEL TASARIM

Cihan DAMGACI

Mesut AYDOĞAN

Bu materyalin ilk 2 (iki) ünitesinin metin içeriği Temel Eğitim Genel Müdürlüğünce oluşturulan komisyon tarafından hazırlanmıştır.

ISBN

978-975-11-5180-3

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

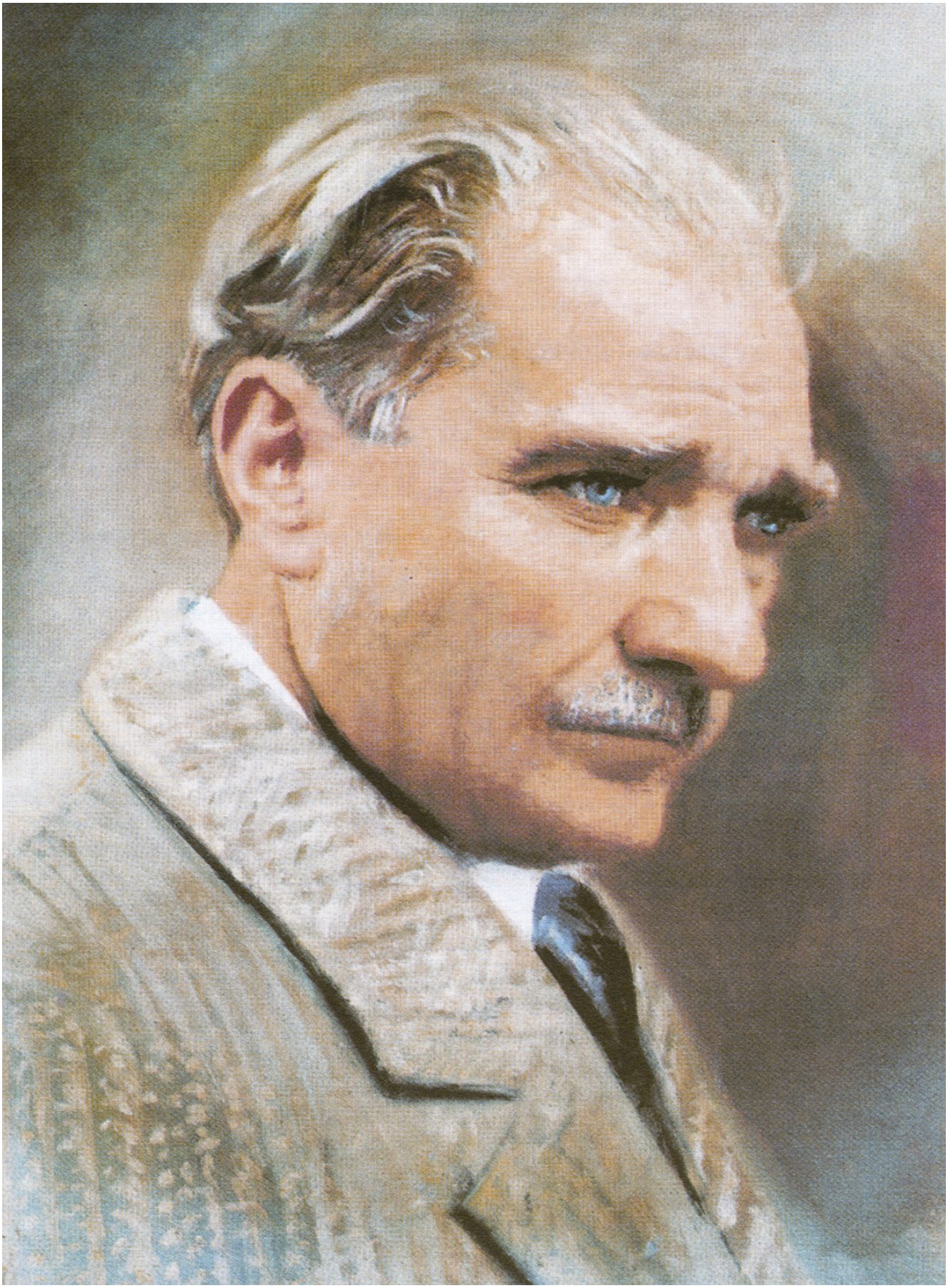

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

1. ÜNİTE ŞEHİRLERİN HİKÂYESİ

BİRLİKTE YAŞAMANIN GEREKLİLİĞİ 10
ŞEHRİ TANIYORUZ 12
ŞEHİR VE MEDENİYET 15
ŞEHİRLE İLİŞKİMİZ 17

2. ÜNİTE ŞEHİRDE YAŞAM

ŞEHİR VE SOSYAL YAŞAM 20
MEDENİ YAŞANTININ GEREKLERİ 23
ŞEHRİN FIRSATLARI VE RİSKLERİ 26
ENGELSİZ YAŞAM 31
ŞEHİRDEKİ DİĞER CANLILAR 33

3. ÜNİTE ŞEHRİMİ TANIYORUM

DENİZLİ'NİN TÜRKİYE'DEKİ YERİ VE KONUMU 36
DENİZLİ'DEKİ COĞRAFİ ÖZELLİKLERİN İNSAN YAŞAMINA ETKİLERİ 40
DENİZLİ'NİN NÜFUSU 42
DOĞAL AFETLER VE DENİZLİ 45
DENİZLİ'NİN İDARİ YAPISI 47
DENİZLİ TARİHİ 53
DENİZLİ'NİN KOMŞU VE KARDEŞ ŞEHİRLERİ 56
ÜNİTE DEĞERLENDİRME - 3 58

4. ÜNİTE ŞEHRİM ÇALIŞIYOR

DENİZLİ'DE EKONOMİ 62
DENİZLİ'DE ZANAAT 67
DENİZLİ'DE TURİZM 70
DENİZLİ'DE ULAŞIM VE İLETİŞİM 74
ÜNİTE DEĞERLENDİRME - 4 76

5. ÜNİTE ŞEHRİMDE BEN

DENİZLİ'DE KÜLTÜR VE SANAT 80
DENİZLİ'DEKİ TARİHİ VE KÜLTÜREL MEKÂNLAR 84
DENİZLİ'DE YETİŞEN ÜNLÜLER 87
DENİZLİ'NİN KÜLTÜR VARLIKLARI 90
DENİZLİ'NİN DİL HAZİNESİ 94
DENİZLİ'DE YEREL YAYINCILIK 96
DENİZLİ'NİN MÜZİK KÜLTÜRÜ 98
DENİZLİ'NİN ÖNEMLİ GÜNLERİ 100
DENİZLİ VE SPOR 103
ÜNİTE DEĞERLENDİRME - 5 105

ŞEHRİMİZ DENİZLİ

ÜNİTE 1

KAZANIMLAR

Ş.1.ŞEHİRLERİN HİKÂYESİ

- **Ş1.1. Birlikte yaşamanın gerekliliğini fark eder.**
- **Ş1.2. Şehri meydana getiren unsurlardan yola çıkarak şehrin ne olduğunu bilir.**
- **Ş1.3. Medeniyetlere yön vermiş şehirleri araştırır.**
- **Ş1.4. Şehrin insana, insanın şehre olan etkisini tartışır.**

BİRLİKTE YAŞAMANIN GEREKLİLİĞİ

Bir yolcu gemisi aniden kopan bir fırtınanın etkisiyle parçalanır ve dalgalar geminin içindeki yolculardan birini sürükleyerek adaya kadar götürür. Yolcu, kendisiyle birlikte kıyıya sürüklenen sandıklardaki yiyecek ve çeşitli eşyalarla hayatta kalma mücadelesi verir. Yolcu günler geçtikçe yaşadıklarını sandığın birinden çıkan deftere not eder. Şimdi onun yazdığı notlara göz atalım:

- *Kendime geldikten sonra adayı baştan sona dolaştım. Hiçbir insana rastlamadım. Galiba uzun bir süre bu ıssız adada tek başıma yaşamak zorunda kalacağım.*
- *Geminin karaya vuran enkazından kurtarabildiğim eşyaları toplayarak küçük bir mağarayı barınabileceğim şekilde düzenledim.*
- *Adada en büyük sorun vahşi hayvanlar. Bu hayvanlardan korunmak için mağaranın girişini büyük ağaç dalları ile kapattım.*
- *Gemi enkazından kurtarabildiğim yiyeceği saklamak için bir depo inşa ettim.*
- *Adanın içlerine giderek çeşitli meyveler topladım. Bu meyveleri kışın da yiyebilmek için kuruttum.*

Adaya sürüklenen yolcu birçok sorunla tek başına mücadele etmek zorunda kalmış. Kendi yaşamımızı düşünelim. Bir gün içinde nelere ihtiyaç duyuyoruz? Bu ihtiyaçları tek başımıza mı yoksa birilerinin desteğiyle mi karşılıyoruz?

Pek çok insanın katkısıyla sütüm içmeye hazır. Peki ya öyle olmasaydı?

Terziler olmasaydı kıyafetlerimi nasıl dikerdim?

Arkadaşlarımla ne kadar çok şey paylaşıp eğlenceli vakit geçiriyorum. Ya onlar olmasaydı?

Bu yollar yapılmasaydı, araba ya da şoför olmasaydı okula nasıl ulaşırdım?

Öğretmenim olmasa bu kadar bilgiyi nasıl öğrenirdim?

Günlük yaşamımızı sağlıklı şekilde sürdürmek için birçok şeye ihtiyaç duyarız. Yemek yemek, giyinmek, barınmak, eğitim görmek ve çevremizle iletişim kurmak bu ihtiyaçlarımızdan yalnızca birkaçıdır. Tüm bu ihtiyaçlarımızı tek başımıza karşılamamız mümkün değildir. Bu nedenle topluluk hâlinde yaşarız. Yaşadığımız yer bir köy olabileceği gibi bir şehir de olabilir. Nerede yaşarsak yaşayalım her zaman bir iş bölümü ve iş birliği içindeyiz.

Günlük hayatımızı düşünelim. Sabah kahvaltısında tükettiğimiz yiyecek ve içecekler farklı kişiler tarafından üretilip bizlere ulaştırılmaktadır. Örneğin yediğimiz ekmek, soframıza gelinceye kadar birçok aşamadan geçer. Buğdayın ekilmesi, hasat edilmesi, öğütülerek un hâline getirilmesi ve unun da hamur yapılarak pişirilmesi gerekir. Bu işleri yapabilmek için birçok araç gerece ihtiyaç duyulur. Bu araç gereçleri üretebilmek için de çeşitli mesleklerden insanlara ihtiyaç vardır. Tek bir insanın bu işlerin hepsinin üstesinden gelmesi oldukça zordur.

Gün içerisinde ulaşımımızı sağlayan şoförler, okulda eğitim aldığımız öğretmenler iş bölümü içinde ihtiyaçlarımızı karşılayanlardan birkaçıdır. O hâlde iş bölümü yaparak ihtiyaçlarımızı kolaylıkla karşılayabiliriz.

Toplumsal yaşamın temelini kişiler arası iletişim oluşturur. Yaşamımız boyunca ailemiz, arkadaş, akraba ve komşularımız başta olmak üzere toplum ile iletişim hâlinde oluruz. Sosyal çevremizi oluşturan insanlarla sağlıklı ilişki kurmak için doğru bir iletişim kurmak gerekir. Bu iletişim karşılıklı sevgi ve saygıya dayalı olmalıdır. Böyle bir iletişim bizlere yardımlaşma ve dayanışma duygularını aşılar. Böylece çevremizdeki insanların sorunlarına duyarlı bireyler olarak mutluluklarını ve üzüntülerini paylaşırız.

ŞEHRİ TANIYORUZ

"Tarih öncesi dönemlerde insanlar yaşamlarını nasıl sürdürüyorlardı? Hiç düşündünüz mü?"

Şimdi geçmişe bir yolculuk yapalım ve bu sorunun cevabıyla birlikte insanların yerleşik yaşama nasıl geçtiğini ve bu yerlerin şehir hâline nasıl geldiğini öğrenelim.

Günümüzden yaklaşık 12.000 yıl öncesine kadar insanlar yaşamlarını göçebe olarak sürdürüyorlardı. Yiyecek bulmak için sürekli yer değiştiriyor, hayvanları avlayarak ve bitkileri toplayarak karınlarını doyuruyorlardı. Mağaralarda ya da geçici barınaklarda yaşıyorlardı. Sonra yaşamlarını tamamen değiştirecek bir gelişme yaşandı. İnsanlar tarım yapmaya başladılar ve vahşi hayvanları evcilleştirdiler. Çiftçilik yapmaya başlayan insanlar ekinlerine ve hayvanlarına bakmak için yerleşik yaşama geçtiler. Yerleşim yeri olarak nehir kenarlarındaki düz ve verimli arazileri seçtiler. Böylece arazilerini kolayca sulayabildiler.Kendilerinin ve hayvanlarının su ihtiyacını karşılayabildiler. Tarım ve hayvancılıkla birlikte besin kaynaklarının artması nüfusun da artmasını sağladı. Nüfus artışıyla birlikte bu ilk yerleşim yerleri köylere dönüştü. Köylerde yaşayan insanlar ihtiyaçlarından fazla ürün elde ettiler. Kendilerini ve ürünlerini saldırılardan korumak için köylerin etrafını çevirdiler. Fazla ürünleri diğer köylerde yaşayanlara sattılar. O köylerdeki insanlardan da kendi ihtiyaç duydukları ürünleri aldılar. Böylece ticaret hayatını başlattılar.

İşte bu şekilde ortaya çıkan köylerden bazıları zaman içinde o kadar büyüdü ki köy olmaktan çıkarak şehir hâlini aldı. Şehir olarak nitelendirilebilecek ilk büyük yerleşim yerlerinden biri de ülkemizde Konya'da yer alan Çatalhöyük'tür. Çatalhöyük günümüzden yaklaşık 9.000 yıl önce 10.000'e yakın nüfusa sahip büyük bir şehirdi.

Çatalhöyük gibi ilk şehirler genellikle su kaynaklarında, verimli ovalarda, ulaşım yolları üzerinde, güvenlik açısından savunması kolay yerlerde kuruldu. Kalabalık nüfusun ihtiyaçlarının karşılanması için şehirde fırıncılık, kasaplık, demircilik, marangozluk, terzilik gibi meslekler ortaya çıktı. Zaman içinde büyüyen şehirlerin belirli bir düzen içinde yönetilebilmesi, dış saldırılardan korunabilmesi gibi ihtiyaçları yönetim birimlerinin kurulmasını sağladı. Böylece kral ya da meclis tarafından yönetilen şehirler doğdu. Şehirler barınma, güvenlik, eğitim, sağlık gibi insani ihtiyaçların en uygun şekilde karşılanabileceği yerler hâline geldi. Türkiye, Irak, Hindistan ve Mısır yeryüzünde en eski şehirlerin kurulduğu bölgelerdir. İlk Çağ'da kurulan şehirlerde evler, ibadethaneler, idari yapılar, dükkânlar, pazar yerleri şehri meydana getiren başlıca unsurlardır.

Geçmiş çağlarda kurulan şehirlerin bazıları büyüyüp modernleşerek günümüzde de varlığını sürdürmektedir. Buna karşılık Truva, Efes, Hattuşa gibi ülkemizdeki pek çok şehir deprem, sel ve benzeri doğal afetler, salgın hastalık ve savaş nedeniyle yıkılmış ve yok olmuştur. Günümüzde bu şehirlerin olduğu bölgelerde yapılan arkeolojik çalışmalar o şehre ait birçok eserin gün yüzüne çıkmasını sağlamaktadır.

Günümüzde şehirler artık eski çağlardaki görüntüsünden çok farklıdır. Teknolojik gelişmeler ve ulaşımın kolaylaşması yeryüzünde şehirlerin kurulmasına imkân sağlamıştır. 19. yüzyılda Sanayi Devrimi ile fabrikaların yaygınlaşmaya başlaması şehir nüfusunun giderek artmasına neden olmuştur. Dünya nüfusunun büyük bölümü şehirlerde yaşamaktadır.

Ekonomik ve sosyal açıdan gelişmiş şehirler giderek daha fazla göç almaktadır. Deniz, hava, kara veya demir yoluyla insanların kolayca ulaşabildikleri şehirler ekonomik olarak da ön plana çıkmaktadır. Kocaeli, Gaziantep, Bursa bu şehirlere örnek olarak gösterilebilir. Tarihî geçmişi itibariyle köklü bir medeniyete ev sahipliği yapan ve güçlü devletlerin başkenti olan şehirler ilgi odağı olan şehirlerdir. İstanbul, Konya gibi şehirler bu özellikleriyle ülkemizde ön plana çıkmaktadır.

Bu şehirlerdeki tarihî yapılar ve sanat eserleri turizm açısından da insanların ilgisini çekmektedir. Denizi, ormanları, gölleri gibi doğal güzellikleriyle insanların hem yerleşmek hem de tatil yapmak istediği pek çok şehir de bulunmaktadır. Antalya, Bolu, Nevşehir gibi şehirler bu özellikleriyle ülkemizde sayılabilecek pek çok şehirden yalnızca birkaçıdır.

Şehirler kırsal kesimlere göre nüfusun yoğun; eğitim, sağlık, sanat gibi hizmetlerin yaygın olduğu yerlerdir. Şehirlerde yapılar genellikle çok katlıdır. Sanayi faaliyetleri ve hizmet sektörü gelişmiştir. Kültür, sanat ve eğlence için birçok sosyal mekân bulunmaktadır. Alt yapı ve ulaşım hizmetleri planlıdır. İş bölümünün hâkim olduğu planlı bir yönetime sahiptir. Okul, hastane, yol, çarşı, pazar, ibadethane, sinema, tiyatro, park, müze, kütüphane ve fabrika şehri meydana getiren fiziki unsurlardır. Şehir bu özellikleriyle belirli bir mekânı ifade etmektedir. İnsan, yaşadığı bu mekânı yani şehri düzenler ve şekillendirir.

İnsan öncelikle bir mekânı yaşanabilir bir yer olarak seçer. Daha sonra buranın çevre düzenlemesini, alt yapısını yapar. Çünkü şehirler insan eliyle yapılan ve geliştirilen yerlerdir. İnsan ve şehir birbirini tamamlar ve etkiler. Biri olmadan diğeri olmaz. Mekâna anlam ve değer katan insanın kendisidir. Terk edilmiş şehirler bunu bize en iyi şekilde anlatır. Örneğin Muğla'nın Fethiye ilçesinde yer alan Kayaköy, burada yaşayan Rumlar'ın Yunanistan'a göç etmesiyle terk edilmiş bir yerleşim yeri hâline gelmiştir.

ŞEHİR VE MEDENİYET

"Medeniyet" ve "şehir", anlam açısından birbirine yakın kavramlardır. "Medeniyet"; bir toplumun maddi ve manevi varlıklarının, düşünce, sanat, bilim ve teknoloji ürünlerinin tamamını ifade eder. Medeniyet, gelişmişliği ifade eder. Medeniyet kelimesinin kökeni Arapça'da şehir anlamına gelen ve kökleri İslam dininin kutsal şehirlerinden biri olan Medine şehrine dayanmaktadır. Medine, peygamberimiz Hz. Muhammed döneminde zamanının sosyal ve kültürel bakımdan en ileri şehirlerinden biri kabul ediliyordu.

Büyümek, nüfusun artışı ve bina sayısındaki artış şehirleşme için yeterli değildir. Şehirler adalet ve hukuk anlayışı ayrıca karşılıklı saygı üzerine kurulur. Şehri oluşturan tüm insanların bu kurallara uyması gerekmektedir. Şehirler bu özellikleri ile farklılıkları buluşturan, insanları bir araya getiren mekânlardır. Günümüzde kültür ve ticaretin, bilim ve tekniğin zirvesini oluşturan şehirler farklı özelliklere ve farklı kültürel birikimlere sahip insanların kendilerini ifade etmelerine imkân vermektedir.

Şehir, bir medeniyetin etkisinin en çok hissedildiği ve özelliklerinin yaşandığı yerdir. Her bir medeniyet, kurduğu şehirlerle kendini ifade eder. Şehir ve medeniyet arasındaki ilişki karşılıklıdır. Hem medeniyetler şehirleri hem de şehirler medeniyetleri etkiler. Şehirler, şehri meydana getiren anlayışın sahibi olan medeniyetin bir sonucu olarak kurulur. Bununla birlikte şehirlerin doğası ve içindeki insanı şekillendirme özellikleri medeniyetin şekillenmesine de etki etmektedir.

Şehirler sadece yerleşim yeri değildir. Medeniyetler tarihi, bir bakıma şehirlerin tarihidir. Çünkü şehirler, bir toplumun medeniyet anlayışının şekillendiği mekânlardır.

Şimdi dünyada medeniyetlere yön veren ve medeniyetleri temsil eden şehirlere göz atalım.

Kurtuba

Fenikeliler tarafından bugünkü İspanya'da kurulmuştur. Müslümanların İspanya'ya gelişiyle Endülüs Emevi Devleti'nin başkenti olmuştur. Bu dönemde Avrupa'nın en önemli eğitim, bilim, kültür ve sanat merkezidir. Burada açılan medreselerde dünyanın farklı bölgelerinden, farklı inançlara mensup dünyaca ünlü bilim insanları yetişmiştir. Kurtuba, döneminin en iyi eğitim veren okullarına ev sahipliği yapmıştır. Ayrıca ilk ışıklandırılan şehir olan Kurtuba, Avrupa'da ilk üniversitesi olan şehirdir. Burada yapılan bilimsel çalışmalar Avrupa'da Rönesans'ın ortaya çıkmasına katkıda bulunmuştur. Endülüs Emevi Devleti Dönemi'nde yapılan Kurtuba Ulu Camii bu şehirde bulunmaktadır.

Medine

"Medine"; kültür tarihinde şehrin, şehirliliğin, kültür ve medeniyetin çıkış yeri anlamlarına gelmektedir. Eski adı "Yesrip" olan Medine, günümüzde Suudi Arabistan'ın önemli şehirlerinden biridir. Peygamberimiz Hz. Muhammed ve Mekkeli Müslümanlar, 622 yılında Medine'ye hicret etmişlerdir. Hicret, İslam tarihi için olduğu kadar Medine şehri için de dönüm noktası olmuştur. Mekke'den gelen "muhacirler", Medineli Müslümanlardan oluşan "ensarlar" ve Yahudiler hicretle beraber Medine'de bir arada yaşamaya başlamışlardır. Medine'de farklı inançlara sahip insanların bir arada rahat yaşaması diğer İslam şehirlerine örnek olmuştur. Medine, hicretten sonra şehir hâlini almıştır.

Mescid-i Nebevi'nin şehrin merkezine yapılması, yollarının buraya kolay ulaşılabilir şekilde tasarlanması, merkezinde caminin bulunduğu şehirlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Hicretten sonra yeni bir siyasi ve hukuki yapı oluşturulmuştur. Sosyal, askerî ve ekonomik yapılanma gerçekleştirilmiş ve Medine yeni kurulan İslam Devleti'nin başkenti olmuştur. Şehir; açılan eğitim merkezleri, camileri ve sosyal yaşamı ile sonraki İslam şehirlerine model olmuştur. Peygamberimizin kabrinin burada olması nedeniyle Medine, her yıl milyonlarca Müslüman tarafından ziyaret edilmektedir.

Paris

MÖ 3. yüzyılda Seine (Sen) Nehri etrafına kurulmuş olan Paris, Notre Dame (Notır Dam) Katedrali'nin yapılmasıyla Fransa'nın merkezi hâline gelmiştir. Sanayi Devrimi sonrası hızla göç alan şehirde Sorbonne (Sorbon) Üniversitesi'nin kuruluşu Paris şehrini bir bilim merkezi hâline getirmiştir. Paris, bütün Avrupa'ya hatta dünyaya yeni siyasi fikirlerin yayılmasında öncülük etmiştir. Paris; 1789 Fransız İhtilali, 1830 ve 1848 işçi devrimlerinin yaşandığı devrimler şehridir. Bilim, kültür, sanat alanlarında dünyanın önde gelen merkezlerinden biridir. Modanın da başkenti olarak anılan Paris, turistlerin en çok ziyaret ettiği şehirlerdendir.

İstanbul

İstanbul'da MÖ 5000'li yıllarda ilk yerleşimlerin kurulduğu tahmin edilmektedir. İstanbul; Roma, Bizans ve Osmanlı devletlerine başkentlik yapmıştır. Avrupa ile Asya kıtalarının kesiştiği bir noktada yer alır. Yüzyıllar boyu çeşitli din, dil ve ırktan insanların bir arada yaşadığı bir şehir olan İstanbul, tarihi boyunca farklı kültürlere ev sahipliği yapmıştır. Osmanlı Devleti'nin bilim, sanat ve kültür alanlarında gelişmesi ile beraber İstanbul bir çekim merkezi olmuştur. Eğitim almak için çevre şehir ve ülkelerden insanlar buraya gelmiş, Ali Kuşçu gibi bilim insanları medreselerde dersler vermiştir. Padişahların tanıdığı haklar sayesinde farklı medeniyetlerden insanlar burada yaşamışlardır. Cami, sinagog, kilise gibi farklı inançlara mensup ibadethaneler İstanbul'da yan yana bulunmaktadır.

Medeniyete yön vermiş Roma, Konya, Eskişehir, Bağdat, Londra, Viyana, Şanghay, Dakar gibi şehirlerin kültürel özelliklerini yansıtan görseller bulunuz. Bu görselleri sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

"İstanbul; Roma, Bizans ve Osmanlı devletlerine başkentlik yapmıştır."

ŞEHİRLE İLİŞKİMİZ

Şehirle insan arasında karşılıklı bir ilişki söz konusudur. Önce insanlar kendi duygu ve düşüncelerine uygun şehirler kurarlar. Sonra şehirler, kurulmalarında etkili olan duygu ve düşünceleri gelecek nesillere aktararak insanları etkiler. Belki de bu nedenle insanları tanımak istediğimizde ilk sorduğumuz sorulardan biri "Nerelisin?"dir. Sanki aynı şehirde yaşayanlar bir uzlaşma içindedir. Alışkanlıkları, davranışları ve yaşam biçimleri benzerdir. Çünkü insanlar yaşadıkları şehirlerin kültürel dokusundan etkilendikleri gibi ekonomik, sosyal yapısından ve ikliminden de etkilenmektedir. Bulundukları ortamın imkânlarından yararlanarak hayatlarını sürdüren insanlar, o çevrenin hayat standardıyla yetişir.

İnsanın şehirle ilişkisinin başladığı ve bittiği yer, evdir. Evinden dışarıya adım attığında şehirle ilişki kurmaya başlayan insan, evine döndüğünde o ilişkiye bir süreliğine ara vermiş olur.

Şehirle kurulan ilişkiler çok farklıdır. İnsan, şehrin mimarî yapısıyla olduğu kadar işlevleriyle de ilişki içindedir. Şehrin mekânları olan sokaklar, meydanlar, parklar, alış veriş mekânları, kamusal alanlar ve ibadet mekânları farklı anlam ve boyutlarıyla şehirde yaşayanları etkiler. Eğitim, ticaret, ibadet, sosyalleşme, rekreasyon, sağlık, çalışma, spor ve daha birçok farklı faaliyet şehirle şehirli arasındaki ilişkilerin önemli bir kısmını oluşturmaktadır.

Evimizden çıktığımızda şehirle ilk iletişimimiz sokak ile başlar. Sokaklar her şehirde farklı karaktere sahiptir. Dar, geniş, kıvrımlı, dik yokuşlu, taşlı ya da denize açılan sokaklar… Sokakların yapısını şehrin yer şekilleri ve iklimi kadar insanların yaşam tarzı da belirler. Sokaklar bizi şehre ulaştırır. Bu görevinin yanı sıra sokaklar mahallenin ortak kullanım alanlarıdır. Komşuluk ilişkileri burada gerçekleşir. ''Bizim sokak'' ifadesiyle şehir ilk kez burada sahiplenilir. Önce sokakla sonra da sokaktakilerle iletişim kurulur.

Evden veya apartmandan çıkıldığında sokakta karşılaşılan insanlarla selamlaşmak, onlara hatırlarını sormak iletişimi başlatır. Pencere önünde oturan ve dışarıyı izleyen birini tanımıyor olsak da selamlaşmak, hem onu hem bizi mutlu edecek hem de sokağı sahiplenmemizi sağlayacaktır. Böylece sokak bizim için güvenli bir alan hâline gelecektir.

Sokağı geçip şehrin merkezine doğru ilerlediğimizde bizi genellikle bir çarşı karşılar. Çarşı, Osmanlı şehrinde toplumsal hayatın merkezidir. Günümüzde şehirlerde yaygınlaşan alışveriş merkezleri çarşılara ilgiyi azaltsa da bu çarşılar önemini hâlâ sürdürmektedir. Hemen her türlü ürünün satıldığı bu çarşılara herkesin yolu düşer. Şehirde üretilenler, insanların ihtiyaç ve alışkanlıkları buradaki ticarete yön verir. Bazı şehirlerde bakırcıların, demircilerin ya da dokumacıların çok olması tesadüf değildir.

Şehirde yaşayan insan aynı zamanda yaşadığı mekânların yapısını da belirler. Düz damlı kerpiç evler, cumbalı ahşap evler, tek katlı evler, çok katlı evler, kapıları sokağa açılan ya da yüksek duvarlarla çevrili bahçelere açılan evler o şehrin doğal koşulları kadar insanların yaşam biçimini de yansıtır.

İnsanın şehirle ve şehrin mekânlarıyla kurduğu ilişkinin boyutu kendisinin de şehirlilik düzeyini belirlemektedir. Çünkü şehirli olmak sadece şehirde yaşamaktan ibaret değildir. Büyük İslâm düşünürü ve ilk sosyolog İbn Haldun'a göre şehirli "Şehirde geniş ve mükemmel bir surette medeni yaşayan kimse"dir. Geniş ve mükemmel surette yaşamak ise şehirde yaşamanın gereklerini yerine getirmekle sağlanabilmektedir.

Yaşadıkları çevreden etkilenen insanların içinde bulundukları çevreye, şehre ve insanlara karşı sorumlulukları ve görevleri bulunmaktadır. Bu sorumlulukların en önemlisi, atalarından miras olarak aldıkları binlerce yıllık geçmişi olan şehri gelecek nesillere yaşanabilir bir şehir olarak bırakma bilincidir. Çevreyi kirletmeden ve tahrip etmeden, tarihî ve kültürel dokuya zarar vermeden yaşanmalıdır. Birlikte yaşamak; anlayış ve saygı çerçevesinde komşuluktan alışverişe, trafikten gürültü yapmamaya kadar tüm insani ilişkileri, sevgiyi, yardımlaşmayı, dayanışmayı sağlamakla mümkün olur.

ŞEHRİMİZ DENİZLİ

ÜNİTE 2

KAZANIMLAR

Ş.2.ŞEHİRDE YAŞAM

- **Ş2.1. Şehirdeki sosyal yaşamı fark eder.**
- **Ş2.2. Medeni yaşantının kurallara uymakla mümkün olabileceğini kavrar.**
- **Ş2.3. Şehrin fırsat ve riskler içerdiğini fark eder.**
- **Ş2.4. Engelsiz yaşam alanlarının önemini kavrar.**
- **Ş2.5. Şehrin sadece insanlardan oluşmadığını, diğer canlılara karşı şefkatli ve duyarlı olmanın gerekliliğini kavrar.**

ŞEHİR VE SOSYAL YAŞAM

"Yaşam mekânı olarak şehirler sosyal hayatın çok hareketli olduğu yerlerdir."

Şehirler, sosyal hayatın çok hareketli olduğu yerlerdir. Şehirlerde insanların gündelik yaşamlarını sürdürmelerini kolaylaştıran çok çeşitli yaşam alanları ve kurumsal yapılar bulunmaktadır. Sinema, tiyatro, lokanta, pastane, müze, galeri, kütüphane, ibadethane, otel, kahvehane, park gibi yerler sosyal yaşamın canlı olduğu mekânlardır. Bu mekânlarda insanlar yeme, içme, ibadet etme, eğlenme gibi ihtiyaçlarını yerine getirirler. Bu yaşam alanları ve kurumlar bir şehrin kimliğini yansıtır.

Şehrin sosyal yaşamının özellikleri şunlardır:

1. Şehirlerde farklı sosyal gruplar vardır.
2. Şehirlerde insanlar birbirinden farklı işlerde çalışırlar.
3. Şehir yaşamını düzenleyen yazılı ve yazısız kurallar vardır.
4. Şehirlerde çok çeşitli kültürel faaliyetler yapılmaktadır.
5. Şehir yaşamında eğitim kurumları yaygın ve çeşitlidir.
6. Şehir yaşamının temelinde ekonomik etkinlikler önemli bir yere sahiptir.

Şehirler, kırsal alanları da içine alarak büyür. Günümüzde şehirler, önemli değişimler yaşamaktadır. Bu değişimin başında köyden kente nüfus hareketleri gelmektedir. Türkiye'de 2018 yılı verilerine göre nüfusun %93,76'sı il ve ilçe merkezlerinde yaşarken belde ve köylerde yaşayanların oranı %6,24'tür. Dolayısıyla şehirler, nüfusun çoğunluğunun yaşadığı temel yerleşim yeri hâline gelmiştir. İnsanların göç etmelerinin çeşitli nedenleri vardır. Günümüzde ekonomik, toplumsal, kültürel, eğitim, eğlence ve güvenlik gibi nedenlerden dolayı şehirlere göç edilmektedir. Nüfustaki değişime bağlı olarak da şehirlerde çok hareketli bir yaşam vardır.

Şehirlerde nüfusun fazla olması; çevre kirliliği, trafik, yoksulluk, işsizlik, gecekondulaşma, alt yapı yetersizliği, kültürel yabancılaşma gibi birçok soruna yol açmaktadır. Bireylerin birbirlerine karşı ilgisizliği, dayanışma ve yardımlaşmanın azalması, sosyal ilişkilerin zayıflaması da bir başka önemli bir sorun olarak ortaya çıkmıştır.

"Dayanışma"; bir toplumu oluşturan bireylerin duygu, düşünce ve ortak çıkar birliği ile birbirlerine bağlanmaları ve her konuda birbirlerine destek olmalarıdır. "Yardımlaşma" ise bireylerin yalnız başına üstesinden gelemeyecekleri durumlar karşısında başkalarından aldığı destek ve katkıdır. Sosyal yardımlaşma ve dayanışma bir milleti, toplumu, şehri ayakta tutan önemli unsurlardandır.

İnsanlar genellikle sadece ihtiyaçlarını karşılamak için birbirleri ile iletişim kurmaktadır. Bundan dolayı insanlar arasındaki dayanışma ve yardımlaşma duygusu azalmaktadır.

Bu ihtiyacı karşılamak üzere günümüzde şehirlerde profesyonel biçimde çalışan hayır kurumları, dernekler, vakıflar ortaya çıkmıştır. Bireyler dinî, ahlaki, insani ilkelere dikkat ederek dayanışma ve yardımlaşma duygusunu şehir yaşamında tekrar canlandırabilirler. İslam dini yardımlaşmaya, dayanışmaya ve komşuluk ilişkilerinin gelişmesine büyük önem vermiştir.

Peygamberimiz Hz. Muhammed'in "Komşusu açken tok yatan bizden değildir." hadisi komşuluk ilişkilerinin, dayanışma ve yardımlaşmanın önemini vurgulamaktadır.

"Sosyal yardımlaşma ve dayanışma bir milleti, toplumu, şehri ayakta tutan önemli unsurlardandır."

Bir toplumun huzuru, mutluluğu, geleceği bireyler arasındaki sosyal dayanışma ve yardımlaşma ruhuna bağlıdır. Bazen insanlar sosyal hayatta kendi gayretleriyle üstesinden gelemeyecekleri sorunlarla karşı karşıya kalabilirler. Böyle durumlarda toplumsal dayanışma ve yardımlaşma içerisinde hareket edebilmek, "millet" olmanın bir gereğidir. Bu dayanışma, yardımlaşma ve birliktelik duygusunu birçok örnek olayda görmek mümkündür. Örneğin deprem ve sel gibi doğal afetlerde insanların birbirlerine yardım etmesi bunun bir göstergesidir. Türk milleti 1999'da Marmara'da, 2011'de Van'da meydana gelen depremlerde büyük bir yardımlaşma ve dayanışma örneği göstermiştir. Türk milleti sadece doğal afetler karşısında değil toplumsal olaylar karşısında da bu dayanışma ve yardımlaşmanın en güzel örneğini vermiştir. Örneğin 15 Temmuz 2016'da hain darbe girişimine karşı milletimizin kahramanca mücadele etmesi bunun bir kanıtıdır.

MEDENİ YAŞANTININ GEREKLERİ

"Medeni insan, medeni yaşam" gibi ifadeleri mutlaka duymuşsunuzdur. Bu ifadelerde geçen medeni kelimesinin ne anlama geldiğini hiç düşündünüz mü? Medeni kelimesi sözlükte "şehirleşmiş, uygar" anlamlarına gelmektedir. Şehirler çok sayıda insanın bir arada yaşadığı yerlerdir. Şehirde belirli bir düzen içerisinde, karşılıklı saygı çerçevesinde bir yaşam sürdürülmesi gerekmektedir. Medeni bir yaşantı sürdürebilmek şehirde yaşamanın gereklerindendir. Şehirde yaşayan insanlar, şehir hayatını düzenleyen görgü ve nezaket kurallarına uymak durumundadır. Bu kurallar, insanların bir arada bulundukları her ortamda davranışlarını düzenler. Apartman, park, alışveriş merkezi, ibadethane ve toplu taşıma araçları insanların toplu olarak bulundukları yerlerdendir. Bu mekânlarda belirli kurallara uygun davranmak gerekir. Çünkü şehirde yaşayan insan, şehri paylaştığı diğer insanlara karşı sorumludur. Bu sorumluluk görgü ve nezaket kurallarına uymayı gerektirir.

Bakın bir arkadaşımız bu kuralları yaşamında nasıl uyguluyor:

Ben Melike, ailemle birlikte 4 katlı bir apartmanda yaşıyoruz. Evimize girerken ayakkabılarımı kapı önünde bırakmamaya dikkat ederim. Televizyonun sesini komşularımızı rahatsız edecek şekilde açmam. Ayrıca çöplerimizi kapı önüne koyarken apartman yönetimince belirlenen saatlere uymaya özen gösteririm. Toplu taşıma araçlarını kullanırken diğer yolcuları rahatsız etmemek için yüksek sesle konuşmam. Bu araçlarda engelli, yaşlı, hamile veya çocuklu yolculara yer veririm.

Sizler de günlük hayatınızda uyduğunuz kuralları düşünerek Melike'nin söylediklerine neler ekleyebilirsiniz?

İlk Çağ düşünürlerinden Aristoteles (Aristo) "Bir şehir, farklı insanların yaşadığı mekânlardan oluşur. Benzer insanlar bir şehir meydana getiremezler." demiştir. Yani şehirlerde farklı özelliklere sahip birçok insan yaşamaktadır. Bu farklılıklara saygı göstermeli, bu farklılığın şehrimizi zenginleştirdiğini unutmamalıyız.

Şimdi şehir yaşamında uymamız gereken kuralları inceleyelim.

- İbadethaneler, insanların dini inançlarının gerektirdiği şekilde ibadet ettikleri yerlerdir. İbadethanelere giderken temiz ve uygun kıyafetler giymeliyiz. İbadethanelerde yüksek sesle konuşmamalı, ibadet edenlerin dikkatini dağıtacak davranışlarda bulunmamalıyız.

- Piknik alanları ve parklarda ağaçlara ve diğer bitkilere zarar vermemeliyiz. Diğer insanların rahatsız olacağı şekilde müzik dinlemek, gürültü yapmak gibi davranışlardan kaçınmalıyız. Çöplerimizi çöp kutularına atmalıyız.

- Katılacağımız törenlerin türüne uygun şekilde giyinmeli, sessizce töreni izlemeli, gerekiyorsa beğenimizi alkış gibi davranışlarla ifade etmeliyiz. Törene vaktinde gitmeliyiz. Tören akışını bozacak söz ve davranışlardan kaçınmalıyız.

- Sinema ve tiyatro gibi kültür-sanat faaliyetlerinin gerçekleştiği mekânlara zamanında gitmeli, cep telefonumuzu kapatmalıyız. Gösteri sırasında diğer insanları rahatsız edici her tür davranışlardan kaçınmalıyız.

- Alışverişte, alacağımız ürünü seçerken rafları ve tezgâhı dağıtmamalı; görevlilere karşı nazik olmalıyız. Alışverişimiz bittikten sonra kasada sıraya girmeliyiz. Yaşlı, engelli, hamile ya da çocuklu kimselere öncelik vermeliyiz.

ŞEHİRDE SIRADAN BİR GÜN

Sabahın erken saatleri… Şehir sakinlerinin çoğu uyurken bazıları çalışmaya başlamış bile. Temizlik işçileri caddeleri süpürüyor, ardından araçla caddeler yıkanıyor. Fırıncılar çoktan ekmek pişirmeye başlamışlar. Bazıları ise daha evlerine gitmemiş bile. Hastanedeki nöbetinden dönen doktor, güvenlik görevlileri ve daha birkaç kişi hâlâ dışarıda.

Sabahın ilerleyen saatlerinde caddeler iyice kalabalıklaşıyor. Herkes bir yerlere koşuşturuyor. Yetişkinler işe gitmek için yola çıkmış, çocuklar ise okullarına gidiyor. Şehirde pek çok okul var, tabii pek çok da öğrenci. Caddeler otobüs ve arabalarla doldu. Neyse ki bir yere ulaşmak için kullanabileceğimiz pek çok ulaşım aracı var: otobüs, metro, tren... İki araba köşede çarpışmış ve iki caddeyi de tıkamış. Araç kuyruğu uzayıp giderken insanlar işlerine vaktinde ulaşamayacakları için kaygılı.

Pazarcılar tezgâhlarını kuruyor. Dükkânlar birer birer açılıp müşteriler için hazırlanıyor. Şehirde ne çok dükkân var. Şehrin hemen çıkışında yer alan fabrikaların bacalarından dumanlar tütmeye başladı bile. Bu dumana araçların yaydığı egzoz gazları da eklenince bazen gökyüzü gri bir bulutla kaplanıyor. Müze ziyaretçilere açıldı. Öğretmenleriyle birlikte bir grup öğrenci, müzenin önünde içeri girmek için bekliyor.

Yol çalışması yapan işçiler kazı yaparken bir su borusunu patlatmışlar. Etrafa yayılan su, bir aracın kayarak kaldırıma çıkmasına neden oluyor. Kaldırımda yürüyen bir genç yaralanıyor. Hemen bir ambulans çağrılıyor. Neyse ki şehirde pek çok hastane var. Ambulans yaralıyı alarak en yakın hastaneye götürüyor.

Öğlen oldu. Herkes yemek yemek için hazırlanıyor. Öğrenciler öğlen tatilinde okul bahçesini dolduruyor. Ofis çalışanları caddedeki lokantalarda karınlarını doyuracakları bir yer arayışında. Ancak hava bozuyor. İlk yağmur damlaları düşerken insanlar şemsiyelerinin açıyor ya da kapalı alanlara kaçıyor. Pazarda alışveriş sırasında çantasını kaybeden bir kadın çevresindekilerden yardım istiyor. Polis çağrılıyor.

Öğleden sonra yağmur şiddetini artırdı. Şiddetli rüzgâr, şemsiyenin altındaki insanların bile ıslanmasına neden oluyor. Okuldaki son ders bitti. Okul çıkışı parktaki spor sahasında maç yapmak için sözleşen öğrenciler koşarak evlerine gidiyor. Pazarcılar tezgâhlarını toplamak zorunda kaldı. Akşamüzeri yağmur şiddetini iyice artırdı. Sokaklar su altında kaldı. İnsanlar su birikintisi içinde karşıdan karşıya geçmekte zorlanıyor, çöplerle tıkanan mazgalları belediye işçileri açmaya çalışıyor.

Bir müddet sonra sokaklardan sanki dereler akıyor, önüne gelen her şeyi sürüklüyor. Bir mağazaya sığınan yaşlı kadın "Her yer betonla kaplandı. Suyu emecek toprak kalmazsa böyle olur." diye söyleniyor. Yağmur durdu ve şehre karanlık çöktü. Dükkânlar birer birer kapanıyor, çalışanlar toplu taşıma araçlarına binmek için duraklara doğru ilerliyor. Tiyatroya giden seyirciler yerlerine oturmuş, oyunun başlamasını bekliyorlar. Sanat galerisindeki resim kursu başlamış bile.

Karanlıkta evlerine dönmeye çalışan insanlar, dikkatli bir şekilde yürüyorlar. Tenha sokaklardan geçerken her gün gazetelerde okudukları tehlikelere karşı uyanık olmaları gerektiğini hatırlıyorlar.

Okuduğunuz metinde şehrin hangi fırsat ve risklerinden söz edilmiştir? Bunlara başka neler ekleyebilirsiniz?

Günümüzde dünya nüfusunun %54'ü şehirlerde yaşamaktadır. Büyük şehirlerdeki iş imkânlarının fazlalığı, kırsal bölgelere oranla yaşam kalitesinin yüksek oluşu insanları şehirde yaşamaya yönlendiren unsurlardan bazılarıdır. Bunun yanında sağlık hizmetlerinden faydalanabilme, devletin ve belediyelerin sağladığı hizmetlere erişimin kolay oluşu, çocuklara daha iyi eğitim sunma gibi nedenler sebebiyle insanların birçoğu şehirlerde yaşamayı tercih etmektedir. Bütün bunlar, insanların gözünde şehirleri daha önemli hâle getirmektedir.

Şehirler, insanlara birçok imkân sunmaktadır. Bu da şehirlere olan ilgiyi artırmaktadır. Fakat çok sayıda insanın bir arada yaşaması ve plansız şehirleşme, birçok sorunu da ortaya çıkarmaktadır. Bu sorunlardan bazıları; doğal afetlerle başa çıkamama, çevre kirliliği, trafik sorunu, şehre uyum problemleri ve çeşitli suçlarla karşılaşmadır. Bunlarla baş edebilmemizin en güzel yolu şehirde yaşarken karşılaşabileceğimiz sorunların farkında olmaktır. Aynı zamanda bu sorunlara kişisel ve toplumsal olarak nasıl çözümler üretebileceğimiz üzerine düşünmektir.

ŞEHRİN FIRSATLARI

Eğitim Fırsatları

• Şehirler, okul öncesi eğitimden yükseköğretime kadar insanların isteklerine ve yeteneklerine göre birçok farklı eğitim kurumuna erişme imkânı sunar (meslek liseleri, güzel sanatlar lisesi, sınavla öğrenci alan liseler, özel okullar, üniversiteler).

• Derslik sayısı, spor salonu, yurt, kütüphane, atölye, laboratuvar gibi imkânlar kırsal bölgelerdeki eğitim kurumlarına göre daha fazladır.

• Öğrencilerin ilgi ve isteklerine göre çeşitli kurs, sosyal ve sportif faaliyetlere katılma imkânı vardır.

• Eğitimle alakalı konferans, seminer, sempozyum gibi etkinlikler de şehir merkezlerinde gerçekleştirilmektedir.

Sağlık Fırsatları

- Şehir hastaneleri, araştırma hastaneleri, tıp fakülteleri şehir merkezlerindedir.
- Şehir merkezlerinde evde bakım hizmetlerine ulaşılabilir.
- Şehir merkezlerinde donanımlı hastaneler bulunmaktadır.

İş Fırsatları

• Fabrikalar, imalathaneler, atölyeler şehir merkezlerine daha yakındır.
• Otel, lokanta gibi hizmet sektörleri genellikle şehir merkezlerindedir.
• Ticari faaliyetler daha çok şehir merkezlerinde yürütülmektedir.
• Birçok meslek alanı, şehir merkezinde faaliyet göstermekte ve insanlar yeteneklerine göre daha kolay iş bulabilmektedir.

Sanat, Spor Fırsatları ve Sosyokültürel Fırsatlar

• Sinema, tiyatro ve sergi salonları şehir merkezlerindedir.
• Şehir merkezlerinde her branştan spor kulüplerine katılabilme imkânı vardır.
• Spor müsabakalarını izleyebilme imkânı vardır.
• Sivil toplum kuruluşları şehir merkezlerinde bulunmaktadır.
• Sanatla ilgili eğitim veren kurumlar daha çok şehir merkezlerindedir

Ulaşım Fırsatları

• Toplu taşıma araçları şehirlerde daha yaygın kullanılmaktadır.
• Şehir merkezi ve çevresinde kara yolları oldukça gelişmiştir.
• Şehir merkezlerinin ulusal ve uluslararası ulaşımı kolaydır.

ŞEHİRDE KARŞILAŞILABİLECEK RİSKLER:

Şehir, fırsatlar sunduğu kadar bazı riskler de içerir. Deprem, sel, trafik kazaları, çevre kirliliği gibi riskler şehirlerde de karşılaşabileceğimiz risklerden bazılarıdır.

ENGELSİZ YAŞAM

“Benim adım Mert. Yürüme engelliyim. Sadece bacaklarımı kullanamıyorum, o kadar. Bu yüzden bir tekerlekli sandalyem var. Ülkemizde yürüyemeyen, konuşamayan, işitemeyen, göremeyen ya da zihinsel engeli olan milyonlarca insanın olduğunu biliyor musunuz? Siz de şaşırdınız değil mi? Çünkü etrafta çok fazla engelli görmüyorsunuz. Peki, neden?”

Mert’in sorusuna ne cevap verirsiniz?

Ülkemizde engelli yurttaşlarımız toplumun önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Engelli bireyler özel mekânlarını belli bir oranda kendi ihtiyaçları doğrultusunda düzenlemektedir. Ancak yaşadıkları mekândan dışarıya adım attıklarında, kentsel/kamusal mekânlara ulaşabilme ve bu mekânları rahat bir şekilde kullanabilmede birçok sorunla karşılaşmaktadır.

Onların kentsel yaşama katılım alanındaki ihtiyaçları, engelli olmayan yurttaşlarımızla aynıdır. Bu nedenle tüm yurttaşların kent mekânlarına ulaşmasını sağlamak çok önemlidir. Engelli bireyler de bir başkasının yardımına ihtiyaç duymadan işe, okula, alışverişe, spor alanlarına, parklara, ibadethanelere kolaylıkla gidebilmelidir. Bunun için öncelikle ulaşım olmak üzere şehirlerin alt yapılarının düzenlenmesi gerekir. Bunu sağlamak en başta belediyelerin görevidir.

Şehirlerin mimari planlanmasının temel amacı, kullanıcıların ihtiyaçlarını tam anlamıyla karşılamaktır. Kısaca tasarımın merkezinde kullanıcı vardır. Fiziksel mekânlar söz konusu olduğunda kullanıcı profili çok çeşitli ve değişkendir. Yaşlılar, kalıcı ve geçici engelliler, hamileler de bu kullanıcı kitlesi dâhilindedir.

Toplumdaki tüm bireyler için fiziksel yeterlilik geçici bir durumdur. Engelsiz yaşam alanına yalnızca engelli bireyler ihtiyaç duymaz. Herkes yaşamının bir bölümünde bazı kısıtlılıklarla yaşamak durumunda kalabilir. Bir çocuğun, bir hamilenin ya da kol veya bacağı kırılmış bir kişinin, çocuk arabasıyla çocuğunu gezdiren bir ebeveynin, yaşlı bir kişinin hareket kabiliyetleri bu kısıtlılıklara örnek gösterilebilir.

Engelli bireylere engelsiz bir şehir hayatı sunmak onların kendilerini gerçekleştirmelerine imkân tanıyarak daha kaliteli bir yaşam sürdürmelerini sağlayacaktır. İstediği zaman, istediği saatte, dışarıda kimseye muhtaç olmadan dolaşabilmek, alışverişini yapıp bir çay bahçesinde çay yudumlayabilmek, yeni çıkan bir filmi akranlarıyla birlikte sinemada izleyebilmek, ibadetlerini yerine getirmek vb. hiçbir zaman sorun olmamalıdır. Engelli birey bütün bunları özgürce yapabilmelidir. Bunun için öncelikle ulaşım olmak üzere şehirlerin alt yapılarının düzenlenmesi gerekir.

Şimdi engelsiz yaşam alanlarını doğru uygulayan şehirlerden birkaç örnek inceleyelim:

Kaldırımlar yüksek olmamalı, genişlikleri bir tekerlekli sandalye veya bebek arabası gibi araçların sığacağı boyutta olmalıdır. Kaldırımdaki rampalar bu araçların iniş çıkışlarını kolaylaştıracak genişlikte ve eğimde olmalıdır. Yaya kaldırımında güzergâhın görme engelliler tarafından baston ile kolaylıkla algılanmasını sağlayıcı, hissedilebilir yüzeylerden oluşan kılavuz izler olmalıdır.

Engelli vatandaşların güvenli bir şekilde kullanabileceği görsel ve sesli uyarı sistemleri olmalıdır.

Toplu taşıma araçlarındaki rampa sistemi sayesinde bebek arabasıyla ya da engelli aracıyla ulaşım araçlarına rahatça binilebilmelidir.

Üst geçitlerde bedensel engellilerin kullanabilmesi için asansörler bulunmalıdır.

Engellilerin spor ve eğlence amaçlı faaliyetlerde bulunmaları için plaj, spor salonu, sinema, tiyatro gibi yerlerde gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

ŞEHİRDEKİ DİĞER CANLILAR

Şehir sadece insanlardan, binalardan, yollardan ve araçlardan oluşmaz. Ağaçları, çiçekleri, insanları ve hayvanlarıyla bir bütündür. Şehirde insanlar kadar diğer canlıların da yaşama hakkı vardır. Bu yüzden insan, diğer canlıların da haklarını gözetmeli; onlara karşı merhametli ve duyarlı olmalıdır. Diğer canlılara karşı duyarlı olmak, yaşadığımız çevrenin doğal koşullarının ve çeşitliliğinin korunmasıyla mümkündür. Bilim insanları, insan hayatının devamı için doğadaki çeşitliliğin sürdürülmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu nedenle, şehrimizde yaşayan diğer canlıları da düşünerek hareket etmeliyiz.

Hem tarihte hem de günümüzde insanların doğaya ve diğer canlılara karşı duyarlılıklarının birçok örneği vardır. Sakarya Büyükşehir Belediyesi, Arifiye ilçesinde gerçekleştirdiği yol yapımı sırasında 270 yaşındaki çınar ağacına zarar vermemek için yol projesini değiştirmiştir. İzmir Büyükşehir Belediyesi de aralarında yüz yıllık çınarların bulunduğu 50 ağacı koruma altına alarak bu ağaçların bakımını yapmıştır. Ülkemizin birçok şehrinde hayvan barınakları kurulmuştur. Bu sayede sokak hayvanlarının bakım, barınma ve sağlık hizmetleri karşılanmaktadır.

Atalarımız sıcak günlerde kuşların su içmesi, kanadı kırık leyleklerin tedavisi, dağda aç kalan kurtlara et verilmesi, sokak köpeklerine yiyecek temini, yaralı atların iyileştirilmesi için vakıflar kurmuşlardır. Ayrıca cami, medrese, saray gibi binaların güneş alan ve rüzgâr vurmayan cephelerinde, insanların ulaşamayacağı yükseklikte kuş evleri yapmışlardır.

1930 yılında Ulu Önder Atatürk Yalova'da köşkün çatısına zarar verdiği için çınar ağacının dallarının kesilmesine razı olmamıştır. Ağacın dallarının kesilmesinin yerine binanın tramvay rayları üzerinde biraz ileriye alınmasını emretmiştir. Bu olaydan dolayı günümüzde bu köşk ''Yürüyen Köşk'' olarak anılmaktadır.

Şehir; tabiattan, yeşilden, maviden, şefkat ve duyarlılıklardan yoksunluk demek değildir. Aksine şehir; güzelliğin, şefkatin ve duyarlılığın sembolüdür. Atalarımızın yüzyıllarca sergilediği duyarlılığı ve şefkati biz de şehrimizdeki diğer canlılara karşı göstermeliyiz. Aşağıda bu konuda neler yapabileceğimiz ile ilgili birkaç örnek uygulama okuyacaksınız.

Siz de çevrenizde gördüğünüz veya yaptığınız uygulamaları söyleyiniz.

Kamuya açık parklar, bahçeler ve ağaçlıklı yollar bizim için sadece bir hava değişikliği anlamına gelmez, bunlar şehrin ve şehir sakinlerinin ciğerleridir adeta. Buradaki bitki ve hayvanları korumalı, onlara zarar vermemeliyiz.

Kuşların ulaşabileceği yerlere yiyecek ve su bırakabiliriz. Kuşlar bunları fark edip yiyecek ve o yere tekrar gelecektir.

Basit malzemeler kullanarak yapacağımız kedi ve köpek evleri ile onların soğuktan korunmasına biraz olsun yardımcı olabiliriz. Yattıkları yerin biraz daha sıcak olması için evde kullanmadığımız battaniyeleri içine yerleştirerek ya da dışına sararak onlar için daha sıcak bir yuva yapabiliriz.

Soğukta kedilerin 6, köpeklerin 17 saat aç kalırlarsa donarak öldüklerini biliyor muydunuz? Onların vücut sistemleri yemek yiyerek ısı salgılayabiliyor. Boşalan yoğurt kapları bu iş için en ideal parçalar. Kedi ve köpeklerin ulaşabileceği yerlere artan yiyecekleri ve biraz su bırakarak birçok canlının hayatını kurtarabiliriz.

Yaralı ve hasta olduğunu düşündüğümüz bir hayvan gördüğümüzde yetkililere bildirmeliyiz. Belediyeler yaralı hayvanları alıp tedavi etmektedir.

Ülkemizde hayvanlara iyi ve uygun muamele edilmesini, hayvanların rahat yaşamalarını, onların en iyi şekilde korunmalarını, her türlü mağduriyetlerinin önlenmesini sağlamak amacıyla 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu çıkarılmıştır.

Bu kanuna aykırı davranmanın suç olduğunu ve bu suçu işleyenlerin cezalandırıldığını biliyor muydunuz?

ŞEHRİMİZ DENİZLİ

ÜNİTE 3

KAZANIMLAR

Ş3. ŞEHRİMİ TANIYORUM

- **Ş3.1.** Yaşadığı ilin coğrafi konumunu ve coğrafi özelliklerini araştırır.
- **Ş3.2.** Yaşadığı şehirdeki insan doğa etkileşimini açıklar.
- **Ş3.3.** Yaşadığı şehrin demografik yapısını açıklar.
- **Ş3.4.** Yaşadığı şehirde karşılaşılabilecek doğal afetleri araştırır.
- **Ş3.5.** Yaşadığı ilin dünden bugüne idari yapısını tanır.
- **Ş3.6.** Yaşadığı şehrin kuruluş ve gelişim sürecini araştırır.
- **Ş3.7.** Yaşadığı şehre komşu ve kardeş şehirlerin benzer ve farklı yönlerini araştırır.

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

- Denizli'nin konumunu, yeryüzü şekillerini, iklimini ve bitki örtüsünü öğreneceğiz.

HAZIR MIYIZ?

- Bir şehrin bulunduğu konum şehrin gelişimine nasıl katkı sağlar?

DENİZLİ'NİN TÜRKİYE'DEKİ YERİ VE KONUMU

Denizli; Anadolu yarımadasının güneybatısında, Ege Bölgesi'nin güneydoğusunda yer alır. Denizli'nin topraklarının büyük bir çoğunluğu Ege Bölgesi'ndedir. Denizli'nin güneydoğusunda yer alan Çameli ve Kale ilçeleri ise Akdeniz Bölgesi içinde yer almaktadır. İlin yüz ölçümü 12.134 km²dir.

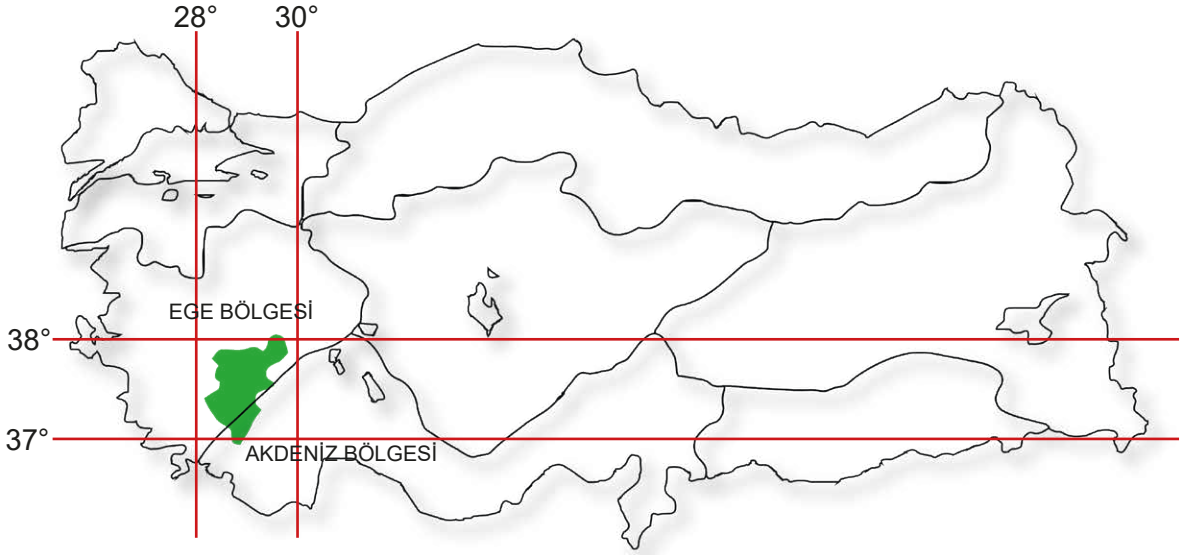

Harita: Denizli'nin Matematiksel Konumu

Doğusunda Burdur, Isparta, Afyonkarahisar; batısında Aydın, Manisa; kuzeyinde Uşak; güneyinde ise Muğla bulunmaktadır. Bu konumu dolayısıyla Ege-İç Anadolu ve Akdeniz Bölgeleri arasında bir geçit durumundadır.

YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ

Denizli'nin yüzey şekilleri farklılık göstermektedir. Alçak ve yüksek ovalar, yaylalar, dağlar birbirini tamamlar. İlimizin orta ve batı tarafındaki düzlüklerin yükseltisi azdır. Doğu ve güneyinde bulunan düzlüklerin yükseltisi ise fazladır. 170 metre rakımlı Sarayköy ilçesi deniz seviyesine en yakın ilçedir. Denizli 354, Çal ve Çardak 850, Acıpayam ve Tavas 950, Çivril 975, Kale 1000, Çameli ise 1359 metre rakıma sahiptir. Denizli'de dağlık ve engebeli alanlar düzlük alanlara göre daha az yer kaplamaktadır. İlimiz topraklarının %47'sini dağlar, %28'ini ovalar, %23'ünü platolar ve %2'sini yaylalar oluşturmaktadır.

Harita: Denizli Fizikî Haritası

Dağlar

Topraklarının yarıya yakını dağlık olan Denizli'de Honaz Dağı (2571 m), Bozdağ (2421 m), Karcı Dağı (2308 m), Babadağ (2308 m), Eşeler Dağı (2254 m), Bulkaz Dağı (Burkaz) (1990 m), Büyük Çökelez Dağı (1840 m), Elmadağ (1805 m) ve Beşparmak Dağı (1307 m) gibi önemli dağlar yer almaktadır.

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

Denizli şehir merkezinin 17 kilometre güneydoğusunda yer alan ve volkanik bir dağ olan Honaz Dağı 2571 metre yükseltisi ile Ege Bölgesi'nin en yüksek dağıdır. Bu nedenle "Ege Bölgesi'nin çatısı" olarak adlandırılır. Honaz Dağı 1995 yılında koruma altına alınarak milli park yapılmıştır.

Ovalar

Düzlüklerin geniş yer kapladığı Denizli'de farklı yükseltilere sahip ovalar bulunmaktadır. Kaklık'tan başlayıp Pamukkale'nin altından Sarayköy'e kadar uzanan bölgede sırasıyla Kaklık, Çürüksu ve Büyük Menderes Ovaları yer almaktadır. Yükseltisi az olan bu ovalar verimli topraklara sahiptir. Denizli'nin diğer ovaları ise yükseltisi fazla olan Tavas Ovası, Acıpayam Ovası, Çivril Ovası, Baklan Ovası gibi ovalardır.

Yaylalar

Denizli'nin önemli yaylaları şunlardır: Kale'de Karayayla, Çameli'de Karagöz Yaylası, Beyağaç'ta Topuklu Yaylası, Babadağ'da Taşdelen Yaylası, Pamukkale'de Bağbaşı ve Uzunpınar Yaylası, Tavas'ta Yoran ve Sahman Yaylası, Acıpayam'da Eşeler Yaylası, Buldan'da Süleymanlı Yaylası, Çivril'de Homa Yaylası ve Çal'da Kuyucak Yaylası ve Serinhisar'da Kefe Yaylası'dır. Bu yaylalarda turizm ve hayvancılık gibi faaliyetler yapılmaktadır. Özellikle Bağbaşı Yaylası teleferik ulaşımıyla turizme kazandırılmıştır.

Akarsular

Su kaynakları bakımından zengin olan Denizli'de irili ufaklı çok sayıda akarsu bulunmaktadır.

Denizli'deki en önemli akarsu Büyük Menderes Nehri'dir. Toplam uzunluğu 529 km olan nehrin sınırlarımız içerisindeki uzunluğu ise 194 km'dir. Büyük Menderes Nehri, Dinar'dan doğarak Çivril tarafından Sarayköy'e ulaşıp Aydın üzerinden Ege Denizi'ne dökülmektedir.

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

Akarsuların az eğimli vadilerde akış hızının yavaşlaması sonucunda taşıdığı alüvyonları biriktirmesiyle oluşan "S" biçimindeki yeryüzü şekline menderes denir.

Denizli'nin diğer önemli akarsuları: Çürüksu, Banaz Çayı, Akçay (Bozdoğan Çayı), Dalaman Çayı (Gireniz Çayı) ve Derbent Çayı'dır.

Göller

Denizli'de hem doğal göller hem de baraj gölleri bulunmaktadır. Buldan'da 1150 metre yükseklikte bulunan ve doğal bir göl olan Süleymanlı Gölü tatlı su özelliğiyle göçmen kuşların kısa süreli konaklama yeridir. Aynı zamanda gölde sazan ve yayın balığı bulunmaktadır.

Beyağaç'ta 1903 metre yükseklikte Kartal Gölü bulunmaktadır. Çardak ile Dazkırı arasında Acıgöl yer alır. Acıgöl göçmen kuşlar için önemli bir doğal yaşam alanıdır. Kış aylarında flamingo, turna, kaz, macar ördeği, yeşilbaş ördeği, elmabaş ördeği, sakarmeke gibi kuş türleri bu bölgede kışlamaktadır.

Honaz ilçesi, Yukarı Dağdere köyü sınırlarında çam ağaçları arasında suyu tatlı olan Saklı Göl bulunmaktadır.

Güney ilçesinde Büyük Menderes Irmağı üzerinde yapılan Adıgüzel ve Cindere barajları hem tarım arazilerinin sulanmasında hem de hidroelektrik santrali ile elektrik üretilmesinde bölgeye katkı sağlamaktadır. Yine Büyük Menderes Irmağı üzerinde Çivril'de Işıklı Baraj Gölü yer almaktadır. Işıklı Gölü göçmen kuşlar için önemli bir konaklama yeri teşkil etmektedir. Gerek sonbahar gerekse ilkbahar göçlerinde farklı kuş topluluklarının barınması ve beslenmesine olanak sağlamaktadır.

İKLİM VE BİTKİ ÖRTÜSÜ

İklim

Bir yerdeki uzun süreli hava olaylarının ortalamasına iklim denilmektedir.

Harita: Türkiye İklim Haritası

Ege Bölgesi'nde dağlar denize dik bir şekilde uzandığı için denizin ılıtıcı etkisi dağların arasındaki ovalardan Denizli'ye kadar uzanabilmektedir. Bunun sonucunda Denizli il merkezinde, Sarayköy, Honaz, Tavas, Kale ve Buldan ilçelerinde Akdeniz ikliminin etkisi görülmektedir. Akdeniz iklimi görülen bu yerlerde yazlar sıcak ve kurak, kışlar ılık ve yağışlı geçmektedir.

Yükseltinin arttığı ve dağların deniz etkisini engellediği Çardak, Bozkurt gibi doğuda kalan ilçeler ile Çal, Çivril, Baklan gibi kuzeyde yer alan ilçelerde ve Acıpayam, Serinhisar ilçeleri çevresinde kışların sert geçtiği karasal iklim görülmektedir. Buralarda kışları kar yağışı görülürken yazları da kurak geçmektedir.

Bitki Örtüsü

Akdeniz ve karasal iklim görülen Denizli'de bitki örtüsü çeşitlilik göstermektedir. Denizli'nin bitki örtüsü çoğunlukla ormanlardan ve Akdeniz iklimine has olarak bilinen kısa bodur bitki türü olan makilerden oluşmaktadır. Ormanlar; kızılçam, karaçam, sedir, ardıç, meşe, kayın ve dişbudak gibi ağaçlardan oluşmaktadır. Dağ eteklerine yakın olan bölgelerde çalılıklar ve fundalıklar yer alır.

Görsel: Maki Bitki Örtüsü

Görsel: Bozkır Bitki Örtüsü

1671 yılında Sarayköy üzerinden Denizli'ye gelen Evliya Çelebi, şehrin genel görünüş olarak bağlık, bahçelik, bostanlık ve cennet bahçeleri gibi olduğunu ayrıca Denizli'nin dört bir tarafında binlerce çeşme ve pınar bulunduğunu, suyunun bol olduğunu aktarmıştır.

KAZANIM DEĞERLENDİRME

1. Denizli'de Akdeniz iklimi görülmesinin sebebini açıklayınız.

2. Denizli'de düzlüklerin geniş yer kaplaması hangi ekonomik faaliyetlerin yapılmasına imkân sağlamıştır?

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

- Denizli'nin coğrafi özelliklerinin insan yaşamına etkilerini öğreneceğiz.

HAZIR MIYIZ?

- Bir yerin coğrafi özellikleri insan yaşamını nasıl etkileyebilir?

DENİZLİ'DEKİ COĞRAFİ ÖZELLİKLERİN İNSAN YAŞAMINA ETKİLERİ

COĞRAFİ ÖZELLİKLERİN İNSAN YAŞAMI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Doğal çevre, insan ve diğer canlıların yaşam alanıdır. İnsanlar gerek iletişimde bulunduğu kişilerden gerekse bulunduğu çevrenin özelliklerinden etkilenir. Bu bağlamda yaşadığımız doğal çevre bizleri etkilemektedir.

Doğa; toprak, bitki, hayvan, deniz, okyanus vb. unsurlardan oluşur. Bu unsurlar bir araya gelerek doğal ortamları meydana getirir. İnsan, coğrafi ortamda yaşamsal faaliyetlerini gerçekleştirirken yaşadığı yerin doğal ortam özellikleriyle de etkileşim hâlindedir. Yaşadığımız yerdeki dağlar, göller, akarsular, bitki örtüsü ve iklim gibi coğrafi unsurlar insanların yaşam biçimini etkilemektedir. Örneğin Orta Asya'da geniş bozkırlarda yaşayan Türkler hayvancılık ile uğraşmıştır. Bunun sonucunda hayvanların daha iyi beslenmesi amacı ile yazın serin olan yüksek yerlerdeki yaylalara kışın ise sıcaklığın yüksek olduğu alçak kesimlere göç ederek konar-göçer bir yaşam sürdürmüşlerdir. Bu durum ise kalıcı konutlar yerine çadırlarda yaşam sürmelerine neden olmuştur.

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

İnsanların temel gereksinimlerinden olan giyinme, beslenme, barınma gibi ihtiyaçları doğal çevreyle bağlantılıdır. İnsanlar günlük hayatlarını sürdürürken doğanın onlara sunduğu şartlardan yararlanmaktadır. Örneğin bitki örtüsü orman olan yerlerde ahşap evler, bitki örtüsünün bozkır olduğu yerlerde ise toprak evler yaygındır.

COĞRAFİ ÖZELLİKLERİN BESLENME İHTİYAÇLARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Soğuk iklim bölgelerinde insanların tükettiği besinler genelde yağlı, protein değeri yüksek hayvansal ürünlerdir. Sıcak iklim bölgelerinde ise daha çok meyve sebze ağırlıklı ürünler tüketilmektedir. Denizli'nin coğrafi şartları yöre halkının sebze ağırlıklı besinlere yönelmesine neden olmuştur.

Türklerin Orta Asya'dan Anadolu'ya uzanan tarihlerinde hayvancılığın önemli bir yeri vardır. Dolayısıyla mutfak kültürlerinde et ve süt ürünlerinden yapılan yiyecekler hakimdir.

Türklerin Anadolu'da yerleşik hayata geçmesiyle tarım önem kazanmış, dolayısıyla tarımsal ürünler de yemek kültüründeki yerini almıştır.

Ege Bölgesi'nde en çok yetiştirilen ürünlerin başında üzüm gelmektedir. Denizli'de üzüm daha çok Sarayköy, Buldan, Güney ve Çal ilçelerinde yetiştirilmektedir. Bağcılık faaliyetinin geliştiği bu yerlerde bağ yapraklarından "Çaput aşı" yemeği yapılmaktadır.

Çaput aşı; değişik tarifleri olmakla birlikte genel olarak koruk suyu, asma yaprağı, pirinç, et suyu, tereyağı, kuzu eti kullanılarak yapılan bir yemek türüdür.

COĞRAFİ ÖZELLİKLERİN BARINMA VE MİMARİ YAPI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Geçmişte evler yapılırken iklim ve coğrafi özellikler çok etkiliydi. Güneybatı Anadolu'da yer alan Denizli'nin bazı bölgelerinde Akdeniz iklimi bazı bölgelerinde ise karasal iklim görülmektedir. Akdeniz ikliminin görüldüğü yerlerde evler taştan, karasal iklimin görüldüğü yerlerde ise evler kerpiçten yapılmıştır. Bu evler yüksek duvarlarla çevrili bahçe içerisinde genellikle tek katlı ya da iki katlı yapılmıştır. Evlerde "hayat" adı verilen yaşam alanları da oluşturulmuştur.

Günümüzde teknolojinin gelişmesi ile bina yapımında kullanılan malzemeler ve binaların mimari yapısı değişmiş, çok katlı binalar yapılmaya başlanmıştır.

COĞRAFİ ÖZELLİKLERİN GİYİM KUŞAM ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Coğrafi özellikler insanların faaliyetlerini etkilediği gibi giyim kuşam alışkanlıklarını da etkilemektedir. Denizli'de iklimin etkisi ile pamuklu, ipekli, keten kumaşlardan üretilen kıyafetler giyim kuşam için daha çok kullanılmaktadır. Günümüzde ise teknolojiye dayalı kumaş türleriyle üretilen kıyafetler de insanlar tarafından tercih edilmektedir.

KAZANIM DEĞERLENDİRME

Denizli'nin coğrafi özelliklerinin barınma, beslenme ve giyim - kuşam alışkanlıkları üzerine etkilerini açıklayınız.

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

- Denizli'nin nüfus yapısını öğreneceğiz.

HAZIR MIYIZ?

- Bir yerin nüfus dağılımını etkileyen unsurlar nelerdir?

DENİZLİ'NİN NÜFUSU

Sınırları belirli bir alanda ve zamanda yaşayan toplam insan sayısına **nüfus** denir. Nüfus ve nüfus yapısını inceleyen bilim dalına **demografi** denir. Dünyada nüfusun dağılışı her tarafta aynı değildir. Nüfusun dağılışını doğal ve beşeri özellikler etkilemektedir. Bir yerdeki nüfus dağılımı; yeryüzü şekilleri, iklim, bitki örtüsü gibi doğal unsurlar ile sanayi, tarım, turizm, madencilik, ulaşım gibi beşeri unsurlara bağlı olarak değişkenlik göstermektedir.

Denizli'nin nüfusu; yeryüzü şekilleri, iklim, su kaynakları, verimli ve yerleşmeye elverişli topraklar, ulaşım ve sanayideki gelişmişlik sonucu aldığı göçlerle hızlı bir artış göstermiştir. Denizli'nin nüfusu 2018 yılı verilerine göre 1.027.782 kişidir. Denizli, nüfus sıralamasında ülkemizde 22. sırada yer almaktadır.

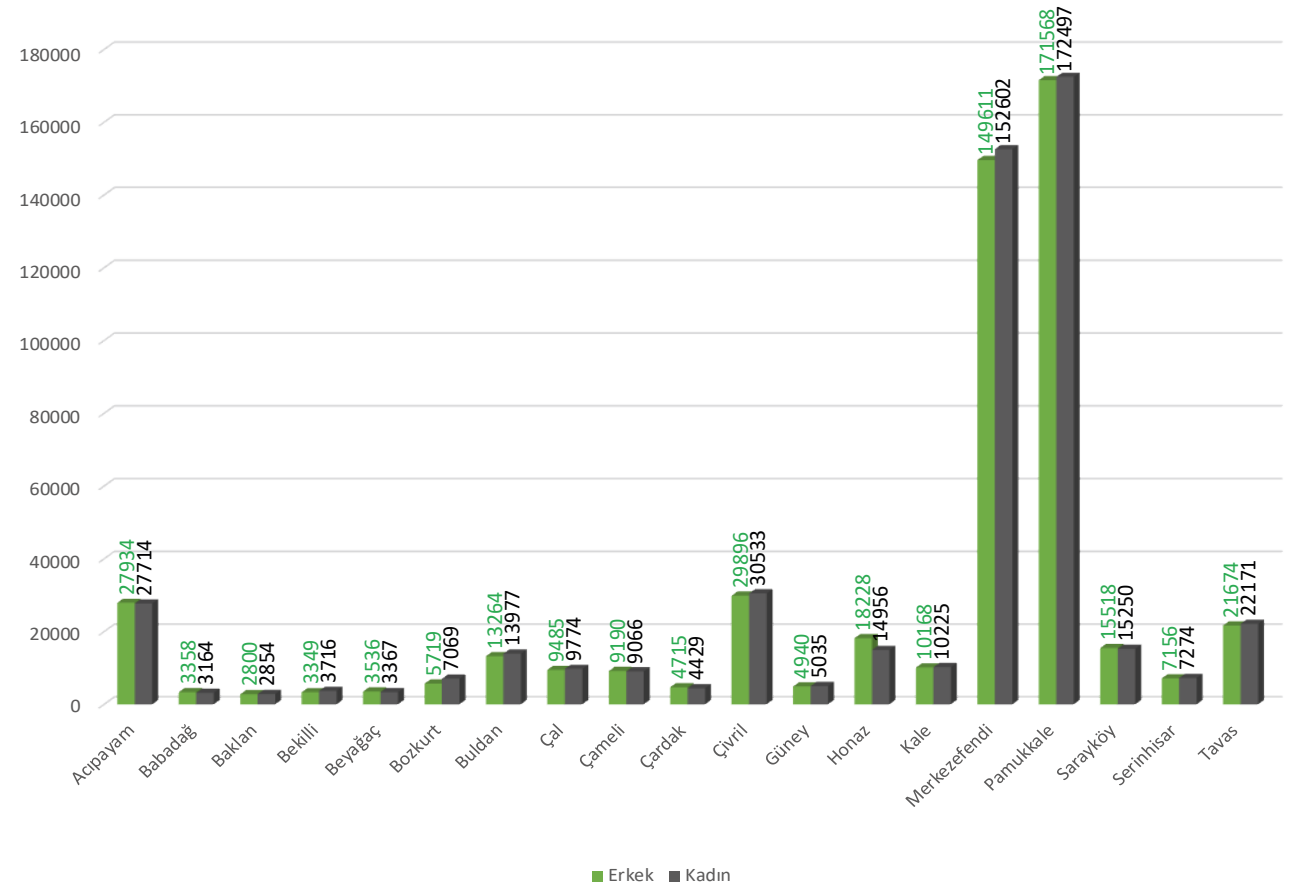

Grafik: İlçelere Göre Kadın Erkek Nüfusu

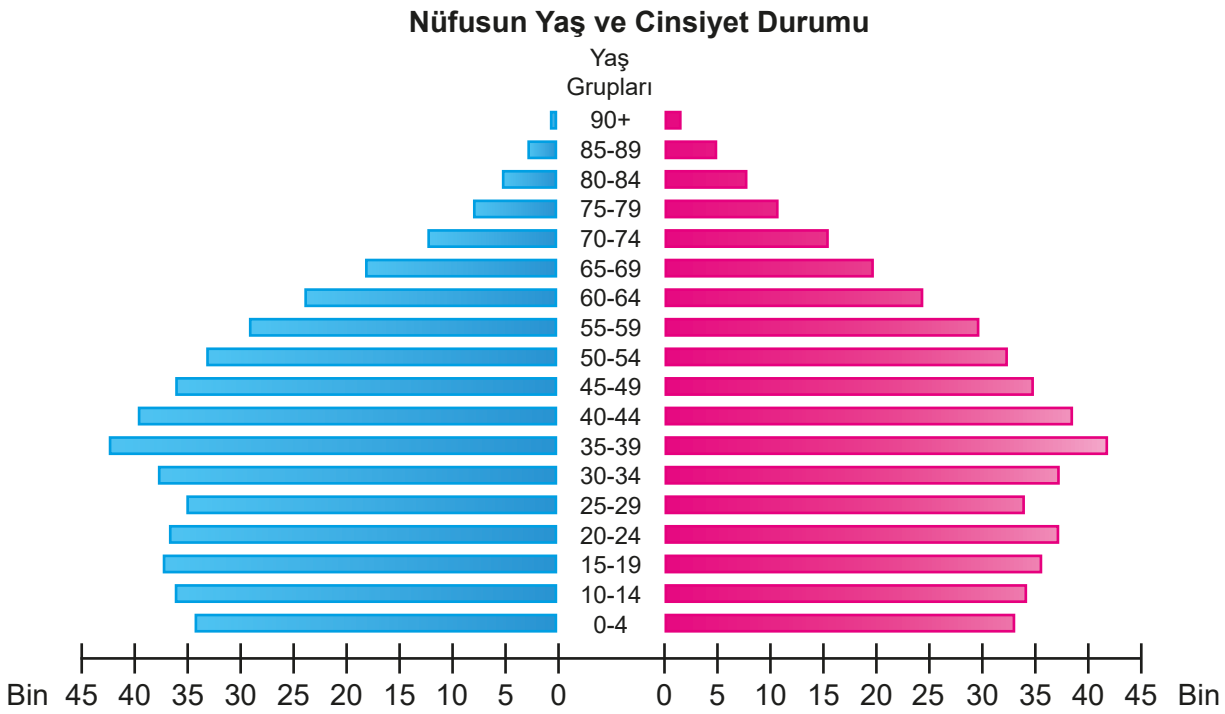

Grafik: TÜİK 2018 Verilerine Göre Denizli Nüfus Piramidi

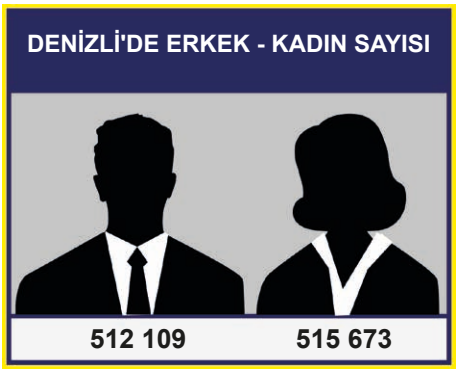

Grafik: TÜİK 2018 Verilerine Göre Cinsiyet Durumu

Denizli'nin nüfus ve yaş piramidi incelendiğinde şehrin genç ve aktif nüfus oranının diğer yaş gruplarına göre yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum ekonomi ve üretim açısından iş gücünün yüksek olduğunu ancak yeterli istihdam sağlanamadığı takdirde ciddi bir işsizlik sorunu ortaya çıkarabileceğini göstermektedir. Piramidin tabanında görülen daralma doğum oranının azaldığına işaret etmektedir. Cinsiyet dağılımı grafiğine bakıldığında ise kadın-erkek oranının birbirine çok yakın olduğu görülmektedir. Bu durum ise Denizli'de doğal bir nüfus artışı olduğunu ortaya koymaktadır.

Çalışanların Ekonomik Faaliyetlere Göre Dağılımı

Denizli ekonomik faaliyetler bakımından tarım, sanayi ve hizmet sektörlerinin her üçünün de dinamik bir görünüm sergilediği önemli merkezlerden biridir.

İlde elde edilen gayri safi yurt içi hasılanın % 60'ı ticaret ve hizmetler, % 18'i tarım, % 22'si sanayi sektöründen sağlanmaktadır. Denizli'de son yıllarda ihracata yönelik tekstil ve mermer sanayisi diğer sektörlere göre daha hızlı bir gelişim göstermiştir. Bu durum ilin istihdam gücüne olumlu katkı sağlamıştır.

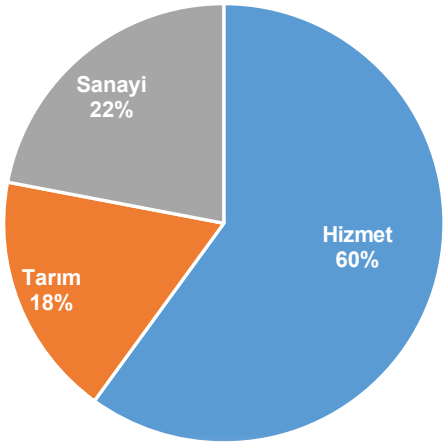

Grafik: Sektörlere Göre Gelir Dağılımı

KAZANIM DEĞERLENDİRME

1 - 5. soruları aşağıda verilen tobloya göre cevaplayınız.

İlçe	İlçe Nüfusu	Erkek Nüfusu	Kadın Nüfusu	Nüfus Yüzdesi
Pamukkale	344.065	171.568	172.497	% 33,48
Merkezefendi	302.213	149.611	152.602	% 29,40
Çivril	60.429	29.896	30.533	% 5,88
Acıpayam	55.648	27.934	27.714	% 5,41
Tavas	43.845	21.674	22.171	% 4,27
Honaz	33.184	18.228	14.956	% 3,23
Sarayköy	30.768	15.518	15.250	% 2,99
Buldan	27.241	13.264	13.977	% 2,65
Kale	20.393	10.168	10.225	% 1,98
Çal	19.259	9.485	9.774	% 1,87
Çameli	18.256	9.190	9.066	% 1,78
Serinhisar	14.430	7.156	7.274	% 1,40
Bozkurt	12.788	5.719	7.069	% 1,24
Güney	9.975	4.940	5.035	% 0,97
Çardak	9.144	4.715	4.429	% 0,89
Bekilli	7.065	3.349	3.716	% 0,69
Beyağaç	6.903	3.536	3.367	% 0,67
Babadağ	6.522	3.358	3.164	% 0,63
Baklan	5.654	2.800	2.854	% 0,55

2018 TÜİK verileri

1. En yüksek erkek nüfusu olan ilçe hangisidir?

   ……..

2. Nüfus yüzdesi en yüksek olan ilçe hangisidir?

   ……..

3. Toplam nüfus içerisinde en düşük paya sahip olan ilçe hangisidir?

   ……..

4. En az kadın nüfusuna sahip olan ilçe hangisidir?

   ……..

5. Erkek nüfusunun kadın nüfusundan fazla olduğu ilçeler hangileridir?

   ……..

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

- Denizli'de meydana gelebilecek doğal afetleri öğreneceğiz

HAZIR MIYIZ?

- Denizli'de karşılaştığınız doğal afetler nelerdir?

DOĞAL AFETLER VE DENİZLİ

DOĞAL AFETLER

Doğada kendiliğinden meydana gelen genellikle insanların kontrolü dışında gerçekleşen ve gerekli önlemler alınmadığı takdirde büyük can ve mal kayıplarına yol açan afetlere **doğal afet** denir. Dünyada genellikle deprem, sel, su baskını, heyelan, çığ, orman yangınları, tsunami, fırtına ve kasırga gibi can ve mal kaybına neden olan doğal afetler meydana gelmektedir.

Denizli'de deprem, heyelan, orman yangını, sel ve su baskını gibi doğal afetler görülmektedir.

Pamukkale fay hattı ve Burdur - Fethiye fay hattı üzerinde bulunan Denizli, 1. dereceden deprem bölgesi üzerinde bulunmaktadır. Denizli'de geçmişten günümüze farklı şiddetlerde birçok deprem meydana gelmiştir. Bu depremlerde çok sayıda can ve mal kaybı yaşanmıştır.

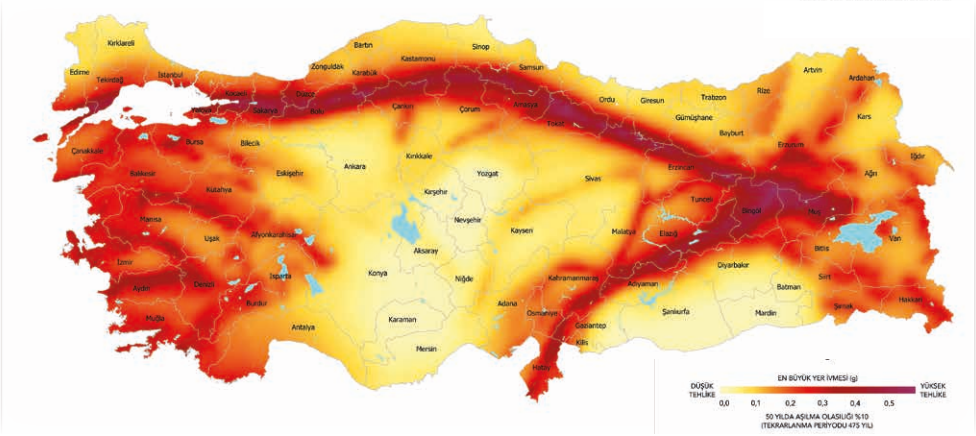

Harita: Türkiye Deprem Risk Haritası

Denizli'de Yaşanan Büyük Depremler

Tarih	Şiddeti
1920	5.2
1922	5.2
1925	5.4
1936	5
1961	5
1963	5.5
1965	5.7

Tarih	Şiddeti
1971	5.2
1976	5.4
1986	5.4
1997	5
2003	5.3
2019	5.7
2019	6

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

Denizli'de yıkıcı etkisi en büyük olan depremlerden birisi 19 Kasım 1717 yılında yaşanmıştır. Bu depremde 18 mahalleden oluşan ve nüfusu 12.000 olan Denizli'de evlerin çoğu yıkılmış ve 6.000 civarında can kaybı yaşanmıştır.

Depreme Karşı Alınabilecek Önlemler

Deprem doğal bir olaydır ve depremi önleyemeyiz. Ancak depreme karşı gerekli önlemleri alarak yıkıcı etkilerini azaltabiliriz.

Bunun için başlıca şu tedbirler alınmalıdır:

- Konutlar gevşek toprağa sahip arazilere yapılmamalıdır.
- Yapılar depremin etkilerine karşı dayanıklı inşa edilmelidir.
- İmar planında konuta ayrılmış yerler dışındaki alanlara ev ve bina yapılmamalıdır.
- Dolaplar ve devrilebilecek benzeri eşyalar birbirine ve duvara sabitlenmelidir.
- Deprem anında çök-kapan-tutun uygulaması yapılmalıdır.
- Balkonlardan ya da pencerelerden aşağıya atlanmamalıdır.

Denizli'de depremin dışında akarsu havzalarında sel ve su baskınları, engebeli ve dik yamaçlı yerlerde heyelan, ormanların bulunduğu yerlerde ise orman yangınları yaşanmaktadır. Denizli'de su baskını en çok Büyük Menderes, Çürüksu ve Dalaman Çayı etrafında yaşanır. Heyelan ise Buldan, Babadağ ve Çameli bölgelerinde görülmektedir.

Yaşanan doğal afetlerin can ve mal kayıplarına yol açmaması, toplum üzerindeki olumsuz etkilerinin azaltılması için gerekli tedbirlerin alınması konusunda bütün kurumlara ve vatandaşlara önemli sorumluluklar düştüğü unutulmamalıdır.

KAZANIM DEĞERLENDİRME

Doğal afetler karşısında alınması gereken bazı önlemler aşağıda verilmiştir. Verilen önlemlerin hangi afet ya da afetlerle ilgili olduğunu işaretleyiniz.

No	Alınması Gereken Önlem	Deprem	Heyelan	Orman Yangını
1	Evlerin inşasında dayanıklı malzemelerin kullanılması			
2	Eğimli ve dik yamaçlara konut yapılmaması			
3	Piknik alanlarında yakılan ateşlerin söndürülmesi			
4	Çök-kapan-tutun uygulamasının yapılması			
5	Çevreye cam nesneler ve sigara izmariti atılmaması			

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

- Denizli'nin geçmişten günümüze idari yapılanma sürecini öğreneceğiz.

HAZIR MIYIZ?

- İdari yapı kavramından ne anlıyorsunuz?

DENİZLİ'NİN İDARİ YAPISI

Harita: Denizli İdarî Yapısı

1429 yılında Osmanlı hakimiyetine alınan Denizli toprakları Hamit, Menteşe ve Kütahya sancaklarına bağlı olarak idare edilmiştir. 17. yüzyıldan itibaren ise Aydın eyaletine bağlanmıştır.

Denizli'de ilk belediye teşkilatı 1876 yılında kurulmuştur. 1883'te Sarayköy, Buldan ve Tavas ilçelerinin bağlanmasıyla "Sancak" haline getirilen Denizli; 1884'te Çal, 1888'de Acıpayam ilçelerinin katılımıyla Aydın'a bağlı mutasarrıflık, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuyla da 1923'te il olmuştur.

Ekonomisi ve nüfusu hızla büyüyen Denizli, 2012 yılında büyükşehir olmuştur. Bunun sonucunda ilin ilçelerindeki köy ve belde belediyeleri bağlı olduğu ilçenin mahallesi haline gelmiştir. Denizli'nin büyükşehir olması ile birlikte merkez ilçede Pamukkale ve Merkezefendi adı ile iki merkez ilçe oluşmuştur. Merkez ilçelerin dışında Denizli'de 17 ilçe daha bulunmaktadır.

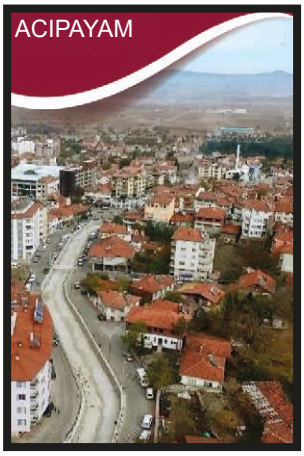

Acıpayam, 1871 yılında ilçe olmuştur. İlçe Denizli il merkezine 56 km uzaklıktadır. İlçenin kuzeyinde Serinhisar, Honaz, Bozkurt ve Çardak ilçeleri; doğusunda Burdur ilinin Yeşilova, Tefenni, Karamanlı ilçeleri; güneyinde Çameli, Burdur ilinin Gölhisar ilçesi; batısında Muğla ilinin Dalaman ve Köyceğiz ilçeleri ile Beyağaç ve Tavas ilçeleri bulunmaktadır. Denizden yüksekliği 950 m olan ilçenin yüz ölçümü 1925 km²dir. İlçedeki başlıca ekonomik faaliyetler tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. TÜİK 2018 verilerine göre nüfusu 55.648'dir.

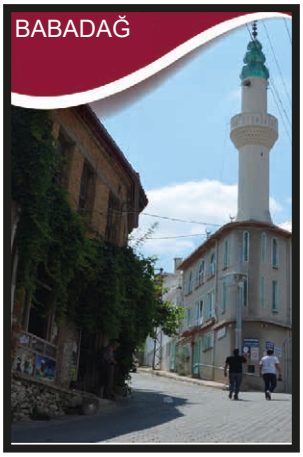

Babadağ, 1988 yılında ilçe olmuştur. İlçe, Denizli il merkezine 37 km uzaklıktadır. İlçenin doğusunda Merkezefendi, kuzeyinde Sarayköy, güneyinde Tavas, batısında ise Aydın'a bağlı Karacasu ilçesi bulunmaktadır. İlçenin denizden yüksekliği 854 m, yüz ölçümü ise 172 km²dir. Babadağ'ın arazisi dağlık ve engebeli olduğundan tarıma ve yerleşime elverişli değildir. Başlıca ekonomik faaliyet dokumacılıktır. TÜİK 2018 verilerine göre nüfusu 6522'dir.

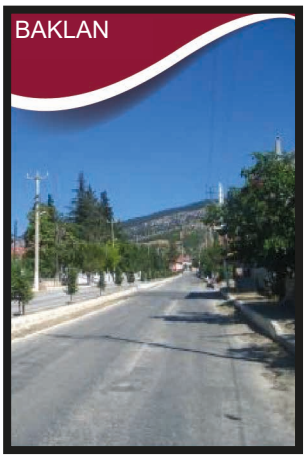

Baklan, 1990 yılında ilçe olmuştur. İlçe, Denizli il merkezine 60 km uzaklıktadır. Beşparmak Dağı'nın batı eteğinde kurulmuş olan Baklan'ın batısında Çal, kuzeyinde Bekilli ve Çivril, güneyinde Bozkurt, doğusunda ise Afyonkarahisar ilinin Dazkırı ilçesi bulunmaktadır. İlçenin denizden yüksekliği 950 m, yüz ölçümü ise 375 km²dir. Büyük Menderes Nehri ilçeden geçmektedir. En büyük ovası Baklan Ovası, en yüksek dağı 1307 m yüksekliğindeki Beşparmak Dağı'dır. İlçedeki başlıca ekonomik faaliyetler tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. TÜİK 2018 verilerine göre nüfusu 5654'tür.

Bekilli, 1987 yılında ilçe olmuştur. Denizli'nin kuzeyinde bulunan ilçe, il merkezine 86 km uzaklıktadır. İlçenin güneyinde Çal ilçesi, doğusunda Çivril ilçesi, kuzeyinde Uşak ilinin Karahallı ilçesi, batısında ise Uşak ilinin Ulubey ilçesi bulunmaktadır. İlçenin denizden yüksekliği 850 m, yüz ölçümü ise 319 km²dir. İlçedeki başlıca ekonomik faaliyetler tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. TÜİK 2018 verilerine göre nüfusu 7065'tir.

Beyağaç, 1990 yılında ilçe olmuştur. İlçenin Denizli il merkezine uzaklığı 94 km'dir. Beyağaç, Denizli'nin güneyinde yer almaktadır. Doğusunda Acıpayam ve Çameli, batısında Kale, kuzeyinde Tavas, güneyinde ise Muğla ilinin Köyceğiz ilçesi bulunmaktadır. İlçenin rakımı 650 m, yüz ölçümü ise 436 km²dir. Beyağaç, Eskere Ovası adıyla verimli bir ova üzerinde kurulmuştur. Bu ovanın içinden geçerek Muğla sınırlarına ulaşan Akçay, ilçedeki tek akarsudur. Tarım, hayvancılık ve ormancılık ilçedeki başlıca ekonomik faaliyetlerdir. TÜİK 2018 verilerine göre nüfusu 6902'dir.

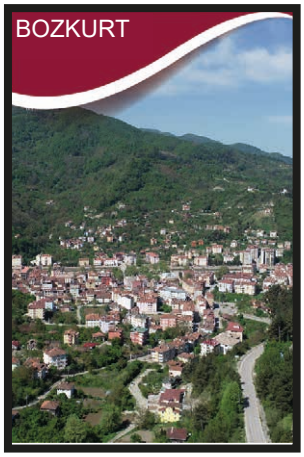

Bozkurt, 1990 yılında ilçe olmuştur. İlçenin Denizli il merkezine uzaklığı 52 km'dir. Bozkurt ilçesi, Denizli'nin doğusunda yer almaktadır. İlçenin doğusunda Çardak, batısında Honaz, güneyinde Acıpayam, kuzeyinde Baklan ve Çal ilçeleri ile kuzeydoğusunda Afyonkarahisar iline bağlı Dazkırı ilçesi bulunmaktadır. İlçenin denizden yüksekliği 866 m, yüz ölçümü ise 360 km²dir. İlçe topraklarının büyük bir bölümü Hambat Ovası içinde yer alır. Tarım ilçedeki başlıca ekonomik faaliyettir. TÜİK 2018 verilerine göre nüfusu 12.788'dir.

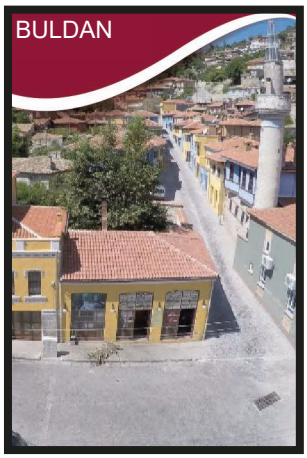

Buldan, 1807 yılında Aydın'a bağlı ilçe olmuş, 1883 yılında ise Denizli'ye bağlanmıştır. İlçe, Denizli il merkezine 42 km uzaklıktadır. Buldan'ın güneyinde Sarayköy, doğusunda Güney ilçesi, batısında Aydın iline bağlı Buharkent ilçesi, kuzeyinde ise Manisa iline bağlı Sarıgöl ilçesi bulunmaktadır. İlçenin denizden yüksekliği 690 m, yüz ölçümü ise 518 km²dir. Büyük Menderes Nehri ilçenin en önemli akarsuyudur. İlçedeki başlıca ekonomik faaliyetler tarım, hayvancılık ve dokumacılıktır. TÜİK 2018 verilerine göre nüfusu 27.241'dir.

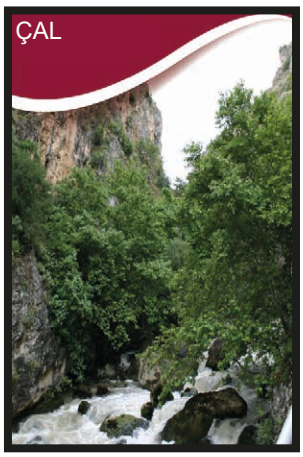

Çal, 1886 yılında ilçe olmuştur. İlçe, Denizli il merkezine 65 km uzaklıktadır. Güneyinde Honaz, batısında Pamukkale ve Güney, doğusunda Baklan ve Çivril, kuzeyinde Bekilli ve Uşak'ın Ulubey ilçesi bulunmaktadır. Çal'ın batısında Çökelez Dağı yer almaktadır. İlçenin denizden yüksekliği ise 850 m, yüz ölçümü ise 858 km²dir. İlçedeki başlıca ekonomik faaliyetler tarım, mermer işlemeciliği ve meşrubat üretimidir. TÜİK 2018 verilerine göre nüfusu 19.259'dur.

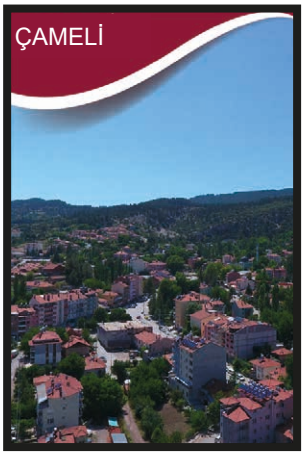

Çameli, 1953 yılında ilçe olmuştur. Çameli, Denizli il merkezine 106 km uzaklıktadır. İlçenin kuzeyinde Acıpayam, doğusunda Burdur ilinin Gölhisar ilçesi, batısında Muğla ilinin Köyceğiz ilçesi, güneyinde ise Muğla ilinin Fethiye ilçesi bulunmaktadır. İlçenin denizden yüksekliği 1.350 m, yüz ölçümü ise 738 km²dir. Genellikle orman alanı içerisinde dağınık, dalgalı, yayla karakterli bir araziye sahiptir. İlçedeki başlıca ekonomik faaliyetler tarım, hayvancılık ve alabalık yetiştiriciliğidir. TÜİK 2018 verilerine göre ilçenin nüfusu 18.256'dır.

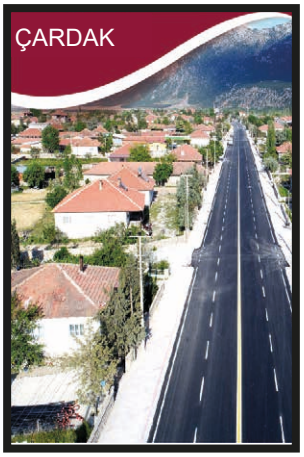

Çardak, 1958 yılında ilçe olmuştur. İlçenin Denizli il merkezine uzaklığı 57 km'dir. İlçenin batısında Bozkurt, kuzeyinde ve doğusunda Afyonkarahisar'ın Dazkırı ilçesi, güneyinde ise Burdur ilinin Yeşilova ilçesi bulunmaktadır. İlçenin denizden yüksekliği 850 metre, yüz ölçümü ise 240 km²dir. İlçe merkezinin kuzeyinde bulunan Maymun Dağı'nın yüksekliği 1733 m'dir. Çardak, Acı Göl'ün batısında bulunan Hambat Ovası, kuzeyinde Maymun Dağı, güneyinde Söğüt Dağı ile çevrilidir. İlçenin başlıca ekonomik faaliyetleri tarım, hayvancılık ve soda üretimidir. TÜİK 2018 verilerine göre nüfusu 9.144'tür.

Çivril, 1924 yılında ilçe olmuştur. İlçe Denizli il merkezine 95 km uzaklıkta bulunmaktadır. İlçenin güneybatısında Bekilli, Çal ve Baklan ilçeleri, kuzeyinde Uşak ilinin Sivaslı ilçesi, kuzeybatısında Uşak ilinin Karahallı ilçesi, kuzeydoğusunda Afyonkarahisar ilinin Sandıklı ilçesi, güneydoğusunda Afyonkarahisar ilinin Dinar ilçesi, güneyinde ise Afyonkarahisar ilinin Dazkırı ve Evciler ilçesi bulunmaktadır. İlçenin denizden yüksekliği 900 m, yüz ölçümü ise 1499 km²dir. Tarım, hayvancılık, gıda ve madencilik ilçenin başlıca ekonomik faaliyetleridir. TÜİK 2018 verilerine göre nüfusu 60.929'dur.

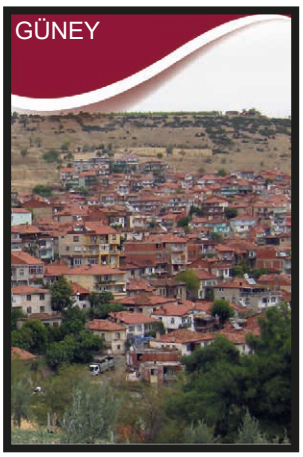

Güney, 1948 yılında ilçe olmuştur. İlçe, Denizli il merkezine 78 km uzaklıktadır. İlçenin doğusunda Çal, batısında Buldan, güneyinde Pamukkale ve Sarayköy, kuzeyinde Uşak ilinin Eşme ilçesi bulunmaktadır. İlçenin denizden yüksekliği 830 metre, yüz ölçümü ise 534 km²dir. İlçenin başlıca ekonomik faaliyetleri tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Doğal varlıklarımızdan biri olan Güney Şelalesi ilçede bulunmaktadır. TÜİK 2018 verilerine göre nüfusu 9.975'tir.

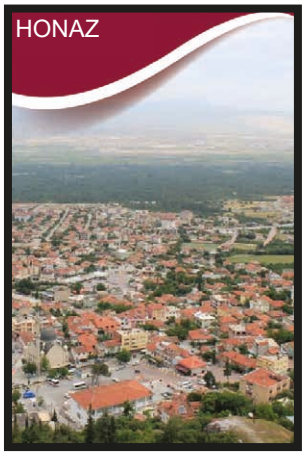

Honaz, 1987 yılında ilçe olmuştur. İlçe, Denizli il merkezine 24 km uzaklıkta bulunmaktadır. İlçenin batısında Pamukkale, doğusunda Bozkurt, kuzeyinde Çal ve Baklan, güneyinde Serinhisar ve Acıpayam ilçesi bulunmaktadır. Honaz'ın denizden yüksekliği 600 metre, yüz ölçümü ise 504 km²dir. İlçede Ege Bölgesi'nin en yüksek dağı olan Honaz Dağı yer almaktadır. İlçenin başlıca ekonomik faaliyetleri tarım ve sanayidir. TÜİK 2018 verilerine göre nüfusu 33.184'tür.

Kale, 1959 yılında ilçe olmuştur. İlçe, Denizli il merkezine 75 km uzaklıkta bulunmaktadır. İlçenin doğusunda Tavas, güneyinde Beyağaç, kuzeyinde Aydın ilinin Karacasu ve Bozdoğan ilçesi, batısında ise Muğla ilinin Menteşe ilçesi yer almaktadır. Kale'nin denizden yüksekliği 1055 m, yüz ölçümü ise 533 km²dir. İlçenin başlıca ekonomik faaliyetleri tarım, hayvancılık ve madenciliktir. İlçe son yıllarda biber üretimi ile ön plana çıkmıştır. TÜİK 2018 verilerine göre nüfusu 20.393'tür.

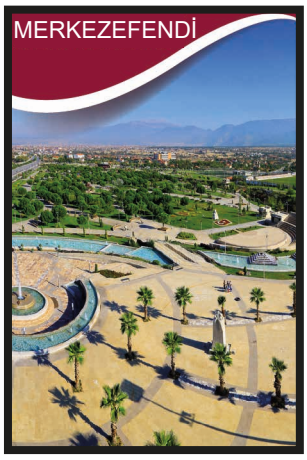

2012 yılında Denizli'nin büyükşehir olmasıyla iki yeni merkez ilçe kurulmuştur. Bunlardan birisi de Merkezefendi ilçesidir. İlçe sınırları içerisinde 50 mahalle yer almaktadır. İlçenin doğusunda ve kuzeyinde Pamukkale, batısında Sarayköy ve Babadağ, güneyinde Tavas ilçesi bulunmaktadır. İlçenin denizden yüksekliği 354 m, yüz ölçümü 336 km²dir. İlçedeki başlıca ekonomik faaliyetler dokuma ve tekstil sanayisidir. TÜİK 2018 verilerine göre nüfusu 302.213'tür.

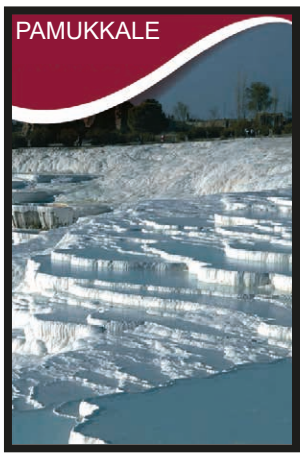

2012 yılında Denizli'nin büyükşehir olmasıyla iki yeni merkez ilçe kurulmuştur. Bunlardan birisi de Pamukkale ilçesidir. Pamukkale ilçesinin batısında Buldan, Sarayköy ve Merkezefendi; kuzeyinde Güney ilçesi; doğusunda Çal, Honaz; güneyinde ise Tavas bulunmaktadır. İlçenin denizden yüksekliği 354 m, yüz ölçümü ise 336 km²dir. Başlıca ekonomik faaliyetler dokuma, tekstil sanayisi ve turizmdir. Pamukkale nüfus olarak Denizli'nin en büyük ilçesidir. TÜİK 2018 verilerine göre nüfusu 344.065'tir.

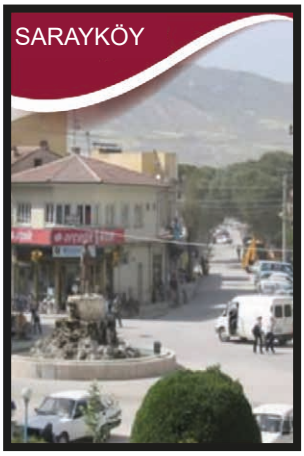

Sarayköy,1882 yılında ilçe olmuştur. İlçe, Denizli il merkezine 20 km uzaklıktadır. İlçenin kuzeyinde Buldan, doğusunda Merkezefendi ve Pamukkale, güneyinde Babadağ, batısında Aydın ilinin Buharkent ve Kuyucak ilçesi bulunmaktadır. Sarayköy'ün denizden yüksekliği 250 m, yüz ölçümü ise 470 km²dir. İlçenin kuzeyinden Büyük Menderes Nehri geçmektedir. Tarım, dokuma sanayi, jeotermal ve seracılık ilçenin başlıca ekonomik faaliyetleridir. TÜİK 2018 verilerine göre nüfusu 30.768'dir.

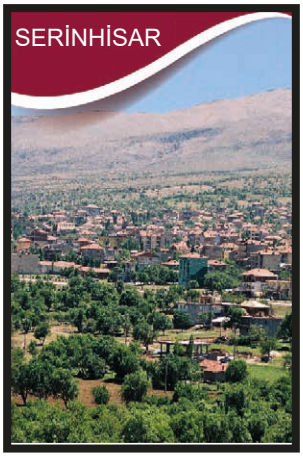

Serinhisar, 1987 yılında ilçe olmuştur. İlçe, Denizli il merkezine 39 km uzaklıktadır. İlçenin kuzeyinde Honaz, güney ve doğusunda Acıpayam, batısında ise Tavas ilçesi bulunmaktadır. Serinhisar'ın deniz seviyesinden yüksekliği 900 m, yüz ölçümü ise 274 km²dir. Başlıca ekonomik faaliyetler tarım, hayvancılık, madencilik ve leblebi üretimidir. TÜİK 2018 verilerine göre nüfusu 14.430'dur.

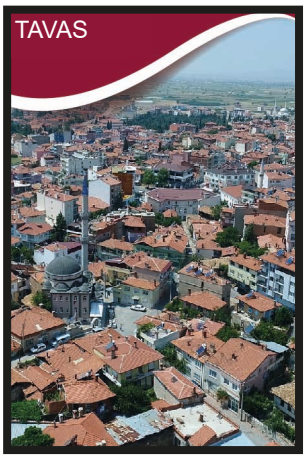

Tavas, 1883 yılında ilçe olmuştur. İlçe, Denizli il merkezine 42 km uzaklıktadır. İlçenin doğusunda Acıpayam ve Serinhisar, güneyinde Acıpayam, kuzeyinde Pamukkale ve Merkezefendi ilçesi, batısında ise Kale ve Beyağaç ile Aydın ilinin Karacasu ilçesi bulunmaktadır. Tavas'ın denizden yüksekliği 950 m, yüz ölçümü ise 1691 km²dir. İlçenin başlıca ekonomik faaliyetleri dokumacılık, tarım, hayvancılık ve madenciliktir. İlçe sınırları içinde yer alan Bozdağ'da Denizli (Nikfer) Kayak Merkezi bulunmaktadır. TÜİK 2018 verilerine göre nüfusu 43.845'tir.

KAZANIM DEĞERLENDİRME

Cümlelerde verilen boşlukları, edindiğiniz bilgilere göre uygun şekilde doldurunuz.

1. Yüz ölçümü bakımından ..... en büyük ilçemizdir.
2. Serinhisar ilçesi ..... ile ünlüdür.
3. Nüfusu en fazla olan ilçemiz ..... ilçesidir.
4. İl merkezine en uzak olan ilçemiz ..... ilçesidir.

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

- Denizli'nin kuruluş ve gelişim sürecini öğreneceğiz.

HAZIR MIYIZ?

- Şehrimize neden Denizli ismi verilmiş olabilir?

DENİZLİ TARİHİ

Denizli'nin eski adı "Ladik" ya da "Lazik" idi. Bu kelime Laodikeia kelimesinden gelmektedir. II. Antiokos (MÖ 261 - 246) eşi Laodikeia adına bir şehir kurdurmuş bu yüzden şehre Laodikeia adı verilmiştir. Şehir uzun yıllar boyunca bu isimle anılmıştır. Yukarı Menderes Vadisi'nde (bugünkü Denizli şehrinin 6 km kuzeyinde) bulunan Laodikeia şehrinin Türklere geçişi ile birlikte Laodikeia adı Türkçeleştirilerek "Ladik" ismini almıştır.

Selçuklu hâkimiyeti ile birlikte şehrin bugünkü yerine taşınması neticesinde "Ladik" adının yanında etrafındaki domuzların çokluğu nedeniyle Denizli için Tonguzlu, Tonuzlu, Donguzlug gibi isimler de kullanılmıştır.

Ünlü Seyyah İbn-i Batuta 1333 yılında ziyaret ettiği Ladik şehrine aynı zamanda "Donguzlu" dendiğini söylemektedir. 1350 yıllarına ait bir İlhanlı (Moğol) vergi kaydı ise "Tonğuzlu" diye yazar. İlk dönem Osmanlı tarihçilerinden Aşıkpaşazade eserlerinde "Tonuzlu" ismini kullanmıştır.

"Tonuzlu" veya "Tunuzlu" isminin "Denizli" şekline dönüşmesi XVI. yüzyılın ikinci yarısına rastlar. 1510 tarihli bir Osmanlı kaydında "Dinuzlu" kullanımına rastlanmaktadır. Bu dönemde kente uğrayan gezginler eserlerinde "Denyzely", "Denizley", "Denisli", "Degnisli", "Denizli" adlarını kullanmışlardır.

XVI. ve XVII. yüzyıllarda Laodikeia – Ladik – Lazik isimlerinin Osmanlı Dönemi'ndeki devamı olan "Lazikkiye" ismi de kullanılmıştır. "Denizli" adı ancak 1675 yıllarından sonra "Lazikkiye" ile birlikte yaygın olarak kullanılmıştır. 1700'lü yıllardan itibaren ise "Denizli" ismi kesin olarak yerleşmiş ve günümüze kadar kullanılmaya devam etmiştir.

Denizli şehri geçmişte pek çok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Denizli yöresinin ilk ve en önemli yerleşim yeri Beycesultan Höyüğü'dür. Beycesultan Höyüğü günümüzde Çivril ilçesinin 5 km kadar güneyinde yer alır. Buradaki yerleşimin günümüzden 6000 yıl önce (MÖ 4000 yıllarına) Kalkolitik (Bakır Çağ) Dönem'de başladığı öngörülmektedir.

Tarihî dönemlere gelindiğinde Denizli yöresinin bilinen ilk sakinleri Arzawalılar olmuştur. Daha sonra bölgeye Frigler hakim olmuştur. Friglerin yıkılmasının ardından bölge Lidyalıların eline geçmiştir.

MÖ 129 yılında Roma İmparatorluğu hakimiyeti altına giren Denizli, Roma İmparatorluğu'nun MS 395 yılında ikiye ayrılması sonucu Doğu Roma (Bizans) idaresi altına girmiştir.

Türklerin Denizli ile ilk ilişkileri 1070 yılında başlar. Büyük Selçuklu Bey'i Afşin Bey yörenin en gelişmiş kentlerinden Honaz ve Laodikeia'yı ele geçirmiştir. II. Haçlı Seferi (1147-1149) sırasında Haçlılarla Cankurtaran mevkiinde Kazıkbeli Savaşı yapılmıştır. Bu savaşta büyük bir haçlı birliği bozguna uğratılmıştır. Anadolu'nun Türkleşmesi açısından büyük öneme sahip olan 1176 yılındaki Miryokefalon (Kumdanlı) Savaşı'ndan sonra Türklerin Denizli üzerindeki hâkimiyeti artmış, Anadolu Selçuklu Sultanı I. Gıyaseddin Keyhüsrev Dönemi'nde (1206 - 1207) tamamen Türklerin eline geçmiştir.

Anadolu Selçuklu Devleti'nin 1243 yılındaki Kösedağ Savaşı'nda Moğollara yenilmesi ve yıkılma sürecine girmesi ile Anadolu'da Türk siyasi birliği bozulmuştur. Bu nedenle Anadolu'nun birçok yerinde beylikler ortaya çıkmıştır. Denizli ve çevresi ise Germiyanoğulları Beyliği'ne bağlı hareket eden İnançoğulları Beyliği tarafından yönetilmiştir.

1391 yılında Osmanlı Devleti hükümdarı Yıldırım Bayezit tarafından Denizli ve çevresi ilk kez Osmanlı hâkimiyetine girmiştir. Ancak 1402 Ankara Savaşı'nı Osmanlı Devleti'nin kaybetmesi üzerine Anadolu'daki Türk siyasi birliği yeniden bozulmuştur. Denizli ve çevresi tekrar Germiyanoğulları hakimiyetine girmiştir. Denizli 1429 yılında II. Murat tarafından kesin olarak Osmanlı hakimiyeti altına alınmıştır.

Milli Mücadele Dönemi'nde Denizli

Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'nda yenilmesi ve Mondros Ateşkes Anlaşması'nı imzalamasından sonra Anadolu, İtilaf devletleri (İngiltere, Fransa, İtalya) tarafından işgale uğramıştır. 15 Mayıs 1919 tarihinde Yunanlılar, İngilizlerin desteğiyle İzmir'e asker çıkarmıştır. Bu işgale karşı ilk tepki gösteren ve protesto mitingi düzenleyen şehir Denizli olmuştur. Ayrıca Denizli ve çevresinde oluşabilecek işgallere karşı koymak amacı ile Müftü Ahmet Hulûsi Efendi'nin önderliğinde Denizli Reddi İlhak Cemiyeti kurulmuştur. Bu cemiyet başta Aydın olmak üzere bölgedeki diğer Kuvayı Milliye birlikleri ve milli cemiyetlerle iş birliğine gitmiştir. Bunun dışında Mustafa Kemal öncülüğünde düzenlenen milli bir kongre olan Sivas Kongresi'ne de temsilciler göndererek Denizli'nin Milli Mücadele'ye verdiği desteği ortaya koymuştur.

Ulusal onuru için direnen, bağımsızlığına ve özgürlüğüne sahip çıkan, yurt sevgisini canından üstün tutan, birlik ve bütünlük içinde tutsaklığa karşı koyanların yazdığı Kurtuluş Destanı'nın ilk neferlerinden olan Denizli halkı; Müftü Ahmet Hulusi Efendi'nin önderliğinde İzmir'in işgalinden sadece dört saat gibi çok kısa bir süre sonra gönüllü olarak milis kuvvetlere katılmaya başlamıştır.

Müftü Ahmet Hulusi Efendi 15 Mayıs 1919'daki fetvasında diyor ki:

"Silahımız olmayabilir. Topsuz, tüfeksiz olarak sapan taşları ile de düşmanın karşısına çıkacağız."

Bu fetva ile birlikte Denizli halkı, bağımsızlık meşalesi altında toplanarak tüm imkânsızlıklara rağmen Milli Mücadele'nin ilk neferleri arasında onurlu yerini almış ve bağımsızlık mücadelesinde Kuvayı Milliye saflarına katılan Batı Anadolu illerinden biri olmuştur. O gün taşla, sopayla, orakla yokluklar içinde Milli Mücadele'ye baş koyan Denizli; tek bir düşman askerinin şehre girmesine izin vermeyerek tarihteki yerini almıştır.

15 Mayıs 1919'da Milli Mücadele'yi Başlatan Fetvası

Muhterem Denizlililer…

Bugün sabahın erken saatlerinde İzmir, Yunanlılar tarafından işgal edilmiştir. Bu tecavüze karşı hareketsiz kalmak, din ve devlete ihanettir; vatana karşı irtikab edilecek cürümlerin Allah ve tarih önünde affı imkânsız günahtır. Cihad, tam manasıyla teşekkül etmiş dini farize olarak karşımızdadır.

Hemşerilerim, karşımıza çıkarılan dünkü tebaamız Yunan'a biz mağlup olmadık. Onlar öteki düşmanlarımızın vasıtasıdır. Yunan'ın bir Türk beldesini ellerine geçirmelerinin ne manaya geldiğini, İzmir'in şu birkaç saat içinde irtikap edilen cinayetler gösteriyor.

Atatürk, Denizli'ye 4 Şubat 1931 günü gelmiştir. Büyük Kurtarıcı'nın Denizli'ye geleceğini öğrenen halk, erken saatlerde istasyonun bulunduğu çevreyi doldurmuştur. Denizli'de çeşitli yerleri ziyaret ettikten sonra Belediye Başkanı'na: "Gerek geçen defaki gelişimde gerek bugün Denizli halkının hakkımda gösterdiği hissiyattan duygulandım. Teşekkür ve muhabbetlerimin muhterem halka iletilmesini rica ederim." diyerek Denizli'den ayrılmıştır.

KAZANIM DEĞERLENDİRME

- Denizli için tarihte kullanılan isimler nelerdir?
- Müftü Ahmet Hulusi Efendi'nin Millî Mücadele'ye katkısı nasıl olmuştur?

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

- Denizli'nin komşu ve kardeş şehirlerini öğreneceğiz.

HAZIR MIYIZ?

- Bir şehrin başka bir şehirle kardeş şehir olmasının şehre katkıları neler olabilir?

DENİZLİ'NİN KOMŞU VE KARDEŞ ŞEHİRLERİ

12.134 km² yüz ölçümüne sahip olan Denizli'nin altı komşu ili vardır. Doğusunda Burdur, kuzeydoğusunda Afyonkarahisar, kuzeyinde Uşak, kuzeybatısında Manisa, batısında Aydın, güneybatısında Muğla bulunmaktadır.

Yaşanılan coğrafya insanların başta sosyal ve ekonomik olmak üzere birçok alanda yaşamını etkilemektedir. Bu bağlamda Denizli ve komşu illeri arasında benzer ve farklı özellikler görülmektedir. **Kültür**; bir toplumu diğer toplumlardan farklı kılan, geçmişten beri değişerek devam eden, kendine özgü sanatı, inançları, örf ve adetleri, anlayış ve davranışları ile onun kimliğini oluşturan yaşayış ve düşünüş tarzıdır. Her şehrin kendine ait bir kültürü vardır. Ancak farklı kültürlerin çeşitli şekillerde karşılaşması sonucu kültürel etkileşim meydana gelir. Bu etkileşim önce yakın çevreden başlar. Denizli'nin komşu şehirleriyle kültürel etkileşimi; halk oyunları, yemek, giyim-kuşam, gelenek ve görenekler gibi kültürel değerlerde ortak yönlerin oluşmasını sağlamıştır.

Denizli'nin batı tarafları ile komşu illeri olan Aydın, Muğla ve Manisa'da Akdeniz ikliminin etkisi görülür. Bu durum Denizli ile komşu illerindeki tarımsal faaliyetlerin benzer özellikler göstermesini sağlamıştır. Denizli ve komşu illeri arasında diğer bir benzerlik de turizm faaliyetleridir. Turizm faaliyetleri bölgenin en önemli ekonomik faaliyetleri arasında yer alır. Denizli ve komşu illerinde ekonomik faaliyetlerde ortak özellikler görülse de yeryüzü şekilleri, ulaşım imkânları, doğal ve tarihi etkenlerden dolayı farklı ekonomik faaliyetler de yapılmaktadır. Örneğin, Denizli'de tekstil sanayisi gelişmişken komşu illerimizde tarım ve hayvancılık faaliyetleri ön plana çıkmıştır.

Kardeş şehir; şehirler, ilçeler veya eyaletler arasında kurulan derin ve uzun süreli ortaklık biçimidir. Bu ortaklığın kurulmasında kültürel, ticari, ekonomik ve çatışma çözümü gibi pek çok farklı etkenler bulunmaktadır. Kardeş şehir ilişkileri, toplumlara karşılıklı yarar için ortak konuların ele alınması açısından esneklik ve kolaylık sağlamaktadır.

Kardeş Şehir uygulaması; farklı ülkelerdeki kentlerin temsilcileri aracılığıyla doğrudan ilişki ve iletişim kurarak tecrübe, insan, sermaye ve kültür akışını gerçekleştirebilmenin en çok kullanılan yolu haline gelmiştir.

Yerel yönetimler arasında kardeş şehir ilişkisinin kurulmasındaki amaç; sorunların çözümü, kalkınma ve işbirliğinin arttırılması, iyi uygulamaların paylaşılması, çevre ve kültürel mirasın korunmasıdır. Ayrıca eğitim ve sosyal hizmetler gibi alanlarda işbirliğine dayalı ilişkilerin sürdürülmesini sağlamaktır.

Yerel yönetimler arasında temsilci veya sivil toplum düzeyinde kurulan ilişkilerin ardından alınan kardeş şehir olma kararı belediye meclislerinde, bazı ülkelerde ise İçişleri Bakanlığınca onaylanır. Böylece kardeş şehir ilişkisi, protokol metninin içeriğine göre süreli veya süresiz olarak kurulur.

Denizli'nin Ülke İçerisinde ve Ülke Dışındaki Kardeş Şehirleri

KAZANIM DEĞERLENDİRME

Aşağıda verilen harita üzerine komşu şehirlerimizin isimlerini yazınız.

ÜNİTE DEĞERLENDİRME - 3

I. DOĞRU – YANLIŞ

Aşağıda verilen ifadelerden doğru olanların başına "D", yanlış olanların başına "Y" yazınız. Yanlış olduğunu düşündüğünüz cümlelerin doğrusunu yazınız.

1. (....) Denizli'nin üç coğrafi bölgede toprağı vardır.
   .....
2. (....) Coğrafi konumundan dolayı Denizli'de hem Akdeniz hem de karasal iklim görülmektedir.
   .....
3. (....) İklimin etkisi ile Denizli'de ahşap evler yapma zorunluluğu ortaya çıkmıştır.
   .....
4. (....) Coğrafi özellikler insanların giyim - kuşam, beslenme gibi alışkanlıklarını etkilemektedir.
   .....
5. (....) Denizli'de erkek nüfusu kadın nüfusundan daha azdır.
   .....
6. (....) Denizli birinci dereceden deprem bölgesinde yer almaktadır.
   .....
7. (....) Piknik ateşlerinin söndürülmesi orman yangınlarına karşı alınabilecek tedbirlerdendir.
   .....
8. (....) Denizli'de ilk belediye teşkilatı 2012 yılında kurulmuştur.
   .....
9. (....) Denizli'deki Milli Mücadele hareketi Müftü Ahmet Hulusi Efendi öncülüğünde başlamıştır.
   .....

II. BOŞLUK DOLDURMA

Aşağıdaki sözcükleri kullanarak cümleleri tamamlayınız.

Pamukkale	deprem	çaput	Malazgirt	Büyük Menderes
Honaz	Çameli	Osmanlı	Baklan	Miryokefalon

1. Ege Bölgesi ve Denizli'nin en yüksek dağı ..... Dağı'dır.
2. Denizli'den geçen ..... Nehri Aydın üzerinden Ege Denizi'ne dökülür.
3. Doğal afetlerden olan ....., şehrimizde en fazla can ve mal kaybına neden olan afettir.
4. Merkezefendi ve ..... Denizli'nin merkez ilçeleridir.
5. Muğla ve Burdur illeri ile komşu olan ..... ilçesinde alabalık üretimi yapılmaktadır.
6. 1429 yılında Denizli ..... hakimiyeti altına girmiştir.
7. 1176'da Çivril yakınlarında yapılan ..... Savaşı ile Anadolu kesin olarak Türk yurdu haline gelmiştir.
8. Denizli'de bağ yapraklarından yapılan ..... aşı, doğanın insan yaşamına etkisine bir örnektir.
9. Denizli'nin ..... ilçesi nüfusu en az olan yerdir.

III. ÇOKTAN SEÇMELİ

Aşağıdaki soruların cevaplarını seçenekler arasından bulup işaretleyiniz.

1. Aşağıdakilerden hangisi Denizli'nin komşu şehirlerinden birisi <u>değildir</u>?
   A) Burdur B) Aydın C) Manisa D) Kütahya

2. Denizli, Afyonkarahisar ve Burdur arasında yer alan doğal yaşam ve soda üretiminde önemli bir yere sahip olan gölümüz aşağıdakilerden hangisidir?
   A) Acıgöl B) Kartal Gölü C) Salda Gölü D) Süleymanlı Yayla Gölü

3. Aşağıdakilerden hangisi Denizli'de nüfusun dağılışını etkileyen beşeri faktörlerden birisi <u>değildir</u>?
   A) Ulaşım B) Turizm C) Sanayi D) İklim

4. *Denizli'de genç ve aktif nüfus diğer yaş gruplarına göre daha fazladır.*
   Bu bilginin olumlu sonuçlarından birisi aşağıdakilerden hangisidir?
   A) İş gücünün yüksek olması
   B) İşsizliğin artması
   C) Kamu hizmetlerinin yetersiz kalması
   D) Konut sayısının yetersiz kalması

5. Denizli'nin coğrafi özellikleri dikkate alındığında hangi doğal afet diğerlerine göre <u>daha az</u> görülür?
   A) Deprem B) Sel C) Çığ D) Heyelan

6. Sarayköy ilçesinin kuzeyinde yer alan ve en önemli ekonomik faaliyeti dokumacılık olan ilçe hangisidir?
   A) Honaz B) Buldan C) Güney D) Babadağ

IV. DÜŞÜN – YAZ

1. Denizli'nin matematiksel konumunu yazınız.

2. Depreme karşı alınabilecek tedbirler nelerdir?

3. Denizli'nin komşu illeri ile ortak özellikleri nelerdir? Açıklayınız.

İZ BIRAKANLAR

MÜFTÜ AHMET HULUSİ

Müftü Ahmet Hulusi Efendi, Türk Milli Mücadelesi'ne önemli katkıları olan bir Türk din adamıdır. İzmir Yunan işgali altındayken Denizli'de 15 Mayıs 1919'da bir miting düzenlemiş ve: "İşgal edilen memleket halkının silaha sarılması dinî bir görevdir." diye haykırıp halkı harekete geçiren ilk kişi olmuştur.

Müftü Ahmet Hulusi Efendi, 13 Eylül 1861'de Denizli'nin Kayalık Mahallesi'nde doğmuştur. İlk öğrenimini Tekelizade Bekir Efendi'den almış daha sonra öğrenimine babası Osman Nuri Efendi'nin Kayalık Mahallesi'nde bulunan medresesinde devam etmiştir. Mezuniyetinin hemen ardından babasının medresesinde hocalığa başlamıştır. Osmanlı yüksek uleması hiyerarşisinde önemli bir konum olan "sahn müderrisliğine" kadar yükselmiştir.

Müftü Ahmet Hulusi Efendi; ağabeyi Mehmet Tahir Efendi'nin ölümü üzerine 1918'de yöneticiler, ulema, halk ve esnaf temsilcilerinin yaptığı seçim sonucu Denizli müftüsü olarak tayin edilmiştir. Milli Mücadele Hareketi'nde Denizli'de önemli rol oynamıştır. 15 Mayıs 1919'da yayınladığı fetva ile Denizli'de milli bilincin oluşmasına öncülük etmiştir. Bu durum İstanbul Hükümetini tedirgin etmiştir. İstanbul Hükümeti, Denizli'deki bu millî hareketi engelleme girişiminde bulunmuştur. Hulusi Efendi İstanbul Hükümetinin 1919`da Denizli Millî Heyeti'nin kaldırılması ve dağıtılması emrine karşı çıkmıştır. Müftü Ahmet Hulusi Efendi, 22 Kasım 1931'de yaşamını yitirmiştir.

GEZELİM - GÖRELİM

LAODİKEİA

Denizli'nin 6 kilometre kuzeyinde yer alan antik Laodikeia kenti, coğrafi bakımdan uygun bir noktada ve Lykos (Çürüksu) Irmağı'nın güneyinde kurulmuştur. Kentin adı antik kaynaklarda daha çok "Lykos'un kıyısındaki Laodikeia" şeklinde geçmektedir. Diğer antik kaynaklara göre ise kent MÖ 261-263 yılları arasında Seleukos kralı II. Antiokhos tarafından kurulmuş ve kente Antiokhos'un karısı Laodike'nin adı verilmiştir.

Laodikeia, MÖ I. yüzyılda Anadolu'nun en önemli ve en ünlü kentlerinden biriydi. Kentteki büyük sanat eserleri bu döneme aittir. Romalılar da Laodikeia'ya özel bir önem vermişler ve Laodikeia'yı Kıbyra (Gölhisar-Horzum) Conventusu'nun merkezi yapmışlardır.

Roma imparatoru Caracalla zamanında Laodikeia'da bir seri kaliteli sikke basılmıştır. Laodikeia halkının da katkılarıyla kentte çok sayıda anıtsal eser yapılmıştır. Küçük Asia'nın yedi ünlü kilisesinden birinin bu kentte bulunması, Hıristiyanlığın burada ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. MS 60 yılında meydana gelen çok büyük bir deprem kenti yerle bir etmiştir.

ŞEHRİMİZ DENİZLİ

ÜNİTE 4

KAZANIMLAR

Ş4. ŞEHRİM ÇALIŞIYOR

- **Ş4.1. Şehrin gelişiminde etkili olan ekonomik unsurların önemini kavrar.**
- **Ş4.2. Şehre özgü üretim alanlarını ve zanaatları tanır.**
- **Ş4.3. Yaşadığı şehrin turizme katkılarını fark eder.**
- **Ş4.4. Yaşadığı şehrin ulaşım ve iletişim imkânlarını araştırır.**

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

- Denizli'nin gelişiminde etkili olan ekonomik unsurları öğreneceğiz.

HAZIR MIYIZ?

- Bir şehirdeki ekonomik faaliyetler şehrin nüfus yapısını ve yerleşimini nasıl etkileyebilir?

DENİZLİ'DE EKONOMİ

Denizli ekonomik faaliyetlerin çeşitliliği bakımından oldukça zengin bir şehirdir. Denizli'de iklimin, yeryüzü şekillerinin ve ulaşım imkânlarının uygun olması Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren sanayi, ticaret, turizm, tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin gelişmesini sağlamıştır. Bu gelişme nüfusa da yansımış, şehrin nüfusu hızlı bir artış göstermiştir.

Sanayi ve Ticaret

Denizli bir sanayi merkezi olarak ön plana çıkmıştır. Tekstilin başkenti olarak nitelendirilen Denizli, ülkemizin lokomotif illerinden birisidir. Denizli'nin sanayide gösterdiği gelişme Devlet Planlama Teşkilatınca bir mucize olarak değerlendirilmiş ve ülkenin geri kalmış yörelerinin gelişiminde model olarak önerilmiştir. Denizli, ülkemizin ihracat yapan en önemli şehirlerinden birisidir.

Tekstil, turizm ve mermer başta olmak üzere tüm ekonomik faaliyetlerde dünya ile rekabet edebilir hale gelen Denizli; özellikle dışa açık ve ihracata dayalı sanayileşmesi ile tekstil dışı sektörlerde de ön sıralara yükselmiştir. Yem, ambalaj malzemeleri, emaye bakır tel, elektrolitik bakır mamulleri, cam, gıda ve tekstil sektörlerinde Denizli'deki şirketler ülkemizin en büyük şirketleri arasında faaliyet göstermektedir. "Türkiye'nin En Büyük 500 Sanayi Kuruluşu" çalışmasında Denizli her yıl en az on firma ile temsil edilmektedir. Havlu ve bornoz üretiminde önemli bir merkez olan Denizli, bu alanda ülkenin yıllık ihracatının yaklaşık üçte birini karşılamakta olup pamuklu tekstil alanında dünya başkenti olarak kabul görmektedir.

Denizli, TÜİK 2017 yılı verilerine göre Türkiye'de sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasına göre 10. sırada, ihracat değerlerinde ise 8. sırada yer almaktadır.

Tarım ve Hayvancılık

Denizli'de iklim çeşitliliği, yeryüzü şekillerinin uygunluğu, verimli toprakların ve sulama imkânlarının yeterli olması, modern tarım tekniklerinin kullanılması, tarımsal faaliyetlerin yoğun olarak yapılmasını ve tarım ürünü çeşitliliğinin artmasını sağlamıştır.

Arazi Cinsi	Miktarı(ha)	% Oranı
Tarım Arazisi	376.738	31
Çayır Mera Arazisi	21.640	2
Orman ve Fundalık Arazi	588.672	49
Tarım Dışı ve Yerleşim Alanı	226.350	18
Toplam	1.213.400	100

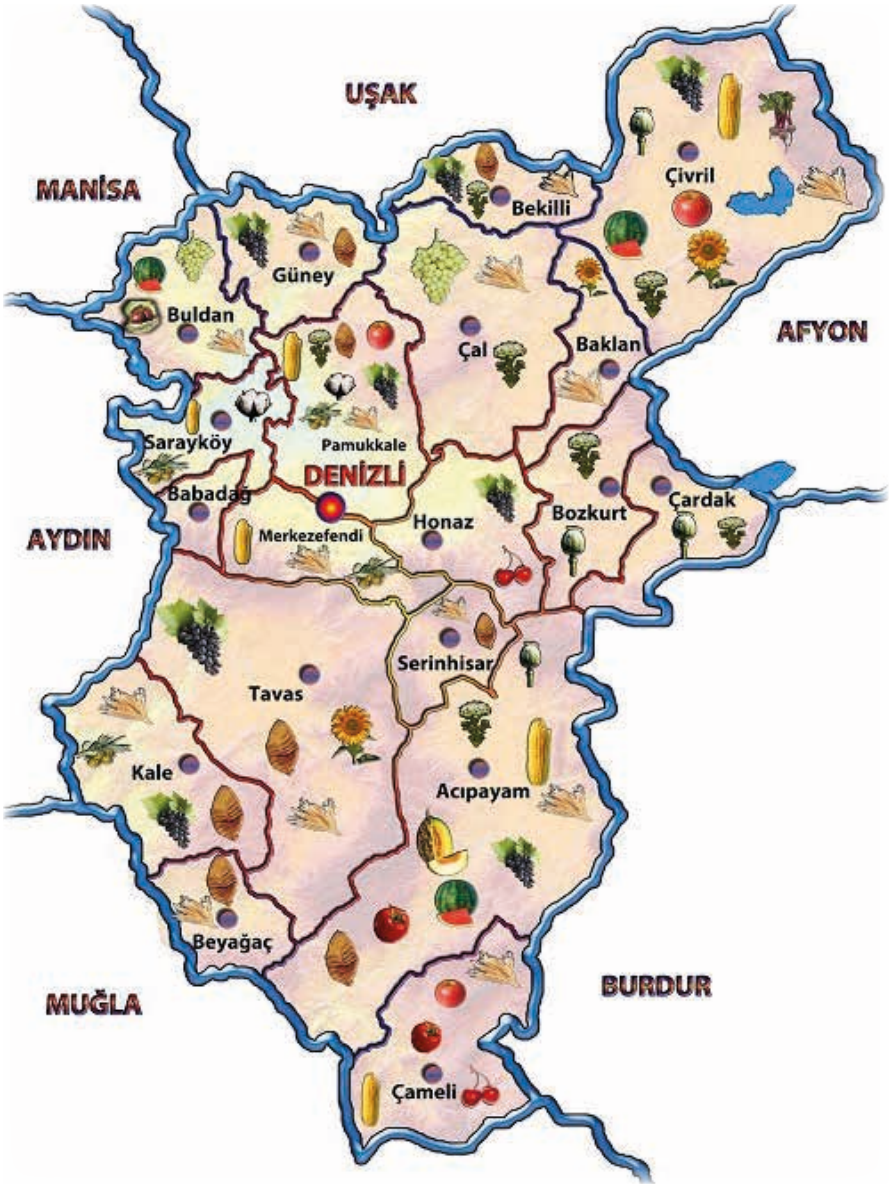

Harita: Denizli'de Yetiştirilen Tarım Ürünleri

Denizli'de tahıl, pamuk, şeker pancarı, tütün, mısır, baklagiller gibi her türlü tarla ürünü, çeşitli sebzeler ile hemen hemen her türlü meyve yetiştirilebilmektedir. İlimizde ihracata konu olan ve ekonomik olarak tarımı yapılan 125 çeşit tarımsal ürün bulunmaktadır.

Sıra	Ürün Cinsi	Ekim Alanı (Da)	Üretim (Ton)	Gayrisafi Üretim Değeri (TL)
1	Üzüm	379.040	283.585	659.964.620
2	Elma	71.181	289.082	433.623.000
3	Tütün	235.110	19.706	394.120.000
4	Buğday	721.342	274.881	263.622.760
5	Ceviz	70.066	10.386	207.720.000
6	Pamuk	98.967	49.830	160.452.600
7	Arpa	550.188	182.167	158.485.290
8	Mısır Dane	119.496	150.650	150.650.000
9	Şeftali	30.160	64.549	147.817.210
10	Mısır Silaj	151.594	691.160	131.320.400

Tablo: Denizli'de En Çok Üretilen Tarım Ürünleri (2018 Tarım İl Müdürlüğü Verileri)

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

- Kekik üretiminde dünya birincisi,
- Çerezlik ayçiçeği üretiminde Türkiye ikincisi,
- Tütün üretiminde Türkiye ikincisi,
- Üzüm üretiminde Türkiye ikincisi,
- Haşhaş üretiminde Türkiye ikincisi,
- Elma üretiminde Türkiye üçüncüsü,
- Nar üretiminde Türkiye üçüncüsü,
- Cennet elması üretiminde Türkiye dördüncüsüyüz.

Seracılık

Denizli'de 2018 yılı itibariyle 1.420 dekar sera varlığı bulunmaktadır. Bu sera varlığının:

- 500 dekarı jeotermal ısıtmalı modern yöntemler kullanılarak üretim yapan topraksız seralar,
- 120 dekarı erkenciliğe yönelik yılda iki dönem üretim yapan seralar,
- 800 dekarı da yayla seracılığı şeklinde üretim yapan seralar (Acıpayam, Beyağaç, Bekilli, Çal, Çameli, Çivril, Honaz, Kale, Serinhisar ve Tavas ilçeleri) olarak dağılım göstermektedir.

Hayvancılık

Denizli'de hayvancılık faaliyetleri son yıllarda önemli bir gelişme göstermiştir. Mera hayvancılığının yanında besi hayvancılığı da yapılarak hayvan sayısı ve hayvansal ürün üretiminde büyük bir artış sağlanmıştır. Özellikle nüfusun artması ile birlikte kümes hayvancılığı alanında kayda değer artış meydana gelmiştir. Ayrıca Denizli'de arıcılık ve balıkçılık faaliyetleri de yapılmaktadır.

Cinsi	2014	2015	2016	2017	2018
Sığır	228.564	243.966	243.163	264.099	293.034
Koyun	429.927	422.629	426.253	424.007	503.568
Keçi	199.908	192.822	179.485	192.808	200.186
Tavuk (adet)	3.563.025	5.137.480	5.298.750	5.280.330	5.768.885

Tablo: Denizli'de En Çok Yetiştirilen Hayvan Türleri ve Sayıları (2018 Tarım İl Müdürlüğü Verileri)

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

Denizli'nin sembolü olan "Denizli horozu"; renk ve vücut yapısı, uzun ve ahenkli ötüşüyle ün yapmış yerli bir ırktır. Denizli horozu; renklerine, vücut yapılarına ve ibik şekillerine göre üçe ayrılır. Renklerine göre Demirkır, Pamukkır, Kınalı, Al, Siyah ve Kürklü olmak üzere altı; vücut yapılarına göre Yüksek boyun, Sülün ve Küpeli olmak üzere üç; ibik şekillerine göre ise geniş ibik ve dar ibik olmak üzere iki tipi vardır.

Yer altı ve Yer üstü Kaynakları

Denizli, çeşitli yer altı ve yer üstü kaynaklarına sahiptir. MTA'nın (Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü) yaptığı çalışmalar sonucunda ilde birçok endüstriyel hammadde ve metalik maden yatağı ortaya çıkarılmıştır. Bunların en önemlileri traverten-mermer, kum-çakıl, kuvarsit, manganez, linyit ve krom olduğu söylenebilir.

Denizli havzası traverten varlığı bakımından Türkiye'de ve dünyada önemli bir bölgedir. Balıkesir'den sonra Türkiye'nin ikinci en büyük mermer ve traverten yatakları Denizli'de bulunmaktadır. 1979 yılında ilk tesisin kurulmasıyla faaliyete başlayan mermer sanayi, daha sonraki yıllarda gelişimini sürdürmüştür. Denizli'de son yıllarda mermer işleme sanayisinde ileri teknolojiye ve yüksek ihracat hacmine sahip işletmelerin sayısında artış gözlenmiştir.

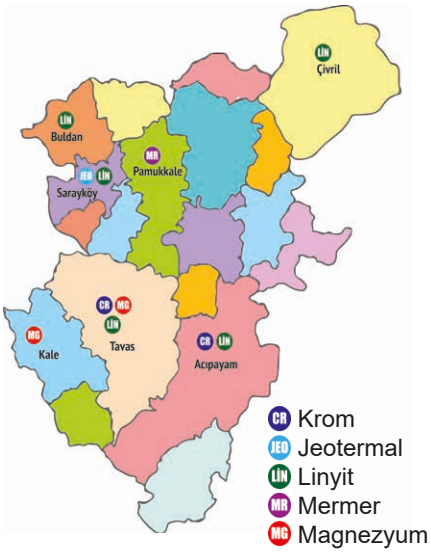

Ulaşım

Denizli; kara, demir ve hava yolu ulaşımı olanaklarına sahiptir. İki ayrı kara yolu -Manisa ve Aydın kara yolu- ile İzmir'e bağlanmıştır. Denizli-Aydın-İzmir kara yolunu izleyen demir yolu da şehrin Ege Bölgesi'nin en büyük ili olan İzmir'e bağlantısını sağlamaktadır. Ayrıca hava yolu ile de doğrudan İstanbul'a ulaşım sağlanabilmektedir. Ulaşım imkânlarının gelişmiş olması, şehrin sanayi ve ticaret bakımından gelişmesine önemli katkı sağlamaktadır.

Ormancılık

Denizli topraklarının yaklaşık %49'u orman ve fundalık alanlardan oluşmasına rağmen Denizli'de orman ürünlerine dayalı sanayi yeterince gelişmemiştir. Çameli (Menteşe Yöresi) ilin orman varlığı bakımından en zengin bölümünü oluşturmaktadır. Ormanlardan kereste dışında mesire ve piknik alanları olarak faydalanılmakta, çeşitli ürünler (mantar, reçine, kozalak) elde edilmektedir.

KAZANIM DEĞERLENDİRME

- Denizli'de ekonomik faaliyetlerin gelişimi şehrin nüfus yapısını nasıl etkilemiştir?
- Denizli'de gelişen sanayi kolları hangileridir?
- Denizli'de tarımın gelişmesini etkileyen faktörler nelerdir?

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

- Denizli'de var olan zanaatların neler olduğunu öğreneceğiz.

HAZIR MIYIZ?

- Geçmişte yapılan bazı meslekler günümüzde neden azalmıştır?

DENİZLİ'DE ZANAAT

Maddi ihtiyacını karşılamak için el emeği ile beceri ve deneyime dayalı olarak gerçekleştirilen küçük ölçekli üretim biçimine **zanaat** denir. Bir işle veya meslekle uğraşan, ustalığı ve mahareti olan kimselere ise **zanaatkâr** denilmektedir. Geçmişten günümüze Denizli'de ihtiyaçlara ve bölgede bulunan hammaddelere dayalı olarak farklı zanaatlar ortaya çıkmıştır. Uzun yıllar devam eden bu zanaatlar; özellikle Sanayi İnkılabı ile fabrikalarda seri üretimin başlaması ve teknolojideki gelişmeler sonucunda rekabet gücünü kaybetmiştir. El emeğine dayalı bu meslekler yok olma sürecine girmiştir.

Denizli'de geleneksel el sanatları; dokumacılık, hasırcılık, dericilik, testi ve bardak yapımcılığı, urgancılık, bakırcılık, demircilik, tarakçılık, semercilik-saraçlık, tel kırma, gümüş işleri, iğne işleri, ağaç işleri olarak sıralanabilir.

Dokumacılık

Denizli'de dokumacılığın kökeni, Antik Dönemlere dayanır. Bu temel uğraş, Çürüksu ve Büyük Menderes Vadisi'nin Türkler tarafından iskân edilmesinden sonra da gelişerek devam etmiştir. Osmanlı Dönemi'nde başta hükümdar olmak üzere saray yetkililerinin kıyafetlerinin kumaşı Denizli'de üretilmiştir.

Dokumacılık; Buldan, Sarayköy, Babadağ, Tavas, Kızılcabölük ve Kale'de köklü bir geçmişe sahiptir. Özellikle Babadağ "Kadıköy" adı verilen dokumalarıyla, Buldan ise bez dokumalarıyla Anadolu'da ün salmıştır.

Dericilik

Ham deriyi işleyerek kullanılabilir hale getiren zanaata **debbağlık** denir. Dericilik genellikle akarsuyu bol olan yerlerde yapılırdı. Denizli yöresinde dericilik zanaatı da dokumacılık kadar eskidir. Bu uğraş Türkmen boylarının Denizli yöresine yerleşmelerinden sonra daha da değer kazanmıştır. 1071'de Türklerin Honaz Kalesi'ni ele geçirmeleri ile burada ilk yöresel Türk dericilik faaliyetinin temeli atılmıştır. Osmanlı Dönemi'nde de önemini koruyan bu zanaat; ayakkabıcılık, kitap ciltleme, silah aksesuarı ve saraçlık alanında gelişmiştir. Denizli merkezinde, Honaz'da ve Acıpayam'a bağlı Yeşilyuva Mahallesi'nde dericilik zanaatı yoğun olarak yapılmıştır.

Bakırcılık

Bakır işlemeciliği geleneksel el sanatlarımızdan olup Denizli merkezindeki Kaleiçi'nde yüzyıllardan beri varlığını sürdürmektedir. Burada birçok sofra takımı, çanak, ilistir, kaşık, kepçe, kevgir, sini, leğen, yemek tenceresi, kazan, ibrik vb. mutfak eşyaları imâl edilmektedir. Günümüzde bu zanaatı sürdürenlerin sayısı oldukça azalmıştır. Bakırdan yapılan mutfak malzemelerinin yerini çelik, alüminyum, porselen, çinko ve plastik gibi maddelerden yapılan daha ucuz ve kullanışlı kap kacaklar almıştır. Günümüzde bu zanaatı devam ettiren ustaların çoğunluğu turistlere yönelik bakırdan süs eşyası yapımına yönelmişlerdir.

Demircilik

Demircilik, ilimizde yüzyıllardan beri devam eden köklü bir zanaattır. Eski Kaleiçi Çarşısı'nda "Demirciler Çarşısı" olarak faaliyet gösteren bir bölüm bulunmaktadır. Şehrin diğer ilçelerinde de demircilik zanaatı az da olsa devam etmektedir.

Bıçakçılık

Serinhisar ilçesinin Yatağan Mahallesi'nde, Yatağan Baba'nın yadigârı olan demircilik zanaatı köyün kurulduğu tarihten bu yana devam etmektedir. Buna bağlı olarak bıçakçılık zanaatı gelişmiş olup bıçak, çakı, tahra, balta, makas, kırklık, saban demiri ve pala gibi iş aletleri günümüzde de yapılmaktadır. Yatağan adıyla özdeşleşen palalar, literatüre "Yatağan" olarak girmiştir. Üretilen aletler, ülkenin her yerine gönderilmektedir. Bu ürünlerle Yatağan insanının maden işlemeciliğindeki becerisi ve tarihten beri süregelen ata zanaatı tanıtılmaktadır.

Halıcılık

Halı, kilim, heybe, torba, çul, çuval, seccade gibi kaba dokuma zanaatının geçmişi çok eskilere dayanmaktadır. Halıcılık; Yatağan, Bozkurt, Çal ve ilçelerinde gelişmiş bir zanaattır. Çal ilçesinin Süller Mahallesi de kilimleri ile ünlüdür. Acıpayam'ın Yeşilyuva Mahallesi'nde 1960'dan önceki yıllarda yolluk, kilim, heybe ve torba dokuyan basit tezgâhlar bulunmaktaydı.

Urgancılık

Urgancılık, Serinhisar'da yapılan ata mesleklerinden biri olup günümüzde az da olsa varlığını sürdürmektedir. Bu işi genellikle kadınlar yapmaktadır. Erkekler de üretilen urganların pazarlama işiyle uğraşmaktadırlar.

Camcılık

Camcılık, insanın el becerisi ve emeğiyle tasarım gücünün sanata dönüştürüldüğü bir tekniktir. Sıcaklık değeri 1.500 derece olan fırınlardaki sıvı cam, "pipo" adı verilen çelik çubuklarla üfleme yöntemi kullanılarak çeşitli kalıplarda şekillendirilmektedir. Üretim, el imâlatı tezgâhları olarak adlandırılan 4-12 kişilik ekipler tarafından yapılmaktadır. Her üfleme grubunun bilgi, beceri düzeyi farklıdır; kendine özgüdür.

Tel Kırma

Tel kırma; genellikle tül ve gözenekleri sayılabilen bazı yöresel kumuşlara altın, gümüş ve bakır renkli tellerin motifli bir şekilde işlenmesidir. Oldukça ince bir işçilik gerektiren bu zanaatın mihraplı, elmas, makaslı, sepeleme, muskalı, yıldızlı, yapraklı, tırtıl sarmalı gibi motif türleri vardır. Tel kırma çeyizlik ya da benzer özel süslemeler yapmak için kullanılır. İlimizde sadece Tavas'ta yapılan tel kırmaya rağbet oldukça fazladır.

KAZANIM DEĞERLENDİRME

Aşağıda verilen zanaatların yaygın olarak yapıldığı yerleri tablo üzerinde işaretleyiniz.

	Buldan	Babadağ	Serinhisar	Tavas	Çal	Honaz
Dokumacılık						
Bıçakçılık						
Tel Kırma						
Urgancılık						
Halıcılık						
Dericilik						

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

- Denizli'nin turizme olan katkılarını öğreneceğiz.

HAZIR MIYIZ?

- Bir turiste Denizli'de nereleri ziyaret etmesini tavsiye edersiniz?

DENİZLİ'DE TURİZM

Denizli; sahip olduğu doğal, tarihi ve kültürel varlıkları ile turizm faaliyetleri açısından büyük bir zenginliğe sahiptir. Sahip olduğu bu zenginlikleriyle ülkemizin önemli turizm merkezlerinden birisi haline gelmiştir. İç ve dış turizme on iki ay boyunca hizmet sunabilen Denizli, en çok turist çeken iller sıralamasında dördüncü sırada yer almaktadır. Bu özelliği ile ülke ekonomisi ve turizmine önemli bir katkı sağlamaktadır.

Yıl	Pamukkale	Değişim(%)	Laodikya	Değişim(%)	Toplam	Değişim(%)
2013	1.699.772	-	65.975	-	1.765.747	-
2014	1.875.000	10,31	54.589	-17,26	1.929.589	9,28
2015	1.710.094	-8,79	62.624	14,72	1.772.718	-8,13
2016	980.000	-42,69	34.660	-44,65	1.014.660	-42,76
2017	1.494.893	52,54	16.612	-52,07	1.511.505	48,97
2018	2.157.703	44,34	49.947	200,67	2.207.652	46.06

Tablo: Pamukkale ve Laodikya Ziyaretçi Sayısı (İl Turizm Müdürlüğü)

Denizli'nin Tarihi Mekânları ve Eserleri

Denizli'de, Anadolu'da kurulmuş olan İlk Çağ medeniyetleri (Frig, Lidya, İyon, Bergama, Seleukos gibi) ile Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı Dönemi'nden kalma tarihi yapı örnekleri bulunmaktadır. İl sınırları içinde otuza yakın antik şehir kalıntısı, yirmiden fazla höyük ve tümülüs vardır.

Antik Kent	Bulunduğu Yer	Ait Olduğu Medeniyet
Laodikeia	Pamukkale	Seleukos Krallığı
Hierapolis	Pamukkale	Bergama Krallığı
Tripolis	Buldan-Yenicekent	Lidya Krallığı
Tabea	Kale	Karya-Helen
Colossae	Honaz	Frig Krallığı
Heraklia	Tavas	Helen-Roma
Attuda	Sarayköy	Helen-Roma
Dionysopolis	Çal	Seleukos Krallığı

Tablo: Denizli'de Bulunan Bazı Antik Kentler

Heraklia / Tavas

Hierapolis / Pamukkale

Tabea / Kale

Attuda / Sarayköy

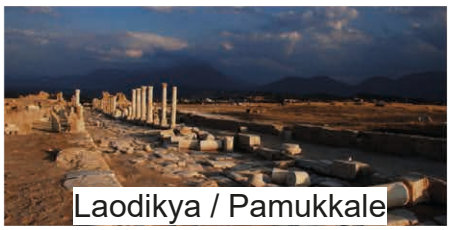
Laodikya / Pamukkale

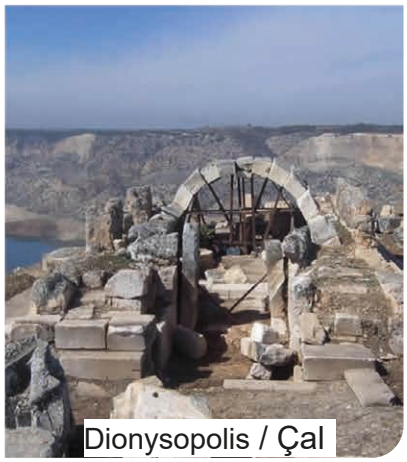
Dionysopolis / Çal

Denizli'de Anadolu Selçuklu ve Osmanlı Dönemi'nden Cumhuriyet Dönemi'ne kadar hemen her dönemi temsil eden tarihî eserleri görmek mümkündür. Çardak Han ve Akhan Anadolu Selçuklu Dönemi'ne; Tavas Hırka Camisi, Kale Cevher Paşa Camisi, Acıpayam Yazır Camisi, Hançalar Köprüsü, Balcı Evi, Buldan Evliyazadeler Konağı Osmanlı Dönemi'ne ait tarihî eserlere örnek olarak gösterilebilir.

Denizli'nin Doğal Varlıkları

Denizli'deki turizm faaliyetlerinde doğal varlıkların önemli bir yeri vardır. Yerli ve yabancı turistlerin büyük bir kısmı bu doğal varlıkları görmek amacıyla Denizli'ye gelmektedir. Pamukkale travertenleri, Kaklık Mağarası, Güney Şelalesi, Süleymanlı Yayla Gölü, Kale Kartal Gölü, Keloğlan Mağarası ve Acıgöl Denizli'deki başlıca doğal varlıklardır.

Türkiye'de termal turizm denildiğinde akla ilk gelen yerlerden birisi hiç şüphesiz Denizli'dir. Afyonkarahisar'dan Aydın'a kadar uzanan fay hattı üzerinde bulunan Çürüksu (Lykos) Vadisi, zengin termal su kaynaklarına sahiptir. Bölgedeki termal su kaynakları binlerce yıldır tedavi amaçlı kullanılmış ve bundan dolayı bölgede çok sayıda hamam yapılmıştır. Denizli, termal turizm alanında tarihten gelen köklü mirasını halen sürdürmekte; oluşturduğu tesislerle insanlara modern anlamda hizmet vermektedir.

Acıgöl / Çardak

Mağara / Kaklık

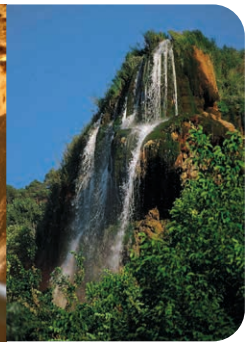
Şelale / Güney

Milli Parklar

Honaz Dağı Milli Parkı 1995 yılında milli park olarak ilan edilmiştir. Akdeniz ikliminin hakim olduğu milli park; flora, fauna ve endemik türler bakımından oldukça zengindir. Ormanlarla kaplı olan dağın özel iklim koşullarına sahip olması, çevresindeki diğer alanlarda olmayan bitki türlerinin yetişmesini sağlamıştır. Honaz Dağı Milli Parkı çeşitli türde yaban hayvanlarına da ev sahipliği yapmaktadır. Milli Park'ın içinde ve çevresinde günübirlik konaklama tesisleri mevcut olup doğa yürüyüşleri ve kamp yapmaya uygun pek çok yer bulunmaktadır.

Milli Park / Honaz

Milli Park / Honaz

Milli Park / Honaz

İnanç Turizmi

Denizli, inanç turizmi açısından önemli bir potansiyele sahiptir. St. Phillip Martyriumu'nun mezarı Hierapolis'te bulunmaktadır. İncil'de adı geçen ve Anadolu'da kurulan yedi kiliseden biri olan Laodikya Kilisesi de Laodikya Antik Kenti'nde yer almaktadır. Ayrıca Buldan'da Tripolis, Tavas'ta Herakleia Salbace, Hisarköy'de Attuda ve Colossae gibi antik kentlerde bulunan dini merkezler önemli bir inanç turizmi potansiyeli arz etmektedir. Denizli'de bulunan tarihî camiler ve Türk-İslam büyüklerine ait türbeler çok sayıda ziyaretçi tarafından ziyaret edilmektedir.

Boğaziçi Camii / Baklan

Cevherpaşa Camii / Kale

Yazır Camii / Acıpayam

Müzeler

Hierapolis'in en büyük yapılarından biri olan Roma Hamamı, 1984 yılından itibaren Hierapolis Arkeoloji Müzesi olarak hizmet vermektedir. Müzede Hierapolis kazılarından çıkarılan eserlerin yanında Laodekeia, Colossai, Tripolis, Attuda gibi Lycos antik kentlerinden getirilen eserler de bulunmaktadır. Ayrıca Tunç Çağı'nın en güzel örneklerini veren Beycesultan Höyüğü'nden elde edilen arkeolojik buluntular müzenin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır.

Arkeoloji Müzesi / Pamukkale

İlimiz merkezi Uçancıbaşı Mahallesi'nde bulunan ve bugün Atatürk Etnografya Müzesi olarak kullanılan binanın yapım tarihi ile ilgili kesin bir belge yoktur. Ulu Önder Atatürk, 4 Şubat 1931'de Denizli'ye gelişinde burada bir gece konuk edilmiştir. Bina, 1977 yılında Kültür Bakanlığı tarafından anıt eser olarak tescil edilmiş ve koruma altına alınmıştır. 1 Şubat 1984 tarihinde de müze olarak ziyarete açılmıştır.

Etnografya Müzesi / Denizli

Denizli'de doğal, tarihi ve kültürel değerlere dayalı turizm faaliyetlerinin yanı sıra spor, sağlık-termal, dinlenme, kongre turizmi gibi faaliyetler de yaygındır. Bu bakımdan Denizli ülke ekonomisine büyük katkılar sağlamaktadır.

Durumu	Sayısı	Durumu	Sayısı
Antik Kentler	19	Mezarlık Siti	50
Ören Yerleri	14	Askeri Yapılar	6
Höyükler	45	Doğal Anıt Ağaçlar	59
Nekropol Alanı	16	Dini Yapılar	87
Mermer Ocakları	1	Kültürel Yapılar	79
Kaya Mezarları	31	Endüstriyel Yapılar	5
Doğal Sit Alanları	13	Tarımsal Sanayi Yapısı	1
Kentsel Sit	1	Arkeolojik Sit Koruma Alanı	37

Tablo: Denizli'nin Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları

KAZANIM DEĞERLENDİRME

Denizli'deki bazı turistik mekânlar aşağıdaki tabloda verilmiştir. Bu mekânların hangi turizm alanlarıyla ilgili olduğunu işaretleyiniz.

	Doğal	Tarihi	İnanç	Spor	Kültür
Pamukkale Travertenleri					
Güney Şelalesi					
Laodikya Antik Kenti					
Bozdağ (Nikfer) Kayak Merkezi					
Atatürk Etnografya Müzesi					
Tripolis Antik Kenti					
Tavas Hırka Camii					
Kartal Gölü					
Keloğlan Mağarası					

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

- Denizli'deki ulaşım ve iletişim imkânlarını öğreneceğiz.

HAZIR MIYIZ?

- Bir şehirde ulaşım ve iletişim imkânlarının gelişmemiş olması hangi zorluklara yol açabilir?

DENİZLİ'DE ULAŞIM VE İLETİŞİM

Denizli; bulunduğu coğrafi konum itibari ile Ege, İç Anadolu ve Akdeniz Bölgeleri arasında bir geçit durumundadır. Denizli, Çin'den başlayıp Anadolu üzerinden Avrupa'ya giden tarihi İpek Yolu güzergâhı üzerinde bulunmaktaydı. Çardakhan ve Akhan, İpek Yolu üzerinde ticaret yapan kervanların konakladığı kervansaraylardandı. Akhan Kervansarayı'nın en önemli özelliği Batı Anadolu'da yer alan son kervansaray olmasıydı. Buradan hareket eden kervanlar Antalya üzerinden denize ulaşmaktaydı.

Günümüzde Denizli'nin diğer illerle olan kara yolu ulaşımı; batıda Aydın, doğuda Afyonkarahisar, güneyde Burdur, kuzeyde Uşak-Manisa illeri üzerinden sağlanmaktadır. Son yıllarda gerçekleştirilen çalışmalarla ulaşımı sağlayan kara yolları bölünmüş yol haline getirilmiştir. Kara yollarındaki bu gelişmeler şehrin ulaşım imkânlarını geliştirmiş ve şehrin ekonomisini olumlu yönde etkilemiştir.

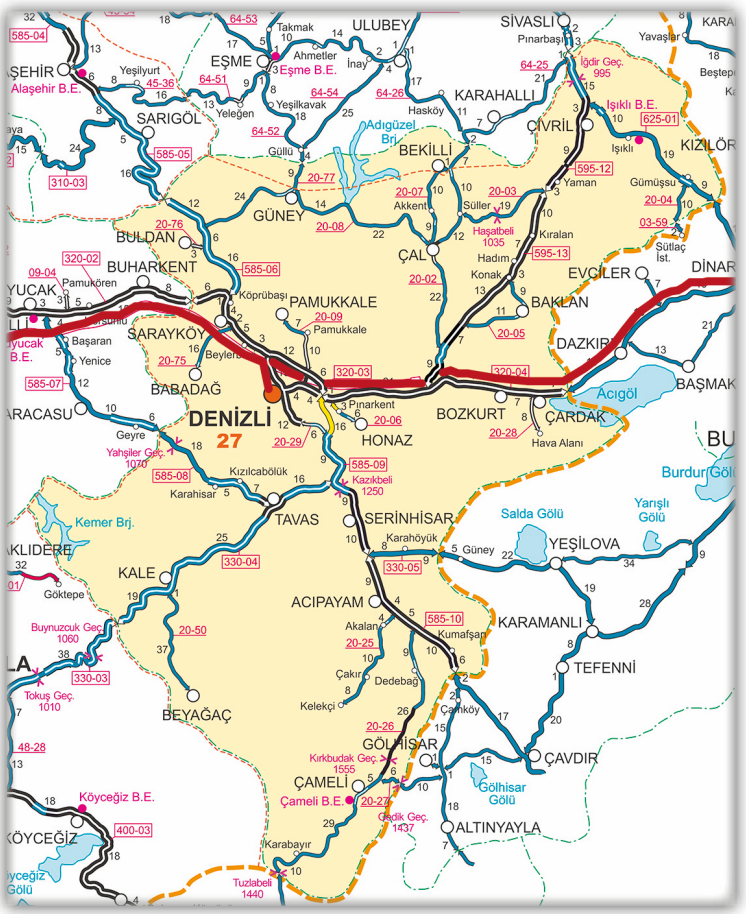

Çardak ilçesinde 1991 yılında hizmete açılan Çardak Havalimanı ile yurt içi ve yurt dışına hava yolu ulaşımı sağlanmaktadır. Çardak Havalimanı'nın hizmete açılması şehrin gelişimine katkı sağlamaktadır.

Denizli'de demir yolu ulaşımı ilk kez Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde başlamıştır. İç Anadolu ile liman kenti olan İzmir arasında ulaşımın sağlanabilmesi amacıyla 1889 yılında Aydın-Denizli arasında inşa edilen demir yolu, 1856 yılında yapılan İzmir-Aydın demir yoluna bağlanmıştır. Daha sonraki yıllarda yapılan çalışmalar ile Afyon hattı üzerinden Ankara ve İstanbul ile demir yolu bağlantısı gerçekleştirilmiştir. Günümüzde ise yük ve yolcu taşımacılığında önemli bir payı olan demir yolu ulaşımı, şehrin sosyal ve ekonomik gelişimini olumlu yönde etkilemektedir.

Dünyada ve ülkemizde iletişim alanında yaşanan teknolojik gelişmeler şehrimizi etkilemektedir. Özellikle kitle iletişim araçlarının ve Genel Ağ'ın kullanımı yaygınlaşmış, bireyler ve kurumlar arasındaki iletişim hızlanmıştır. Denizli'de yaşayan vatandaşların medya adı verilen yazılı ve görsel kitle iletişim araçlarıyla yaşadıkları şehir, ülkemiz ve dünya ile ilgili haber ve olayları takip edebilmeleri oldukça kolaylaşmıştır. Bu durum; kamuoyunun oluşması, çevre ve ülke sorunlarına duyarlılık, etkin vatandaş olma gibi konularda insanların bilinçlenmesine katkı sağlarken sosyal ve ekonomik ilişkilerin yeni bir ivme kazanmasını da sağlamıştır. Bugün şehrimizde çok sayıda medya kuruluşu (TV, radyo, gazete, Genel Ağ) halkımıza hizmet vermektedir.

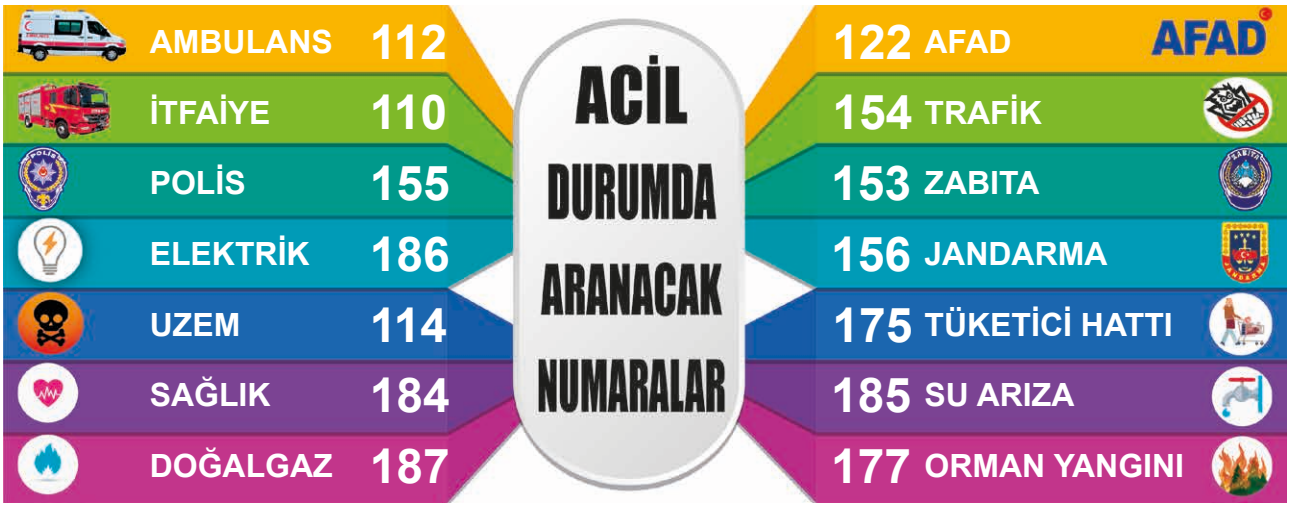

İçişleri Bakanlığı bir olay anında acil ulaşılması gereken numaraların panikle unutulması veya karıştırılması gibi sorunların yaşanması üzerine bazı numaraları 112 Acil Hattı ile birleştirmiştir. 112 Acil Hattı'na bağlanan numaralar: 155 Polis İmdat, 156 Jandarma, 122 AFAD, 112 Ambulans, 110 İtfaiye, 177 Orman, 158 Sahil Güvenlik hatlarıdır.

KAZANIM DEĞERLENDİRME

1. Denizli'nin ulaşım imkânlarının şehrin ekonomisine katkıları nelerdir? Açıklayınız.

2. Kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasının sosyal yaşantımızdaki etkileri nelerdir?

ÜNİTE DEĞERLENDİRME - 4

I. DOĞRU – YANLIŞ

Aşağıda verilen ifadelerden doğru olanların başına "D", yanlış olanların başına "Y" yazınız. Yanlış olduğunu düşündüğünüz cümlelerin doğrusunu yazınız.

1. (....) Çok sayıda tekstil fabrikası olduğu için Denizli, "tekstilin başkenti" olarak adlandırılmaktadır.
   .....
2. (....) Bir yerin coğrafi özellikleri o yerin ekonomik faaliyetlerini etkilemektedir.
   .....
3. (....) Denizli'de en gelişmiş ekonomik faaliyet mermer işleme sanayisidir.
   .....
4. (....) Bir yerdeki ekonomik faaliyetler o yerin nüfus yapısını etkilemez.
   .....
5. (....) Denizli'de orman ürünlerine dayalı sanayi yeterince gelişmemiştir.
   .....
6. (....) Bir yerdeki ulaşım imkânlarının gelişmiş olması o yerdeki ekonomik faaliyetleri etkiler.
   .....
7. (....) Geleneksel zanaatlarımızdan olan dokumacılık faaliyeti en çok Acıpayam'da gelişmiştir.
   .....
8. (....) Keloğlan Mağarası Denizli'deki inanç turizmi merkezlerine örnek olarak verilebilir.
   .....

II. BOŞLUK DOLDURMA

Aşağıdaki sözcükleri kullanarak cümleleri tamamlayınız.

çeşitliliğini	bıçakcılık	175	mera	seracılık
kümes	tel kırma	medya	177	teknolojik

1. Denizli'de verimli toprakların bulunması, farklı iklimlerin görülmesi ve sulama imkânlarının yeterli olması tarım ürünü ..... artırmıştır.
2. Denizli'de ..... son yıllarda gelişme gösteren tarımsal faaliyetlerden birisidir.
3. Denizli'de son yıllarda nüfusun artış göstermesi ..... hayvancılığının gelişmesine yol açmıştır.
4. Serinhisar ilçesine bağlı Yatağan Mahallesi ..... zanaatı ile tanınır.
5. Tavas ilçesinde ..... zanaatı yapılmaktadır.
6. Yaptığımız alışverişlerden sonra herhangi bir sorun yaşarsak çözümü için Alo ..... Tüketici Hattı'nı arayabiliriz.
7. Orman yangınları ihbarı için Alo ..... hattını aramalıyız.
8. Görsel ve yazılı olarak yayın yapan kitle iletişim araçlarının tümüne ..... denir.
9. El zanaatları ..... gelişmelerin etkisi ile yok olmaya yüz tutmuştur.

III. ÇOKTAN SEÇMELİ

Aşağıdaki soruların cevaplarını seçenekler arasından bulup işaretleyiniz.

1. Aşağıdaki tarım ürünlerinden hangisi Denizli'de çok yetiştirilen ürünler arasında yer almaz?
   A) Çeltik B) Tütün C) Pamuk D) Mısır

2. Denizli hangi tarım ürününün üretiminde dünya birincisidir?
   A) Üzüm B) Kekik C) Elma D) Nar

3. Denizli'de turizm faaliyetlerinin gelişmesinde aşağıdaki özelliklerden hangisinin etkisi olduğu söylenemez?
   A) Doğal güzelliklerin bulunması
   B) Tarihi eser ve mekânların bulunması
   C) Çok sayıda fabrikanın bulunması
   D) Kültürel değerlerin bulunması

4.
   I. *Denizli, üretim miktarı bakımından Türkiye'de ikinci sıradadır.*
   II. *Yaş ve kuru olarak tüketimi yapılabilmektedir.*
   III. *Denizli'de gelir getiren tarım ürünleri bakımından birinci sıradadır.*

   Yukarıda bilgileri verilen tarım ürünü aşağıdakilerden hangisidir?
   A) Kiraz B) Elma C) Ceviz D) Üzüm

5. Aşağıdakilerden hangisi Denizli'de bulunan yer altı enerji kaynaklarından birisidir?
   A) Krom B) Jeotermal C) Petrol D) Mermer

6. Aşağıdakilerden hangisi Denizli'de turistlerin ziyaret ettiği doğal mekânlardan birisi değildir?
   A) Kartal Gölü B) Pamukkale Travertenleri
   C) Tripolis Antik Kenti D) Acıgöl

IV. DÜŞÜN – YAZ

1. Denizli'de tarımın gelişmesini etkileyen unsurlar nelerdir?

2. El emeğine dayalı olarak yapılan zanaatların gelecekte de devam ettirilebilmesi için neler yapılabilir?

3. Denizli'de turizmin daha fazla geliştirilmesi için neler yapılabilir?

İZ BIRAKANLAR

MERKEZ EFENDİ

Merkez Efendi, kaynaklara göre 1463-64 yılında Denizli'nin Buldan ilçesine bağlı Sarı Mahmutlu köyünde dünyaya gelmiştir. Asıl adı Mûsâ, lakabı Merkez Muslihuddin'dir.

Merkez Efendi, ilk eğitimini memleketi Denizli'de almış daha sonra 1478'de Bursa'ya gitmiştir. Burada on beş yıl süren tahsilinin ardından icâzet alıp 1493'te İstanbul'a gittiği söylenir. Bir tarikat kolu olan Halvetî-Sünbülî'nin kurucusu Sinâneddin Yûsuf'un (Sünbül Sinan) kendisine: "Sizler ... bu dairemizin merkezi olup ..." diye devam eden iltifatı sebebiyle "Merkez" lakabını almıştır.

Sünbül Efendi'den hilâfet alması üzerine ilk olarak İstanbul Aksaray'da irşatta bulunmuştur. Bir süre sonra Kanûnî Sultan Süleyman'ın annesi Hafsa Sultan'ın Manisa'da yaptırdığı külliyede görevlendirilmesi üzerine Manisa'ya gitmiştir. Merkez Efendi, Manisa'daki külliyenin dârüşşifâsında tabip olarak görev yapmıştır. Burada Hafsa Sultan'ın hastalığına şifa için çeşitli baharatlardan macun (mesir macunu) hazırlamıştır. Bu macun, Hafsa Sultan'ı iyileştirince onun isteğiyle her yıl nevruzda şifa için halka dağıtılmaya başlanmıştır. Beş asırdır süregelen bu gelenek, günümüzde Manisa'da "Mesir Macunu Festivali" olarak devam etmektedir.

1552 yılında vefat eden Merkez Efendi, Mevlânâkapı dışında kendi adıyla anılan dergâhın yanına defnedilmiş, kabrinin üzerine daha sonra bir türbe inşa edilmiştir.

GEZELİM - GÖRELİM

PAMUKKALE

Pamukkale, şehir merkezine 19 km uzaklıkta olan beyaz travertenleri ile meşhur doğal bir güzelliktir. Hem arkeolojik hem de doğal sit alanı olan turizm cenneti Pamukkale, suyun binlerce yılda inşa ettiği travertenler ile bu travertenlerle kucaklaşmış antik kutsal şehir Hierapolis ile iç içedir. Çökelez Dağı eteklerinde kurulu Hierapolis ve bembeyaz travertenleri ile Pamukkale adeta bir gelin gibi ziyaretçilerini karşılamaktadır. Kaynaktan 35-60°C sıcaklığında çıkan suyun içinde yüksek miktarda kalsiyum hidrokarbonat bulunmaktadır. Suyun havadaki oksijen ile olan teması sırasında karbondioksit ve karbonmonoksit uçarak kalsiyum karbonatın çökelmesiyle travertenler oluşmaktadır.

Hierapolis, Bergama krallarından II. Eumenes tarafından MÖ II. yüzyıl başlarında kurulmuştur. Hierapolis adını Bergama'nın efsanevi kurucusu Telephos'un karısı Amazonlar kraliçesi Hiera'dan almıştır. Denizli'nin 18 kilometre kuzeyinde yer alan Hierapolis Antik Kenti'nin arkeoloji literatüründe "Holy City" yani "Kutsal Kent" olarak adlandırılması, kentteki birçok tapınak ve diğer dinsel yapının varlığından kaynaklanmaktadır.

Pamukkale travertenleri ve antik bir kent olan Hierapolis 1988 yılında hem kültürel hem de doğal kategoride UNESCO tarafından Dünya Miras Listesi'ne alınarak koruma altına alınmıştır.

ŞEHRİMİZ DENİZLİ

ÜNİTE
5

KAZANIMLAR

Ş5. ŞEHRİMDE BEN

- **Ş5.1.** Yaşadığı şehrin kültür ve sanat imkânlarını bilir.
- **Ş5.2.** Yaşadığı şehrin tarihî ve kültürel mekânlarını inceler.
- **Ş5.3.** Şehrin yetiştirdiği tarihî şahsiyetleri, sanat, edebiyat, müzik, spor ve bilim insanlarını tanır.
- **Ş5.4.** Yaşadığı şehrin somut olmayan kültür varlıklarını keşfeder.
- **Ş5.5.** Yaşadığı şehre özgü dil özelliklerini fark eder.
- **Ş5.6.** Yaşadığı şehre özgü yerel yayıncılığın zaman içerisindeki gelişimini ve bugünkü durumunu araştırır.
- **Ş5.7.** Yaşadığı şehre özgü müzik kültürünü tanır.
- **Ş5.8.** Yaşadığı şehrin önemli günlerini bilir.
- **Ş5.9.** Yaşadığı şehrin çocuk ve gençlere sağladığı hizmetleri araştırır.
- **Ş5.10.** Yaşadığı şehirdeki geleneksel ve güncel spor imkânlarını ve faaliyetlerini araştırır.

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

- Denizli'deki kültür ve sanat etkinliklerini öğreneceğiz.

HAZIR MIYIZ?

- Herhangi bir kültür veya sanat etkinliğine katılmak size neler kazandırır?

DENİZLİ'DE KÜLTÜR VE SANAT

Kültür, bir milletin geçmişi ile bugünü arasındaki bağını kuran en önemli köprüdür. Kültür köprüsü ne kadar güçlü oluşmuş ise milletin geleceği de o kadar sağlam temellere dayanmış olur. Kültürü sağlam temellere dayalı toplumlarda milli birlik ve beraberlik, dayanışma ve yardımlaşma, ülkü birliği gibi değerler daha etkin bir şekilde yaşanır. Bu değerler toplumun varlığını devam ettirmesindeki en önemli unsurlardır.

Sanat eserleri; kültürel değerlerin estetikle yoğrulup çevre, zaman ve toplumun koşullarına uygun olarak duygu ve düşüncelerle şekillenmesiyle oluşur. Bu nedenle sanat, bir toplumun ve o topluma ait kültürün aynası olarak kabul edilebilir.

Denizli, kültürel ve sanatsal etkinliklerin yoğun olarak yaşandığı şehirlerden biridir. Yılın her döneminde kültür ve sanat merkezlerinde farklı sanat dallarıyla ilgili (resim, müzik, heykel, tiyatro, fotoğraf vb.) etkinlikler düzenlenmektedir. Kültür ve kongre merkezlerinde bilim, eğitim ve kültür gibi alanlarda sempozyum ve konferanslar yapılmaktadır.

Şehrimizdeki Kültür ve Sanat Merkezleri

- EGS Kongre ve Kültür Merkezi
- Belediye Sanat Merkezi
- Pamukkale Üniversitesi Kongre ve Kültür Merkezi
- Nihat Zeybekçi Kongre ve Kültür Merkezi
- Ziya Tıkıroğlu Sanat Merkezi
- Merkezefendi Belediyesi Kültür Merkezi
- Hasan Kasapoğlu Kültür Merkezi
- Denizli Belediyesi Konservatuvarı

Nihat Zeybekçi Kongre ve Kültür Merkezi

Kütüphaneler, tiyatrolar ve sinemalar şehrin kültürel yapısını yansıtan en önemli mekânlardır. Kütüphaneler özellikle bilim ve kültür mirasının gelecek kuşaklara aktarılmasında önemli bir yere sahiptir.

Denizli'de 26 adet halk kütüphanesi, 382 adet yaygın ve örgün eğitim kurumlarına bağlı kütüphane bulunmaktadır. 2019 yılında Merkezefendi ilçesinde modern tasarım ve mimariye sahip çok amaçlı bölümlerden oluşan bir kütüphane de hizmete açılmıştır.

Merkez Kütüphane

Hierapolis ve Laodikya antik tiyatroları, Çatalçeşme Oda Tiyatrosu, Ziya Tıkıroğlu Sanat Merkezi Tiyatrosu, Denizli Devlet Tiyatrosu Denizli'deki belli başlı tiyatrolardır.

Denizli'de yerli ve yabancı filmlerin gösteriminin yapıldığı dört sinema bulunmaktadır.

Festivaller ve şenlikler, şehirlerin dünyaya açılan pencereleri olarak kabul edilebilir. Şehirler, düzenledikleri festival ve şenliklerle kendilerini dünyaya tanıtmaya çalışır. Bu festival ve şenliklerde şehrin kültürel değerleri, sanayi ve tarımsal ürünlerinin tanıtımı yapılır.

Denizli'de ekonomik ve kültürel amaçlı çok sayıda festival, fuar ve şenlik düzenlenmektedir.

Denizli'de Düzenlenen Fuar, Festival ve Şenliklerden Örnekler

Buldan Dokuma, Kültür ve El Sanatları Festivali

Her yıl haziran ayının son haftasında düzenlenen festivalde yörede yapılan dokumacılık ve dokuma ürünlerinin tanıtımı yapılmaktadır.

Yatağan Kefe Yaylası Şenlikleri ve Bıçakçılık Festivali

Her yıl ağustos ayı içerisinde düzenlenen festivalde yörede üretilen bıçakların ve yörenin diğer kültürel değerlerinin tanıtımı yapılmaktadır.

Buldan Yenicekent Tripolis Kültür ve Turfanda Çekirdeksiz Sultaniye Üzüm Festivali

Her yıl ağustos ayının ilk haftası içerisinde düzenlenen festivalde Tripolis Antik Kenti ve yörede üretilen çekirdeksiz turfanda üzümün tanıtımı yapılmaktadır.

Kaledavaz Biber Festivali

Her yıl ağustos ayının ortalarında düzenlenen festivalde yörede üretilen, ekonomik değeri yüksek olan biberin tanıtımı yapılmaktadır.

Çivril Uluslararası Elma, Tarım ve Kültür Festivali

Her yıl ağustos ayının sonlarında düzenlenen festivalde yörede üretilen, ekonomik değeri yüksek olan elmanın tanıtımı yapılmaktadır.

Denizli Hayrettin Köyü Ters Lale Yayla Şenliği

Her yıl nisan ayı içerisinde düzenlenen şenlikle ülkemizin milli çiçeklerinden endemik bir bitki olan ters lalenin (tusaya) tanıtımı yapılmaktadır.

Çal Bağ Bozumu Kültür ve Sanat Festivali

Her yıl eylül ayının ilk haftası düzenlenen festivalde yörede üretilen çeşitli türlerdeki üzümlerin tanıtımı yapılmaktadır.

Denizli Tarım Fuarı

Her yıl şubat ayının son haftasında düzenlen fuarda tarım ve hayvancılık alanındaki yeniliklerin ve ekipmanların tanıtımı yapılmaktadır.

Denizli Kitap Fuarı

Her yıl nisan ayının ikinci haftasında düzenlen fuarda birçok alanda çeşitli eserler tanıtılır, okuyuculara sunulur.

KAZANIM DEĞERLENDİRME

1. Yaşadığınız şehirde bilim, kültür ve sanat imkânlarının olması hayatınızı nasıl etkiler?

2. Denizli'de farklı alanlarda fuar, festival ve şenlikler düzenlenmesinin amaçları nelerdir?

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

- Denizli'deki tarihi ve kültürel mekânları öğreneceğiz.

HAZIR MIYIZ?

- Bir şehirdeki tarihi ve kültürel mekânlar o şehre neler kazandırır?

DENİZLİ'DEKİ TARİHİ VE KÜLTÜREL MEKÂNLAR

Denizli, geçmişten günümüze farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır. Günümüzde Denizli'de bu medeniyetlerin izlerini taşıyan ve şehre kimlik kazandıran çok sayıda tarihi ve kültürel mekân bulunmaktadır.

Beyce Sultan Höyüğü

Denizli'deki ilk yerleşim yeri olarak kabul edilen Beycesultan Höyüğü, Kalkolitik Çağ'dan (Bakır Çağ'ı günümüzden 6000 yıl öncesi) itibaren yerleşmenin görüldüğü tarihi bir mekândır. Çivril ilçesinin 5 km güneybatısı ve Yukarı Menderes Havzası'nın kuzeybatısında bulunan Beycesultan Höyüğü, adını Selçuklu Dönemi'ne ait Behice Sultan Türbesi'nden almaktadır. 1954 yılında başlayan arkeolojik kazılarda geçmiş medeniyetlerin izlerini taşıyan çok sayıda eser ortaya çıkarılmıştır.

Buldan Çarşı Cami

Buldan ilçesi Çarşı Caddesi'nde bulunan cami 1792 yılında inşa edilmiştir. Taş malzemeyle inşa edilen yapı, düz ahşap tavanla kaplı ve kırma çatı ile örtülüdür. Yapı, hemen yanında yer alan tescilli han ile birlikte Buldan'ın eski çarşısının tarihî dokusu hakkında önemli bir belge niteliği taşımaktadır. Cami, 2007 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından restore edilmiştir.

Külahçıoğlu Un Fabrikası

Un fabrikası olarak yapılan bina, Osmanlı Dönemi'nin batılılaşma sürecindeki mimarî üslubunun özelliklerini taşımaktadır. Kurtuluş Savaşı yıllarında Mehmetçik'in erzak ihtiyacını karşılayan Külahçıoğlu Un Fabrikası 2004 yılında çıkan yangında büyük bir hasar görmüştür. Yapı daha sonra restore edilip Denizli Belediyesi Konservatuarı olarak halkın hizmetine sunulmuştur.

Akhan Kervansarayı

Anadolu Selçukluları'nın batıdaki son kervansaraylarından olan han 1254 yılında tamamlanmıştır. Açık ve kapalı alanları ile birlikte 1100 m²'lik bir alana sahiptir. Mimarî bakımdan önemli bir şaheser olan Akhan Kervansarayı'nın bazı bölümlerinde ince işçilik istemeyen kesme taş kullanılırken avlunun güney ve batı cephesi ise orijinal düzgün mermerlerle kaplanmıştır. Tarihi İpek Yolu üzerindeki en ünlü kervansaraylardan biri olan yapı, döneminin ihtişamını gözler önüne sermektedir.

Balcı Konağı

Balcı Konağı, Osmanlı Dönemi'nde 1882 yılında yapılmıştır. Pamukkale ilçesine bağlı 15 Mayıs Mahallesi'nde bulunmaktadır. Moloz taş ve tuğla ile inşa edilen bina iki katlı ve kırma çatılı şekilde yapılmıştır.

Balcı Konağı, 2012 yılında restore edildikten sonra Folklorik Bez Bebek Müzesi olarak kullanılmaya başlanmıştır. Türkiye'de tek olan müzede emekli öğretmen Zeynep Karaaslan'ın yaptığı 500'den fazla bez bebek sergilenmektedir.

Denizli Lisesi

Denizli Lisesi ilk olarak 1874 yılında Rüştiye Mektebi ismiyle Çatalçeşme Parkı'nın bulunduğu yerde eğitim-öğretime başlamıştır. "Koca Mektep" olarak bilinen binanın yapımına 1914 yılında başlanmış ancak maddi imkânsızlıklardan dolayı binanın yapımı 1927 yılında tamamlanabilmiştir. 1950 yılına kadar değişik isimlerle eğitim vermeye devam eden okul, 1950 yılında Denizli Lisesi adını almıştır. Kurulduğu günden bugüne bilim, sanat, siyaset gibi alanlarda çok sayıda değerli insanın yetişmesine katkı sağlamıştır.

Kaleiçi

7. yüzyılda Laodikya'da meydana gelen depremde büyük hasar gören şehir, bugünkü "Kaleiçi" denilen yere taşınmıştır. Şehri çevreleyen yaklaşık 800 metre uzunluğunda ve 1 metre kalınlığındaki surlar günümüze kadar ulaşamamıştır. Türklerin Anadolu'ya yerleşmesi ile birlikte Anadolu Selçuklu Devleti Dönemi'nde burası çarşı olarak kullanılmaya başlanmış, daha sonra beylikler ve Osmanlı Dönemi'nde de çarşı olarak kullanılmaya devam edilmiştir. Günümüzde bu özelliğini koruyan Kaleiçi Çarşısı, Denizli'deki en eski çarşıdır.

Germiyanoğulları Tarihi Vakıflar Hamamı

Bayramyeri mevkiinde bulunan hamamın yapılış tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte hamam, yaklaşık 800 yıllık bir tarihî geçmişe sahiptir. Hamam,1899'da meydana gelen depremde büyük hasar görmüş daha sonra aslına uygun olarak yeniden inşa edilmiştir. Hamamın mülk sahibi Vakıflar Genel Müdürlüğü olduğu için günümüzde "Vakıflar Hamamı" olarak da bilinmektedir. Dikdörtgen planlı olan hamam, erkekler ve kadınlar olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Günümüzde erkekler bölümü hamam, kadınlar bölümü ise iş yeri olarak kullanılmaktadır.

Çamlık Parkı

İlk olarak 1977 yılında halka açılmıştır. Daha sonra farklı dönemlerde yapılan düzenlemeler ile genişletilen Çamlık Parkı, 320 bin m² alanı ile Ege Bölgesi'nin en büyük parkı olma özelliğine sahiptir. Park alanı içerisinde hayvanat bahçesi, göletler, süs havuzları, piknik alanları, koşu yolları, çeşitli etkinlik alanları ve modern spor alanları yer almaktadır. Çamlık Parkı, Denizli'nin gözde mekânlarından birisidir.

KAZANIM DEĞERLENDİRME

1. Denizli'de farklı tarihi ve kültürel eserlerin bulunmasının sebepleri nelerdir?

2. Akhan Kervansarayı geçmişte hangi amaçla kullanılmıştır?

3. Tarihi mekân ve eserlerimizi korumak için neler yapmalıyız?

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

- Denizli'de yetişen tarihi şahsiyetleri; sanat, edebiyat, müzik, spor ve bilim insanlarını öğreneceğiz.

HAZIR MIYIZ?

- İnsanların bilim, kültür, sanat ve spor gibi alanlarda kendilerini geliştirebilmelerinde yaşadığı şehrin sağladığı katkılar neler olabilir?

DENİZLİ'DE YETİŞEN ÜNLÜLER

Bir şehrin tarihi, ekonomik, sosyal ve kültürel yapısı şehirde yaşayan insanların kişilik özelliklerini ve yeteneklerini geliştirmelerinde önemli rol oynar. Geçmişten günümüze Denizli'de birçok önemli şahsiyet yetişmiştir. Denizli'nin Türk yurdu olmasında Servergazi, Mehmet Gazi, Fatma Yıldız Hatun gibi tarihi şahsiyetler önemli rol oynamıştır. Milli Mücadele Dönemi'nde ise Müftü Ahmet Hulusi Efendi Denizli'de milli bilincin oluşmasına öncülük etmiştir.

Denizli; bilim, kültür, sanat, spor gibi alanlarda sağladığı imkânlarla tanınmış değerlerin yetişmesine ortam hazırlamıştır.

Hayri Dev (Koca Usta), 1933'te Denizli'nin Çameli ilçesinin Gökçeyaka köyünde doğmuştur. Dağlarda yankılanan yanık kaval sesine, düğünlerde dinlediği üç telli saza gönül vermiştir. Yaşadığı yörenin ezgilerini üç telli sazla (cura) seslendiren Hayri Dev'in hayatı 1992 yılında Fransız Jerome Cler tarafından keşfedilmesi ile değişmiştir. Yurt içi ve yurt dışında hızla tanınmıştır. 2008 yılında Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) tarafından "Yaşayan İnsan Hazinesi Kültürel Miras Taşıyıcısı" olarak kabul edilen Hayri Dev 2018 yılında hayatını kaybetmiştir.

Selahattin Pınar, 1902'de Denizli'de doğmuştur. Babası Denizli mebusu (milletvekili) Sadık Bey'dir. Babasının karşı çıkmasına rağmen musiki ile ilgilenmiş, 1920 yılında Üsküdar Musiki Cemiyetine girmiştir. Daha sonra İstanbul Radyosu'nda tamburi olarak görev alan Selahaddin Pınar, beste çalışmaları üzerinde yoğunlaşmıştır. Yaptığı bestelerle Atatürk'ün de büyük beğenisini kazanan Selahaddin Pınar, sekiz yüze yakın eser bestelemiştir. Günümüzde de çok sayıda eseri icra edilen Selahaddin Pınar 1960 yılında İstanbul'da vefat etmiştir.

Bayram Şit, 1930'da Acıpayam ilçesi Akşar köyünde doğmuştur. Köyünde düzenlenen yöresel güreşlerde ve düğün güreşlerinde karakucak güreşi yaparak spora başlamıştır. Yörenin ve çocukluğunu yaşadığı yılların olanakları kısıtlı olmasına rağmen güreşe olan isteği, azmi hiç sönmemiş ve çevresinde kısa sürede tanınmıştır. 17 yaşındayken Denizli'de ilk kez minder güreşiyle tanışmış, 1949 yılından 1956 yılına kadar serbest güreşte Millî Takım'ın değişmez sporcularından biri olmuştur. 1951 Akdeniz Oyunları ve 1952 Helsinki Olimpiyatlarında altın madalya kazanarak ülkemizin spor tarihine adını yazdırmıştır. 2019 yılında hayatını kaybetmiştir.

Hüseyin Çokal, 1950 yılında Beyağaç ilçesine bağlı Kızılağaç köyünde dünyaya gelmiştir. Güreşe 1970'li yıllarda Denizli'de başlayan Çokal, bölgesel başarılarının ardından 1979 Akdeniz Oyunlarındaki şampiyonluğu ile tanınmıştır. 1982 yılında katıldığı Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde başpehlivan olmuştur. 1983 ve 1984 yıllarında da başpehlivan olan Hüseyin Çokal, üst üste üç kez başpehlivan olması sebebiyle altın kemerin de sahibi olmuş, 2019 yılında "Devlet Sporcusu" unvanı almıştır.

Tekin Akmansoy, 1924 yılında Denizli'nin Sarayköy ilçesinde doğmuştur. Tiyatro, dizi ve sinema oyuncusu olan Akmansoy, 1947 yılında Ankara Devlet Konservatuarını bitirerek Ankara Devlet Tiyatrosu Sanatçısı olarak göreve başlamıştır. 1988-2002 yılları arasında TRT'nin yapmış olduğu "Meddah" dizisinde tek başına birçok tipi oynamıştır. TRT'de yayınlanan ve 1974 yılında başlayıp 2004 yılına kadar süren Kaynanalar dizisindeki "Nöri Gantar" tiplemesi ile tanınan sanatçıya 1998 yılında "Devlet Sanatçısı" unvanı verilmiştir. 2013 yılında hayatını kaybetmiştir.

Dr. Behçet Uz, Buldan'da 1 Ocak 1893'te doğmuştur. İlk ve orta öğrenimini Buldan'da, lise öğrenimini de İzmir'de tamamlayarak İstanbul Tıp Fakültesine girmiştir. Balkan Savaşı'nın çıkması eğitim hayatını sekteye uğratsa da eğitimini tamamlayıp İstanbul'da doktorluk yapmıştır. Daha sonra 1922'de İzmir'e gelerek on yedi arkadaşıyla birlikte Veremle Mücadele Cemiyetini kurmuştur. Behçet Uz, 1931'de İzmir Belediye Başkanı seçilip on yıl hizmet vermiş daha sonra da 1941'de Denizli milletvekili seçilmiş ve on dokuz yıl bu görevini sürdürmüştür. 1986 yılında hayatını kaybetmiştir.

İbrahim Çallı, 1882'de Denizli'nin Çal ilçesinde doğmuştur. Resim sanatına olan yeteneği ve ilgisinden dolayı İstanbul'a gitmiştir. 1906'da Şeker Ahmet Paşa'nın desteğiyle Sanayi-i Nefise'ye (Güzel Sanatlar Akademisi) giren İbrahim Çallı, 1910 yılında Paris'e gitmiş; oradan İstanbul'a dönerek Güzel Sanatlar Akademisinde öğretim üyesi olarak çalışmıştır. Birçok değerli eseri bulunan İbrahim Çallı, 1960 yılında İstanbul'da hayatını kaybetmiştir. En önemli eseri Kurtuluş Savaşı'nı anlatan "Zeybekler" adlı tablosudur.

Hayati İnanç, 1961 yılında Denizli'nin Çameli ilçesinde doğmuştur. İlkokulu Denizli'de, ortaokulu ve liseyi Aydın'ın Nazilli ilçesinde tamamlamıştır. 1977 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesini kazanmış, dönemin siyasi olaylarından dolayı fakülteyi 1984 yılında bitirerek avukatlık mesleğine başlamıştır. Hayati İnanç; avukatlığın dışında yayıncılık, yöneticilik, denetçilik, öğretmenlik ve sunuculuk yapmıştır. Divan edebiyatı alanındaki çalışmaları ve TRT'de sunuculuğunu yaptığı "Can Veren Pervaneler" isimli programı ile tanınmıştır.

Tahir Kutsi Makal, 1937 yılında Acıpayam ilçesinin Oğuz köyünde doğmuştur. Gazeteci, şair ve yazar olan Makal; ilk ve orta öğrenimini Denizli'de tamamladıktan sonra İstanbul'da gazetecilik eğitimi almıştır. Çeşitli gazete ve dergilerde görev alan Tahir Kutsi Makal "Kamyon" adlı romanıyla Peyami Safa Roman Ödülü, "Karadon" adlı hikaye kitabı ile de Kültür ve Turizm Bakanlığı Öykü Ödülü'nü kazanmıştır. Türk dilinin zenginliği üzerine eserler veren yazar, 1999 yılında İstanbul'da hayatını kaybetmiştir.

KAZANIM DEĞERLENDİRME

1. Denizli'de sanat alanında hizmet veren ünlüler kimlerdir?

2. Denizli'de yetişen ünlülerden hangisi olmak isterdiniz? Sebebini açıklayınız.

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

- Denizli'nin somut olmayan kültür varlıklarını öğreneceğiz.

HAZIR MIYIZ?

- Somut olmayan kültürel varlık kavramından ne anlıyorsunuz?

DENİZLİ'NİN KÜLTÜR VARLIKLARI

Sözlü anlatımlar, gelenekler, gösteri sanatları, toplumsal uygulamalar, halk bilgisi, doğa ile ilgili uygulamalar, el sanatları gibi unsurlar milletlerin somut olmayan kültürel varlıklarını oluşturur.

Milli ve manevi değerlerine bağlı, vatanına ve milletine sahip çıkan nesillerin yetişmesinde kültürel değerler önemli bir paya sahiptir. Kuşaktan kuşağa aktarılan bu miras, toplumdaki bireylere yaşadığı topluma karşı kimlik ve aidiyet duygusu kazandırır. Kültürün geçmişle geleceği birbirine bağlayan bir köprü olduğunu fark ettirir. Kültürel değerler tarihî süreçte çevre, doğa ve insanların başka kültürlerle etkileşimi gibi sebeplerle sürekli değişime uğramıştır.

Somut olmayan kültürel miras değerlerine halk oyunları, geleneksel giyim kuşam, yemekler, el sanatları, törenler, masallar, destanlar, efsaneler, türküler, maniler, deyiş ve ninni gibi sözlü edebiyat ürünleri, yöresel çocuk oyunları örnek olarak gösterilebilir.

Denizli'de zeybek oyunları yaygındır. Çok zengin bir folklor kaynağı olan zeybek oyunu açık havada davul-zurna, davul-klarnet; kapalı yerlerde saz, darbuka eşliğinde oynanır. Denizli'de oynanan halk oyunlarında yöreye has özelliklerin yanında komşu illerin halk oyunlarının da izleri görülmektedir. Bir yandan Aydın ve Muğla'nın zeybek havası diğer yandan Teke yöresinin canlı, hareketli oyun ve müziği Denizli'deki halk oyunu kültürünü etkilemektedir.

Denizli'de erkeklerin oynadığı oyunlara "efe oyunu" denir. Tavas Zeybeği, Çal Feraisi, Acıpayam Zeybeği, Harmandalı, Çivril Zeybeği, Kerimoğlu Zeybeği bunlar arasında sayılabilir. Kadınların oynadığı oyunlara ise "kız oyunu" denilmektedir. Kadınların oynadığı oyunlardan bazıları: Keten Gömlek, Düz Oyun, Çameli'dir. Kız oyunları genellikle kapalı yerlerde cümbüş, tef, darbuka (dümbelek), leğen eşliğinde oynanır.

Bir toplumun giyim-kuşam özellikleri yaşanılan coğrafyaya, yaşam tarzına, örf ve âdetlerine göre değişir. Denizli'de geleneksel giyim kuşam kültürü çevre illerle benzerlikler gösterse de giyilen elbiselerde bazı farklılıklar görülmektedir. Kadınlar genel olarak geniş ve lastikli şalvar giyer. Üst giysiler; dizlere kadar uzayan, bazıları parçalı bazıları da tek parça halinde olan, renk renk kumaşlardan yapılan fistanlardır. Güney ve Buldan yöresinde fistan kullanımı yaygındır. Başa, ön tarafı sarı pul paralar dizilmiş fesler giyilir. Fes üzerine bir örtü bağlanır. Bunun yanında "peştamal" denen bir örtü de bele sarılır. Pamuklu kumaşlardan üretilen peştamallar çizgili ve renk renktir.

Düğün, nişan gibi törenlerde giyilen peştamallar ipekten yapılmış; renkli ve düz desenlidir. Güney ve Buldan'ın köylerinde kadınlar çeşitli kumaşlardan yapılmış topuğa kadar uzayan şalvar giyerler. Peştamal ve fistan üzerine renkli veya düz üstlük kullanırlar. Bu üstlüklere "Buldan üstlüğü" denilmektedir. Çal, Çivril yöresi giysileri Tavas yöresine benzerlik gösterse de giyilen kıyafetlerde bazı farklılıklar vardır. Köylerde genellikle renkli kumaşlardan yapılan üç etek adı verilen fistan ve şalvar giyilmektedir. Başa ise pullarla süslü fes takılmaktadır.

Denizli'de geleneksel erkek kıyafetleri denince "efe" veya "zeybek" kıyafetleri akla gelmektedir. Zeybek kıyafetleri ilçeden ilçeye küçük farklılıklar göstermekle birlikte genellikle benzer özelliklere sahip kıyafetlerdir. Başta, renkli fes ve üzerinde iğne oyalı "dalıburuz" bulunur. Bazı yerlerde ise başa işlemeli takke giyilir. Üzerine ise sarı dastarlı sarık bağlanmaktadır.

Kolsuz delme (camadan), sırma işlemeli cepken, zıbın, kuskun ve mintan gibi kıyafetler bedene giyilen kıyafetlerdendir. Bu kıyafetlerin üzerine -kasıkla göğüs arasına- şal kuşak sarılır. Ayağa; diz kapağına kadar uzanan çuhadan üretilmiş şalvar yine diz kapağına kadar uzanan yün çorap, çorap üzerine ise "bodim" denilen körüklü çizme giyilir. Ayrıca efelerin üzerlerinde kama, tesbih, tabanca, mendil, fişeklik ve aba gibi aksesuarlar da bulunmaktadır.

Denizli, Ege Bölgesi'nin yemek kültürünü canlı bir şekilde yansıtmaktadır. Bölgenin temel beslenme alışkanlığını zeytinyağlı ve sebze türü yemekler oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra et yemekleri, çorbalar, salatalar ve tatlılar da Denizli yemek kültüründe önemli bir yer tutar.

Denizli'deki yemek kültürüne bazı örnekler:

Sebzeli Yemekler	Etli Yemekler	Çorbalar	Salatalar	Tatlılar
Patlıcan-biber dolması	Denizli kebabı	Tarhana	Börülce	Saraylı
Patlıcan gözlemesi	Keşkek	Kedi börülcesi	Ebe gümeci	Tavas baklavası
Yaprak sarması	Tas kapaması	Mercimek	Ekşi kulak	Telem helvası
Balcan, soğan aşı	Mumbar dolması	Domates	Tilki kuyruğu	Gül tatlısı
Çaput aşı	Etli nohut	Kuru börülce	Filiz	Süt bulamacı
Çağla ezmesi	Kol dolması	Ovmaç	Afyon	Aşure

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

1920'lerden itibaren günümüze kadar gelen Denizli kebabı bir yaşını geçmemiş kuzu etinden yapılır. Hiçbir katkı maddesi konulmayan kuzu eti taş fırınlarda iki veya iki buçuk saat pişirilir.
Denizli kebabının bir özelliği de çatal bıçak kullanılmadan yenmesidir. Yöre halkının yanısıra Denizli'ye gelen yerli ve yabancı turistlerin de tercih ettiği bir yemek çeşididir.

El sanatları, kültürü oluşturan unsurlardan biridir. Günümüzde el sanatlarına olan ilgi azalmış olsa da yerel yönetimler ve halk eğitim merkezleri el sanatlarıyla ilgili kurslar düzenlemektedir. Bu kursların düzenlenmesindeki amaç kültürümüzün önemli bir parçası olan el sanatlarını tanıtmak; katılımcıların sosyalleşmelerini, aile ekonomilerine destek olmalarını sağlamak; ayrıca katılımcıların bedensel ve ruhsal gelişimlerine katkıda bulunmak, sanatsal bilgilerini geliştirmektir.

Denizli'de iğne oyası, kanaviçe, nakış, ahşap boyama, tel kırma, ebru, çeşmi bülbül, örgü işleri, takı, bez bebek yapımı, çan yapımı, kolan dokumacılığı ve duvar süslemeciliği gibi çok çeşitli el sanatları yapılmaktadır.

Türkler Anadolu'ya yerleştikten sonra Anadolu kültüründen etkilenmişler, bu da sözlü kültürlerinin zenginleşmesini sağlamıştır. Bu etkileşimle oluşan ürünler zamanın şartlarına göre değişiklikler gösterse de günümüze kadar devamlılığını korumuştur. Türküler, maniler, ninniler, masallar, destanlar ve efsaneler sözlü kültürü oluşturan ögelerdir. Denizli'nin sözlü kültürünün oluşmasında tarihî ve coğrafî özellikler etkili olmuştur.

Çoğu zaman olağanüstülüklerin yer aldığı, belirli bir üsluba ve şekle bağlı olmayan, genellikle geçmişin derinliklerinden ortaya çıkıp kuşaktan kuşağa aktarılan, söyleyeni belli olmayan olaylara **efsane** denir. Halk kültürünün değerli ürünlerinden olan efsanelerin gelenek ve görenekleri korumak; konu aldıkları olaylara, kişilere ve yerlere saygınlık kazandırmak gibi işlevleri vardır. Tarihin her döneminde yerleşim yeri olan Denizli'de pek çok efsane ortaya çıkmış; bu efsaneler dilden dile, kuşaktan kuşağa günümüze kadar aktarılmıştır.

KARAHAYIT GELİN DİLEK TUTMA TAŞI EFSANESİ

Bir zamanlar güzeller güzeli genç bir kız, gönlünü köyün çobanına kaptırır; ama talihsizliktir ki köyün beyinin oğlunun da kızda gözü vardır. Bir gün evlilik hazırlıklarında olan kız, nişanlısı olan

çobana atla yemek götürürken arkasından beyin oğlunun atıyla kendisine doğru geldiğini görür. Kız başına gelecekleri anlamıştır. Kendini çobandan başka birine yar etmemek için tanrıdan ona yardım etmesi için dua eder ve: “ Tanrım taş olayım ama beni bu bey oğluna yar etme.” der. O arada kızın duası kabul olur ve oracıkta atı ile birlikte taşa dönüşür. O günden bugüne yeni gelinler bu kayaya gelerek evlilik yaşantılarında mutlu olmak için dilekte bulunurlar.

Denizli’deki türküler, maniler ve ninniler Denizli’nin sosyal yaşamını yansıtan önemli sözlü kültür ögeleridir. Bu kültür ürünlerinde genelde aşk, gurbet, ayrılık, ölüm, acı-sevinç, savaş ve doğal afet vb. sosyal yaşamı etkileyen temalar işlenmiştir. Düğün, sünnet, nişan, kına gecesi gibi törenlerde bu sözlü kültür ögeleri yaşatılmaktadır.

Devrent Deresi Türküsü

Devrent deresine duman bürüdü
Yedi devesiyle Musam yürüdü
Musamın ciğeri mos mor oldu çürüdü
Devrent dereleri dar geldi bana
Vadesiz ölümler zor geldi bana

Devrent deresine çıvgınlar esti
Elimi kolumu poyrazlar kesti
Feleğin bizlere neyimiş kastı
Devrent dereleri dar geldi bize
Vadesiz ölümler zor geldi bize

Mani

Çaldığım da bağlama
Kömür gözlüm ağlama
Ben askere gidiyom
Bana meyil bağlama

Çantamı aldım elime
Düştüm gurbetin yoluna
Ben seni sevdim seveli
Düştüm ellerin diline

Ninni

Gül dibine yatak ettim
Sesin ile sabah ettim
Neni İsmail’im neni
Ben seni Hak’tan diledim
Neni neni naşlı
Gül dalları sallanaşlı
Neni neni uyusun.
Allah diyelim büyüsün
Büyüsün de tıpış tıpış yürüsün

Çocuklar, toplumların ve kültürel değerlerin devam ettirilmesini sağlayan varlıklardır. Çocuklar oynadıkları oyunlarla sosyal yaşamı, paylaşmayı, eşitlik ve saygı gibi toplumsal değerleri yaşayarak öğrenirler. Denizli’de çocukların oynadığı birçok yöresel oyun bulunmaktadır. Bu oyunlarda teknolojiye dayalı araçlar yerine doğada bulunan, çevre şartlarına uygun malzemeler (taş, sopa vb.) kullanılmaktadır. Çocuklar kendi hayal güçlerini kullanarak çeşitli oyunlar geliştirmişlerdir. Denizli’deki çocuk oyunlarına çelik-çomak, gındırgeç, hoppacık, kuyu kazmanı, şebek (topaç), sallangeç, dokuz çomak ve elim üstünde kimin eli var oyunları örnek olarak gösterilebilir.

KAZANIM DEĞERLENDİRME

1. Kültürel miras değerlerimize örnekler veriniz.

2. Denizli’de hangi halk oyunları oynanmaktadır.

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

- Denizli'nin dil özelliklerini öğreneceğiz.

HAZIR MIYIZ?

- Herhangi bir büyüğünüz konuşurken anlam ve söyleyiş bakımından size farklı gelen kelimeler duyuyor musunuz, örnekler veriniz.

DENİZLİ'NİN DİL HAZİNESİ

Denizli ve yöresinin dil özellikleri oldukça zengindir. Halkın kullandığı dil genel olarak Oğuz-Türkmen yörüklerinin kullandığı dil özelliklerine sahiptir. Denizli'de şive ve ağız farklılıkları yöreden yöreye değişiklikler göstermektedir. Denizli'nin ilçeleri ve köyleri arasında farklılıklar gösteren yöresel ağızlar, halkın günlük yaşantısında yaygın olarak kullanılmaktadır.

Denizli'de Kullanılan Bazı Ağız, Deyiş ve Özgün Söz Varlıkları

Yöresel Ağız	Sözcük	Yöresel Ağız	Sözcük
Abe	Ağabey	Hindi	Şimdi
Abile / Bılla	Abla	İspirte	Kibrit
An	Sınır	Karık	Su kanalı
Akıdeş	Arkadaş	Kubaşmak	Yardımlaşmak
Aşam	Akşam	Mamır	Sağlam
Babıç	Ayakkabı	Naleçcez	Nasıl yapacağız
Bakambiyo	Bir bakayım	Oku	Davet- çağrı
Billur	Cam bardak	Önkü / enki	Onu, şunu
Biyo	Bir kez	Peşkir	Sofra bezi / örtü
Bodiye	Önlük	Potur	Pantolon
Cımık	Az	Seyirtmek	Koşmak
Çokarmak	Ateş yakmak	Sındı	Makas
Çiyin	Boyun	Şavk	Işık
Dığan	Tava	Tingildemek	Başıboş gezmek
Farımak	Yaşlanmak/yıpranmak	Uz	Doğru, temiz, becerikli
Gelibbamın	Geliyor musun?	Üleşmek	Paylaşmak
Gidibatı	Gidiyor	Ünnemek	Çağırmak
Gocana	Büyük amcanın eşi	Yalım	Sanırım
Haggetten	Hakikaten	Yünmek	Yıkanmak

UMMAN NENE'NİN MEKTUBU

Ey benim deruni dilden, cani gönülden, gözümün incisi, bağrımın zencisi mercan gözlüm, datlı sözlüm, yuva ağızlım, kirez genizlim, gara benizlim, aslanım, tosunum, gaplanım, dilbarım, topan başlım, sümbül saşlım, kemen gaşlım, inci dişlim, uzun boylum, yavız huylum, aslan soylum, elimin asası, gönlümün tasası, evlerimin yakışığı, gızların aşığı, eli bıçaklım, beli saçaklım, avlımın harımı, kövümün yarımı, kimsesizim, yitimim, gara gevreğim benim. Nasılsın, eyi misin? Eyi olmanı, bizleri yaratanımdan dova ve neyaz eylerim.

Bizleri sorarsan çok şükürler osun hindilik çok eyiyiz. Sen gara gevreğimin de bu münval üzre olmasını dileriken, namaz arkalanda dova ediyoz.

Gevreğim meddubunu aldım, ne gadar sevindim bi görsen, goca kövle benim oluvedi sandım. Bu meddubun vadığında Allah seni sevindiri işşaallah. Amat, meddubunu çok gözel yazmışsın gari, mallim oğlan bile çok beğendi. Meddubundaki sözlen hepiciği hökümet gonuşması gibi. Mallime "Teşgür ederim, Irmızan ehendi, Hatma Hanım ne yapıyı artık?" gibi naflar yazmışsın. Naha datlı dillerne gurban olen senin. Başındaki ehendiler mi öğretti gari o hökümet gonuşmalarnı? Allah onnan hepiciğine uzun ömürler vessin. Eh gari o hökümetimizin sayasında ne eyi şeyle öğrenili-batı, Allah dövlete millete baş ağrısı vemesin.

Hindiki zaman çok eyi, dövletimiz durumuyo, maşallah boyuna çalışıyo, golelikle buluyo.

Amat, kövlüler Caminin etrafını duvarlan çevirdiler, mezerliğe zırıyaddan ağaç getirip dikdiler, çeşmilere çimentodan havdan yapdıla. Keş Durmuş dayın, Eyibin Irzaoğlan, Savınaz deyzen, Güccük Osman'ın Hasan, Gocu baş Üsen dayın kiremitle evler yapdıla. Her biri saray gibi. Topurak örtü de ev mi canım? Amat, hem kelesde çok gidiyo, hem yağmır da yaş da akıyo, hem de tevlikeli. Sağ olur gelirsen evin üsdünü biz de kiremit edelim.

Değceğmiz bu gadar. Ben, çocuklar, bütün gonşular selam ederiz. Çabık covap yolla. Nenen Umman

Özay Gönlüm'ün "Umman Nene'nin Mektubu" isimli eserinden alıntı yapılmıştır.

KAZANIM DEĞERLENDİRME

Abem bodiyesini giyip yola çıktı. Yolda akıdeşleriyle oyuna dalıp okula cımıcık geç kalmış. Sınıf kapısını çalıp içeri girmiş. “Öğretmenim seyirtip geldim emme biyo geç galıvedim, özür dilerim.” demiş. Öğretmen bu durumu bubama haber etmiş. Aşam bubam eve geldiğinde abemi ünneyip: “Ne geç kaldın ülen okula!” diye gızıvedi.

Parçada geçen yerel ağız ifadelerini bulup altını çiziniz. Sözcüklerin günümüzdeki kullanım şeklini aşağıya yazınız.

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

- Denizli'de yerel yayıncılığın gelişimini öğreneceğiz.

HAZIR MIYIZ?

- Denizli'deki hangi yerel yayın organlarını takip ediyorsunuz?

DENİZLİ'DE YEREL YAYINCILIK

Yerel basın, yöreye ait kültürel kimliğin korunması ve yöre halkının kendini ifade edebileceği bir zemin oluşturma görevini yüklenmiştir. Yerel basın kuruluşları; siyasal, sosyal ve kültürel hayata dair haberler yaparak insanlarda şehirle ilgili farkındalık oluşturur. Böylece millî ve manevî değerlerin korunması ve gelecek kuşaklara aktarılmasında önemli bir rol oynar.

Bireyler yerel basınla yaşadığı yöreyi ve ülkeyi daha yakından tanırken aynı zamanda dünyada yaşanan olayları da takip etme imkânı bulur. Medya kuruluşları; haberleri tarafsız, tam ve doğru bir şekilde insanlara iletir. Toplumdaki farklı kesimlerin görüşlerini ve düşüncelerini duyurma imkânı sağlar.

Osmanlı Devleti'nde 1908 yılında başlayan II. Meşrutiyet Dönemi ile basının özgürleşmesi ve yaygınlaşmasının etkileri kısa zamanda Denizli'de de görülmüştür. Denizli'de basın hayatının ilk adımı, Mustafa Naili KÜÇÜKA tarafından 1909'da Hülasa Gazetesi'nin yayımlanmaya başlamasıyla atılmıştır. 1909'dan itibaren Denizli'de birçok gazete ve derginin yayımlandığı görülmüştür. Kahraman Gazetesi ile devam eden gazete yayımı Sanisat, Şafak, Vicdan ve Kasatura ile devam etmiştir.

Cumhuriyet Dönemi'nde Denizli Gazetesi'nin 1923'te yayımlanması ile yeni bir dönem başlamıştır. Cumhuriyet'in ilanından sonra yayımlanan yerel gazetelerin sayısında artışlar olduysa da bu gazetelerin yayım hayatı kısa sürmüştür. Zaman içerisinde yayımlanan gazetelerden kapananlar olduğu gibi yayım hayatına yeni başlayan gazeteler de olmuştur.

DENİZLİ'DE 29 EKİM 1923 TARİHİNDEN 31 ARALIK 1940 TARİHİNE KADAR YAYINLANAN VE KAPATILAN GAZETE - DERGİLER					
ADI	İÇERİĞİ	TÜRÜ	GÜNÜ	ÇIKTIĞI TARİH	KAPANDIĞI TARİH
Denizli	Resmi-Siyasi	Gazete	Haftalık	1924	-
Şafak	Siyasi	Gazete	Haftalık	3.11.1924	-
Sabah Postası	Siyasi	Gazete	Günlük	27.6.1935	1936
Babadağ	Siyasi	Gazete	Günlük	5.9.1935	26.8.1936
Sabah Postası	Siyasi	Gazete	Haftada üç	30.08.1936	19.11.1936
Ege	Siyasi	Gazete	Haftada üç	1939	1939
Akdeniz	Siyasi	Gazete	Günlük	30.10.1940	-
Şafak	Gayri siyasi	Dergi	15 Günlük	20.11.1928	-
Yücel	Kültür	Dergi	15 Günlük	12.10.1930	23.4.1931
Çocuk Bakımı	Mesleki	Dergi	15 Günlük	1.5.1933	1.1.1935
İnanç	Kültür	Dergi	Aylık	1.3.1937	-
Amaç	Kültür	Dergi	Aylık	1.1.1936	1.3.1938

Denizli'de 2000'li yıllara geldiğimizde basın hayatındaki hareketlenmenin devam ettiği görülmektedir. 2004 yılında Denizli'de günlük yayımlanan gazetelerin yanında 10 günde bir, 15 günde bir ve haftalık olmak üzere yayım yapan gazeteler de bulunmaktaydı.

2004 YILINDA DENİZLİ'DE YAYINLANAN SÜRELİ YAYINLAR		
GÜNLÜK GAZETELER	HAFTALIK GAZETELER	DERGİLER
Denizli	Metropol	Stadyum
Hizmet	Horoz	Denizlili
Meydan	Denge	La Societe
Ticaret ve Ekonomi	Doğuş	Denizli Life
DEHA 20	Çınar	-
Yeni Haber	-	-
Yeni Olay	-	-
Gündem	-	-
Son Nokta	-	-
Kulvar	-	-

Günümüzde Denizli'nin il merkezi ve ilçelerinde günlük ve haftalık olarak çıkarılan çok sayıda yerel gazete ve dergi bulunmaktadır. Denizli merkezinde günlük yayımlanan beş yerel gazete yayım hayatını devam ettirmektedir.

Ülkemizde 1992 yılında özel radyo ve televizyon kuruluşlarının kurulması ile birlikte Denizli'de de özel radyo ve televizyon kuruluşları yayın hayatına başlamıştır. Denizli merkezinde 2019 yılı itibariyle yerel yayın hayatına devam eden yedi radyo ve dört televizyon kuruluşu bulunmaktadır. Bu kuruluşların gerçekleştirdiği yayınlar uydular aracılığı ile yurt içinde ve yurt dışında da isteyen kişiler tarafından takip edilebilmektedir. Özellikle gurbette yaşayan vatandaşlarımız bu yayınlar sayesinde sıla hasretlerini bir nebze de olsa giderebilmektedirler.

KAZANIM DEĞERLENDİRME

1. Denizli'deki yerel yayıncılık faaliyetlerinin Denizli'de yaşayan insanlara katkıları nelerdir?

2. Yerel yayıncılık hizmeti veren kuruluşların vatandaşlara karşı hangi sorumlulukları bulunmaktadır?

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

- Denizli'ye özgü müzik kültürünü öğreneceğiz.

HAZIR MIYIZ?

- Denizli yöresine ait hangi müzik aletlerini tanıyorsunuz?

DENİZLİ'NİN MÜZİK KÜLTÜRÜ

Bir şehrin müzik kültürü; o şehrin ekonomik, siyasi ve sosyal yapısı hakkında önemli ipuçları verir. Bu yönüyle halkın yaşayış ve kültürel özelliklerini ortaya koyar. Kullanılan müzik aletleri o şehrin doğa ve çevre şartlarına göre şekillenir.

Denizli ile Denizli'nin komşu illeri müzik kültürü bakımından etkileşim halindedir. Bu durum Denizli'deki müzik kültürünün oldukça zenginleşmesini sağlamıştır.

Denizli'nin müzik kültürünün büyük bir kısmını türküler oluşturmaktadır. Kerem çeşitlemeleri, garipler ve misket ezgileri Denizli'nin özgün müzik yapısını oluşturur. Yörenin ritmik özelliği, dokuz zamanlı oluşudur. Denizli'de bağlama düzeninde saz çalmak yaygındır. Telli sazlardan divan, bağlama, tambur ve cura yörede çok kullanılır. Yaylı sazlardan çeşitli boylarda kabak kemaneler vardır. Üflemeli sazlardan zurna, sipsi, dilli düdükler ve kemikten yapılmış dilsiz kavallar bölgede yaygın olan müzik aletleridir. Zil, leğen, kaşık, tef ve davul Denizli yöresinin vurmalı sazlarıdır.

Denizli Belediyesi tarafından 1982 yılında Belediye Konservatuarı açılmıştır. Konservatuarda halk müziği dışında diğer müzik alanları ile ilgili de eğitim ve kurslar verilerek Denizli'deki müzik kültürünün gelişimi desteklenmiştir.

Denizli'nin müzik kültürünün ülke ve dünya çapında tanınmasında Özay Gönlüm, Talip Özkan ve Hayri Dev önemli rol oynamışlardır. Ayrıca bu sanatçılar vasıtasıyla Cemilem, Çöz de Al Mustafa Ali, Osmanımın Mendili, Karabaş Koyunu Güde Güde, Evlerinin Önü Bulgur Kazanı, Ak Eline Mor Kınalar Yaktılar, Denizli'nin Horozları, Acıpayam Yolları, Denizli'nin Adım Adım Yolları, Elindedir Bağlama, Mendil Verem Mi?, Zobalarında Kuru da Meşe Yanıyor gibi türküler ülkemizce tanınmış ve sevilmiştir.

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

Yaren; Özay Gönlüm'ün cura, bağlama ve çöğür sazlarını aynı gövdede birleştirdiği sazdır.
Tasarımını Özay Gönlüm'ün yaptığı yaren, ilk defa Cafer Açın tarafından imâl edilmiştir. Saza bu ismi, 1976'da TRT'de Halit Kıvanç'ın sunduğu "Bir Kadın Bir Erkek Yarışması"nda izleyicilerin vermesi öngörülmüş; iki hafta sonraki programda zamanın Tefenni Kaymakamı Yüksel Ayhan'ın verdiği "Yaren" ismi genel kabul görmüştür.

KAZANIM DEĞERLENDİRME

1. Denizli müzik kültüründe yaygın olarak kullanılan müzik aletleri hangileridir?

2. Denizli'ye ait türkülerin ülkemizde tanınmasını ve sevilmesini sağlayan sanatçılara örnek veriniz.

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

- Denizli'deki önemli günleri öğreneceğiz.

HAZIR MIYIZ?

- Bir şehrin sosyal ve kültürel yaşamında önemli günlerin yer alması o şehirde yaşayan insanlarda hangi duyguların güçlenmesini sağlar?

DENİZLİ'NİN ÖNEMLİ GÜNLERİ

Denizli'nin tarihî, kültürel ve sosyal hayatında önemli izler bırakmış olan olaylar, çeşitli etkinliklerle milli birlik ve beraberlik içinde kutlanır. Bu etkinlikler bireylerin vatan ve millet sevgisi duygularını güçlendirir. Kültürel mirasımızın yaşatılması ve gelecek kuşaklara aktarılmasının önemi bu etkinliklerle daha iyi anlaşılır.

17 Eylül 1176 Miryokefalon Zaferi

17 Eylül 1176 yılında Anadolu Selçuklu Devleti ile Bizans İmparatorluğu arasında Çivril yakınlarında meydana gelen Miryokefalon Savaşı ile Türklerin Anadolu'daki hâkimiyeti kesinleşmiştir. Anadolu, Türkiye olarak anılmaya başlanmıştır. Bu büyük zafer Çivril'de çeşitli etkinliklerle anılmaktadır.

30 Ağustos Çivril'in Kurtuluş Günü

Çivril, 8 Ocak 1921'de Yunanlar tarafından işgal edilmiştir. Daha sonra ilçe halkı kendi Müdafa-i Hukuk Cemiyeti'ni kurup 200 kişilik bir süvari ve piyade birliği oluşturmuştur. 523 gün süren işgalin ardından 80 şehit veren Çivril, 30 Ağustos 1922'de işgalden kurtulmuştur.

3 Eylül Güney'in Kurtuluş Günü

Güney, 23 Temmuz 1920'de Yunanlar tarafından işgal edilmiştir. Başkomutanlık Meydan Savaşı'na kadar düşman işgaline Kuvayı Milliye çeteleriyle karşı konulmuştur. Başkomutanlık Meydan Zaferi'nin kazanılmasından sonra ilçe 3 Eylül 1922'de işgalden kurtulmuştur.

4 Eylül Buldan'ın Kurtuluş Günü

Buldan, 5 Temmuz 1920'de Yunanlar tarafından işgal edilmiştir. Başkomutanlık Meydan Savaşı'na kadar işgallere Kuvayı Milliye çeteleriyle karşı konulmaya çalışılmıştır. Başkomutanlık Meydan Muharebesi'nin kazanılmasından sonra ilçe 4 Eylül 1922'de işgalden kurtulmuştur.

15 Mayıs Denizli Milli Mücadele Günü

15 Mayıs 1919'da başlayan Yunan işgaline karşı Müftü Ahmet Hulusi öncülüğünde direniş gösteren ilk şehirlerden birisi de Denizli olmuştur. Denizli'de her yıl 15 Mayıs Denizli Millî Mücadele Günü olarak kutlanmaktadır. Bu etkinliklerde Kayalık Camii'nden Bayramyeri'ne kadar süren "Millî Mücadele Yürüyüşü" yapılmaktadır.

24 Mayıs Sarayköy'ün Milli Mücadeleye Katılım Günü

Yunanlıların Aydın üzerinden Denizli yönüne ilerlemesi üzerine Sarayköy'de kurulan Kuvayı Milliye Birliği, 24 Mayıs'ta Menderes Köprüsü'nden Yunan birliklerinin geçmesini engellemiştir. Böylece Sarayköy ve Denizli'nin işgal edilmesi önlenmiştir. Her yıl 24 Mayıs gününde "Sarayköy'ün Milli Mücadeleye Katılım Günü" coşku ve heyecanla kutlanmaktadır.

Denizli'de Somut Olmayan Kültürel Miras Etkinlikleri

Denizli'nin Çal ilçesi Aşağıseyit Mahallesi'nde sekiz asrı aşkın zamandan beri düzenlenen ve UNESCO tarafından somut olmayan kültürel miras listesinde yer alan "Sudan Koyun Atlatma Yarışması ve Çoban Bayramı" şenliği yapılmaktadır. 2019 yılında şenliğin 846'ncısı düzenlenmiştir.

Denizli'nin Sarayköy ilçesinde her yıl şubat ayı içerisinde "Geleneksel Sarayköy Deve Güreşleri Festivali" düzenlenmektedir. Vatandaşların büyük ilgi gösterdiği festivalde çevre il ve ilçelerden gelen çok sayıda deve mücadele etmektedir. Festival, ilçenin ekonomisine katkı sağladığı gibi çevre il ve ilçelerden gelen insanların birbirleriyle olan etkileşimini de güçlendirmektedir.

Denizli'nin Beyağaç ilçesi, Sandıras Dağı, Çiçekbaba Zirvesi'ne yakın bölgedeki Kartal Gölü çevresinde yaklaşık yedi asırdır yöre halkı tarafından yapılan Yörük-Türkmen kültürüne özgü "Eren Günü" etkinlikleri yapılmaktadır. Bu etkinliğin kaynağı Orta Asya kurgan mezarları kültürüne dayanmaktadır. Bir gün öncesinden Kartal Gölü'ne çıkılır, burada kurulan çadırlarda bir gün kalındıktan sonra ertesi günü Eren Dede Türbesi ziyaret edilir. Türbede dualar okunur, dilekler tutulur. Türbe çevresinde turlandıktan sonra kurban kesilip yemekler pişirilir. Yemeklerin yenmesiyle de etkinlik son bulur. Bu etkinliklerde farklı yerlerden gelen insanların birbiriyle kaynaşması sosyal açıdan önemlidir. Bu festival 1994'ten beri Beyağaç Belediyesi tarafından düzenlenmektedir.

Merkez Efendi'nin doğduğu yer olan Buldan ilçesi Sarımahmutlu Mahallesi'nin Kocagöl Yaylası'nda birçok vatandaşın katkısıyla "Kocagöl Yağmur ve Şükür Duası" etkinliği düzenlenmektedir. Her yıl mayıs ayı içerisinde düzenlenen etkinlikte yemekler yenir, yağmur duası yapılır.

Denizli'de Kale-Davaz Yağlı Güreşleri, Beyağaç Hüseyin Çokal Yağlı Güreşleri, Acıpayam Avşar Köyünde "Sıyrat" adı verilen toplu yemekler, Hıdırellez 21 Mart Nevruz Bayramı ve Ahilik Haftası gibi çok sayıda kültürel mirasımızı devam ettiren etkinlikler gerçekleştirilmektedir.

KAZANIM DEĞERLENDİRME

1. 1176 yılındaki Miryokefalon Savaşı'nın tarihimizdeki önemini açıklayınız.

2. Denizli'nin hangi ilçeleri Kurtuluş Savaşı'nda Yunan işgaline uğramıştır?

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

- Denizli'deki geleneksel ve güncel spor imkânlarını ve faaliyetlerini öğreneceğiz.

HAZIR MIYIZ?

- Hangi spor dalı ile uğraşıyorsunuz? Yaşadığınız şehirde yaptığınız bu sporla ilgili yeterli imkânların olduğunu düşünüyor musunuz?

DENİZLİ VE SPOR

Spor, bireylerin sağlıklı bir yaşam sürmelerinde önemli bir yer tutar. Denizli'de geleneksel ve güncel spor faaliyetleri için gerekli alanlar oluşturulmuştur. Denizli'de spor yapma imkânı sağlayan alanlar; kapalı ve açık spor tesisleri, yüzme havuzları, kayak tesisleri, bisiklet ve yürüyüş yollarıdır.

Denizli'de ata sporlarımızı tanıtmak, ata sporlarımızın itibarını artırmak, bu spor dallarının yaygınlaşmasını sağlayıcı fırsatlar oluşturarak toplumumuzun daha sağlıklı, aktif ve başarılı gençler yetiştirmesine yardımcı olmak amacıyla Geleneksel Spor Oyunları Kompleksi ve Atletizm Sahası yapılmıştır. Bu tesisin yapılmasıyla birlikte ata sporlarımızdan olan cirit, atlı okçuluk, binicilik gibi spor faaliyetleri ve yarışmaları yapılmaya başlanmıştır. Bu sayede çocuklarımıza ve gençlerimize hem spor yapma imkânı sağlanmış hem de geleneksel sporlarımızın yeni kuşaklar tarafından tanınması ve sevilmesine zemin hazırlanmıştır.

Güreş, Denizli'de yaygın olarak yapılan ata sporudur. Şehrimizde özellikle yağlı güreşe ilgi daha fazladır. Güreşte ulusal ve uluslararası yarışmalarda önemli başarılar kazanmış güreşçilerimiz bulunmaktadır. Bu güreşçilerimizin başında Bayram ŞİT, Hasan GÜNGÖR ve Hüseyin ÇOKAL gelmektedir. Kale ve Beyağaç ilçelerinde her yıl yağlı güreş festivalleri; Acıpayam, Çameli ve Honaz ilçelerinde ise yağlı güreş müsabakaları düzenlenmektedir.

Denizli'de futbol, basketbol, voleybol, yüzme, tenis, bisiklet, atıcılık, okçuluk, badminton, güreş, savunma sporları, bilardo, satranç ve masa tenisi gibi güncel sporlar yaygın olarak yapılmaktadır. Şehrimizde faaliyet gösteren 250 kulüpte 100 binin üzerinde lisanslı sporcu bulunmaktadır. Spor kulüpleri, okullar ve kurs merkezleri ilgili branşlarda kurslar açarak çocuklarımıza ve gençlerimize bilinçli bir şekilde spor yapma imkânları sunmaktadır. Denizli'de ayrıca doğa yürüyüşleri, yamaç paraşütü, kayak, off road gibi spor aktiviteleri de yapılmaktadır.

Denizlispor; Çelik Yeşilspor, Pamukkale Gençlik Kulübü ve Denizlispor Kulübü'nün birleşmesiyle Denizlispor Gençlik Kulübü adıyla 1966 yılında kurulmuştur. Bunun üzerine Türkiye Futbol Federasyonu 14 Temmuz 1966 tarihinde Denizlispor'un Türkiye 2. Ligi'ne katılmasını uygun görmüştür.

Denizlispor, 1982-83 sezonunda grup şampiyonu olarak tarihinde ilk kez Türkiye 1. Ligi'ne yükselmiştir. 1. Lig'deki ilk sezonu 7. sırada bitiren Denizlispor, 1987-88 sezonunda ise yeniden 2. Lig'e düşmüştür. 1993-94 sezonunda tekrar 1. Lig'e yükselen Yeşil-Siyahlılar, 1996-97 sezonunda yeniden 2. Lig'e düşmüş, iki yıl aradan sonra 1998-99 sezonunda tekrar 1. Lig'e çıkmıştır.

2002-2003 sezonuna gelindiğinde Türkiye'yi UEFA Kupası'nda temsil eden yeşil-siyahlı ekip Fransa'nın Lorient, Çek Cumhuriyeti'nin Sparta Prag ve Fransa'nın Olympique Lyon takımını eleyerek 4. tura yükselme başarısını göstermiştir. Bu turda Porto'ya elenen Denizlispor elde ettiği zaferlerle Türk futbolseverlerin gönlünde taht kurmuştur. Daha sonraki sezonlarda bu başarıyı tekrarlayamayan Denizlispor 2009-2010 sezonun sonunda 11 yıl boyunca aralıksız mücadele ettiği Süper Ligi 17. tamamlayarak 1. Lig'e düşmüştür. 9 yıl 1. Lig'de mücadele ettikten sonra 2018-2019 Spor Toto 1. Lig'ini şampiyon olarak tamamlamış ve Süper Lig'e yeniden yükselmiştir.

"Horozlar" olarak adlandırılan Denizlispor, alt yapısından yetiştirdiği çok sayıda futbolcuyu Milli Takım'a ve ülkemizin büyük takımlarına kazandırmıştır.

KAZANIM DEĞERLENDİRME

1. Denizli'de geleneksel ve güncel sporlarla ilgili imkanların geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için siz olsaydınız ne gibi projeler üretirdiniz? Açıklayınız.

ÜNİTE DEĞERLENDİRME - 5

I. DOĞRU – YANLIŞ

Aşağıda verilen ifadelerden doğru olanların başına "D", yanlış olanların başına "Y" yazınız. Yanlış olduğunu düşündüğünüz cümlelerin doğrusunu yazınız.

1. (....) Kütüphaneler, tiyatrolar ve sinemalar şehrin kültürel yapısını yansıtan en önemli mekânlardır.
   .....
2. (....) Denizli'deki ilk yerleşim yeri Kaleiçi kabul edilmektedir.
   .....
3. (....) İnsanların kişilik özelliklerini ve yeteneklerini içinde yaşadığı çevre etkiler.
   .....
4. (....) Denizli'deki yemek kültürünün temelini zeytinyağlı yemekler oluşturmaktadır.
   .....
5. (....) Denizli'de yöresel ağız olarak kibrite "şavk" denir.
   .....
6. (....) İnsanlar yerel basın aracılığı ile yaşadıkları şehri tanıma fırsatı bulurlar.
   .....
7. (....) Denizli müzik kültüründe kemençe yaygın olarak kullanılmaktadır.
   .....
8. (....) Denizli'nin yöresel kıyafetleri sadece düğünlerde giyilmektedir.
   .....
9. (....) Kurtuluş günleri vatandaşların milli birlik ve beraberlik duygularını güçlendirmektedir.
   .....

II. BOŞLUK DOLDURMA

Aşağıdaki sözcükleri kullanarak cümleleri tamamlayınız.

Çal	Hayri DEV	Özay GÖNLÜM	Buldan	Mustafa Naili KÜÇÜKA
zeybek	Balcı Konağı	Behçet UZ	halay	Külahçıoğlu Un Fabrikası

1. Bağ Bozumu Kültür ve Sanat Festivali her yıl …….. ilçesinde yapılmaktadır.
2. Denizli'deki tarihi mekânlardan olan …….. günümüzde Denizli Belediyesi Konservatuarı olarak kullanılmaktadır.
3. 2008 yılında …….. UNESCO tarafından "Yaşayan İnsan Hazinesi Kültürel Miras Taşıyıcısı" olarak kabul edilmiştir.
4. Denizli'de …….. adı verilen halk oyunları yaygın olarak oynanmaktadır.
5. 2012 yılında restore edilen tarihi …….., günümüzde Folklorik Bez Bebek Müzesi olarak kullanılmaktadır.
6. Denizli'de yerel basın hayatı ilk olarak …….. tarafından başlatılmıştır.
7. Denizli türkülerinin tanınmasına …….. yaren adlı sazıyla önemli katkı sağlamıştır.
8. 4 Eylül tarihi …….. ilçemizde Kurtuluş Günü olarak kutlanmaktadır.
9. Tıp alanında hizmet veren …….. ayrıca Denizli milletvekilliği de yapmıştır.

III. ÇOKTAN SEÇMELİ

Aşağıdaki soruların cevaplarını seçenekler arasından bulup işaretleyiniz.

1. Aşağıdakilerden hangisi Denizli'deki kültür ve sanat faaliyetlerinin gerçekleştirildiği yerlerden birisi <u>değildir</u>?
   A) Denizli Belediyesi Konservatuvarı
   B) Belediye Sanat Merkezi
   C) Hasan Kasapoğlu Kültür Merkezi
   D) Denizli Büyükşehir Belediyesi

2. Denizli'de bulunan tarihi mekânlardan hangisi geçmişte ticaret amacı ile yapılmıştır?
   A) Akhan Kervansarayı
   B) Beycesultan Höyüğü
   C) Balcı Konağı
   D) Buldan Çarşı Camii

3. Sinema ve tiyatro alanında tanınmış olan Denizlili ünlü sanatçı aşağıdakilerden hangisidir?
   A) Hayati İnanç
   B) Tekin Akmansoy
   C) Bayram Şit
   D) Tahir Kutsi Makal

4.
   I. *Türküler*
   II. *Halk Oyunları*
   III. *Fabrikalar*
   IV. *Yemekler*

   Yukarıdaki kavramlardan kaç tanesi somut olmayan kültürel varlıklara örnek olarak gösterilebilir?
   A) 1
   B) 2
   C) 3
   D) 4

5. Denizli dil özellikleri ile ilgili olarak:
   I. *Oğuz-Türkmen yörüklerinin dil özelliğine sahiptir.*
   II. *Yöreden yöreye farklılıklar göstermektedir.*
   III. *Eğitim dili olarak kullanılmaktadır.*

   hangisi ya da hangileri söylenebilir?
   A) Yalnız I
   B) I ve II
   C) II ve III
   D) I, II ve III

6. Denizli'de yaklaşık sekiz asırdan beri devam eden ve UNESCO tarafından somut olmayan kültürel miras listesinde yer alan etkinlik aşağıdakilerden hangisidir?
   A) Sudan Koyun Atlatma Yarışması ve Çoban Bayramı
   B) Sarayköy Deve Güreşi
   C) Kocagöl Yağmur ve Şükür Duası
   D) Eren Günü

IV. DÜŞÜN – YAZ

1. Denizli'de giyim ve kuşamda yöreden yöreye farklılıkların olmasına yol açan faktörler nelerdir?

2. Bir şehirde çok sayıda kütüphane, müze ve sanat merkezinin bulunması o şehirle ilgili bize hangi ipuçları verir?

İZ BIRAKANLAR

Prof. Dr. HÜSEYİN YILMAZ

Hüseyin Yılmaz, 1926 yılında Denizli'nin Acıpayam ilçesine bağlı Yumrutaş köyünde dünyaya gelmiştir. Köyünde ilk ve ortaokul olmadığı için okula gidememiş ve çobanlık yapmak zorunda kalmıştır. Çobanlık yaptığı sıralarda olağanüstü zekâsı fark edilince ilk ve ortaokulu dışarıdan bitirtilerek Denizli Lisesine kaydedilmiştir.

İstanbul Teknik Üniversitesi Elektrik Fakültesinde gösterdiği azim ve kararlılık, yaptığı çalışmalar ve ortaya koyduğu bilimsel veriler yurt dışındaki birçok bilim adamının dikkatini çekmiştir. 1952 yılında kendisine sağlanan destekle Amerika Birleşik Devletleri'ne gitmiş, burada MİT (Massachusetts Institute of Technology) Üniversitesinde araştırmalarına devam etmiştir. Başta fizik olmak üzere birçok alanda başarılı çalışmalara imza atmıştır. Ortaya koyduğu bilgilerle Albert Einstein'ın General Relativity (Genel Görelilik) teorisindeki eksiklikleri ortaya koymuş, bu nedenle Einstein'i çürüten adam olarak anılmaya başlanmıştır.

Hüseyin Yılmaz; Newton'un ışık teorisini tamamlamış, bir canlının renkleri nasıl algıladığını matematiksel yöntemlerle ilk kez ortaya koymuştur. Bunun yanı sıra Quantum mekaniği üzerine de incelemeler yapmıştır. O'nun bilim hayatına yaptığı en önemli katkılarından birisi de bilgisayarlarda kullanılan sesli komut sistemleri üzerindeki çalışmaları olmuştur. 27 Ocak 2013 tarihinde hayatını kaybetmiştir.

GEZELİM - GÖRELİM

TRİPOLİS

Tripolis; Denizli merkezine 40 km uzaklıktaki Buldan ilçesi, Yenicekent Mahallesi ile Menderes Nehri arasındaki yamaç üzerinde kurulmuştur.

Tripolis'in kuruluşu hakkında kesin bilgilere sahip olunamamıştır. Ancak kaynaklarda Tripolis'in ilk adının Apollonia olduğu daha sonra Geç Helenistik Dönem'de Tripolis olarak adlandırıldığı ve ilk kuruluşunun Lidya Devleti zamanında olduğuna ilişkin belgelere rastlanılmaktadır.

Tripolis; Lidya şehirleri arasında yer almasına karşın Frigya ve Karya bölgelerine ulaşımı sağlayan önemli sınır, ticaret ve tarım merkezlerinden biri görünümündedir. Tripolis; Menderes Nehri ile Çürüksu Çayı'nın bereketlendirdiği Çürüksu Ovası'nın büyük bir bölümüne hakim konumdadır. Kuruluş biçimiyle ve şehircilik anlayışı ile yörenin en zengin ve görkemli kentleri arasında yer almaktadır.

Tripolis Antik Kenti MÖ II. yüzyıl sonları ile MS I. yüzyıl ortalarında ve IV. yüzyıl ortalarında birçok deprem ve savaşa sahne olduğundan çok tahrip olmuştur. Kent en görkemli dönemini Roma İmparatorluğu Dönemi'nde yaşamıştır. Kentin ana caddesinde 1993 yılında başlayan kazı çalışmaları dönemler halinde devam etmektedir.

CEVAP ANAHTARI

3. ÜNİTE

DOĞRU - YANLIŞ
1. Yanlış. Akdeniz ve Ege Bölgelerinde.
2. Doğru
3. Yanlış. Kerpiç ve taş evler
4. Doğru
5. Yanlış. Fazladır.
6. Doğru
7. Doğru
8. Yanlış. 1876 yılında kuruldu.
9. Doğru

BOŞLUK DOLDURMA
1. Honaz
2. Büyük Menderes
3. Deprem
4. Pamukkale
5. Çameli
6. Osmanlı
7. Miryokefalon
8. Çaput
9. Baklan

ÇOKTAN SEÇMELİ
1. D
2. A
3. D
4. A
5. C
6. B

4. ÜNİTE

DOĞRU - YANLIŞ
1. Doğru
2. Doğru
3. Yanlış. Tekstil Sanayisi.
4. Yanlış. Etkiler.
5. Doğru
6. Doğru
7. Yanlış. Buldan, Babadağ, Tavas.
8. Yanlış. Doğa Turizmi.

BOŞLUK DOLDURMA
1. Çeşitliliğini
2. Seracılık
3. Kümes
4. Bıçakçılık
5. Tel Kırma
6. 175
7. 177
8. Medya
9. Teknolojik

ÇOKTAN SEÇMELİ
1. A
2. B
3. C
4. D
5. B
6. C

5. ÜNİTE

DOĞRU - YANLIŞ
1. Doğru
2. Yanlış. Beyce Sultan Höyüğü'dür.
3. Doğru
4. Doğru
5. Yanlış. İspirte denir.
6. Doğru
7. Yanlış. Saz.
8. Yanlış. Törenler, kutlamalar, özel günler.
9. Doğru

BOŞLUK DOLDURMA
1. Çal
2. Külahçıoğlu Un Fabrikası
3. Hayri DEV
4. zeybek
5. Balcı Konağı
6. Mustafa Naili KÜÇÜKA
7. Özay GÖNLÜM
8. Buldan
9. Behçet UZ

ÇOKTAN SEÇMELİ
1. D
2. A
3. B
4. C
5. B
6. A

SÖZLÜK

A

ağız: Aynı dil içinde ses, şekil, söz dizimi ve anlamca farklılıklar gösterebilen, belli yerleşim bölgelerine veya sınıflara özgü olan konuşma dili.
arkeoloji: Kazı bilimi.
antik kent: İlk Çağdaki uygarlıklarla, özellikle eski Yunan ve Roma şehirlerine verilen isim.

B

bağ bozumu: Bağda ürünün toplanması; bu işin yapıldığı mevsim, sonbahar

C

camadan: Çapraz düğmeli, ipek veya sırma işlemeli bir tür kısa yelek.
cepken: Kolları yırtmaçlı ve uzun, harçla işlenmiş bir tür kısa, yakasız üst giysisi.
cihat: Din uğruna yapılan savaş.
cumba: Yapıların üst katlarında, ana duvarların dışına, sokağa doğru çıkıntı yapmış balkon.

D

darüşşifa: Sağlık yurdu, hastane.
dergah: Tekke.

E

ensar: Hz. Muhammed'e hicret zamanında yardım eden Medineliler.
enstitü: Bir üniversiteye bağlı veya bağımsız bir kuruluş olarak genellikle araştırma yapan ve bazı durumlarda öğretime de yer veren eğitim kurumu.
endemik: Sadece bir bölgede yetişen veya yaşayan (bitki, hayvan).

F

fariza: Yapılması gerekli ödev, görev.
fauna: Belli bir bölgede yaşayan hayvanların tümü.
fetva: İslam hukuku ile ilgili bir sorunun dinî hukuk kurallarına göre çözümünü açıklayan, şeyhülislam veya müftü tarafından verilebilen belge.
fistan: Tek parça kadın giysisi.
flora: Bitki örtüsü.
folklor: Halk bilimi.

G

galeri: Sanat eserlerinin veya herhangi bir ürünün sergilendiği salon.

H

havza: Dağ veya tepelerle sınırlanmış, suları aynı denize, göle veya ırmağa akan bölge.
hayat: Üstü kapalı, bir veya birkaç yanı açık avlu.
heybe: At, eşek vb. binek hayvanlarının eyeri üzerine geçirilen veya omuzda taşınan, içine öteberi koymaya yarayan, kilim veya halıdan yapılmış iki gözlü torba.
hicret: İslam takviminde tarih başı sayılan Hz. Muhammed'in Mekke'den Medine'ye göç etmesi.
hilafet: Halifelik.
hissiyat: Duygular.

İ

ibrik: Su koymaya yarayan kulplu, emzikli kap.
icazet: İzin, onay, onaylama, diploma.
ilhak: Egemenliği altına alma.
inşa: Yapı kurma, yapı yapma, kurma.
irtikap: Kötü iş yapma, kötülük etme.
irşat: Doğru yolu gösterme, uyarma.
istihdam: Bir görevde, bir işte kullanma.
istismar: Birinin iyi niyetini kötüye kullanma.

J

jeotermal: Yer altında bulunduğu veya yer altından geçtiği için sıcaklığı yüksek olan, sıcak su kaynağı.

K

kariyer: Bir meslekte zaman ve çalışmayla elde edilen aşama, başarı ve uzmanlık.
katedral: Baş kilise.
kerpiç: Duvar örmekte kullanılmak için kalıplara dökülüp güneşte kurutulmuş saman ve balçık karışımı ilkel tuğla.
kolan: At, eşek vb. hayvanların semerini veya eyerini bağlamak için göğsünden aşırılarak sıkılan yassı kemer.
kuskun: Hayvanın kuyruğu altından geçirilerek eyere bağlanan kayış.
kurgan: İlk Çağ'da mezar üzerine toprak yığılarak yapılan küçük tepe.
külliye: Bir caminin çevresinde cami ile birlikte kurulmuş medrese, imaret, sebil, kitaplık, hastane vb. yapıların bütünü.

L

literatür: Kaynak.

M

mazgal: Yağmur sularını kanalizasyon şebekesine çekmek için kullanılan üzeri parmaklıklı demirle kapatılmış delik.
medrese: İslam ülkelerinde, genellikle İslam dini kurallarına uygun bilimlerin okutulduğu yer.

mintan: Yakasız, uzun kollu erkek gömleği.
miting: Gösteri amacıyla veya bir olaya dikkati çekmek için genellikle açık yerlerde yapılan toplantı.
muhacir: Hz. Muhammed'e uyarak Mekke'den Medine'ye göç eden.
muhabbet: Sevgi, dostça konuşma, yârenlik.
muhterem: Saygıdeğer.
mutasarrıf: Kendinde kullanım hakkı olan, elinde bulunduran. Sancak beyi.
muharebe: Savaş.
müderris: Medresede veya camide öğretmen.

P

pala: Kavisli, kısa, uç bölümü geniş, kabzasına doğru daralan bir tür kılıç.
peştamal: Hamamda örtünmek için kullanılan ince dokuma.

R

rekreasyon: Bir bölgeyi insanların eğlenme, dinlenme amacıyla kullanabilecekleri bir duruma getirme.
restorasyon: Yenileme.
rönesans: XV. yüzyıldan başlayarak İtalya'da ve daha sonra diğer Avrupa ülkelerinde hümanizmin etkisiyle ortaya çıkan, klasik İlk Çağ kültür ve sanatına dayanarak gelişen bilim ve sanat akımı.
rüştiye: Ortaokul derecesinde olan eğitim kurumu.

S - Ş

saraç: Deri, muşamba ve benzerinden bavul, çanta yapan kimse.
sempozyum: Bilgi şöleni.
sektör: Bölüm, kol, dal, kesim.
sinagog: Yahudilerin ibadet etmek için toplandıkları yer, havra.
sosyolog: Toplum bilimci.
süvari: Atlı asker.
şive: Söyleyiş özelliği, tarz, tavır, üslup.

T

tahra: Bir tür eğri budama bıçağı.
tebaa: Uyruk, bir egemene bağlı olan.
teşekkül: Belli bir varlık ve biçim kazanma, oluşma, oluşum.
traverten: Birtakım kaynak sularının dibinde biriken, kalkerli veya silisli tortu, pamuk taşı.
turfanda: Mevsimin başında ilk yetişen (meyve, sebze).
türbe: Genellikle ünlü bir kimse için yaptırılan ve içinde o kimsenin mezarı bulunan yapı.

U

urgan: Keten, kenevir, pamuk, jüt gibi türlü dokuma maddelerinden yapılan ince halat.

V

vakıf: Bir hizmetin gelecekte de yapılması için belli şartlarla ve resmî bir yolla ayrılarak bir topluluk veya bir kimse tarafından bırakılan mülk, para.

Z

zıbın: Bebeklere iç çamaşırı olarak giydirilen, ince pamukludan kısa ve kollu giysi.

1 ve 2. ÜNİTE KAYNAKÇASI

Aydın, S. (2009). El Sanatları Geleneği, Giyim, Kuşam ve Süsleme. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Türkiye Kültür Portalı Projesi.

Bektaş, C. (2016). Herkes İçin Kent. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Bingham, J., Chandler, F., Chisholm, J. ve diğerleri. (2012). Antik Dünya Ansiklopedisi. Ankara: TÜBİTAK Yayınları.

Brookes, O. (2017). Şehirde Bir Gün. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Canan, İ.(1994). Kütüb-i Sitte Muhtasarı Tercüme ve Şerhi. (6. Cilt). Ankara: Akçağ Yayınları.

Demirci, M. (2003). İslam'da Şehir ve Şehrin Sosyal Dinamikleri. İstem, Yıl:1, Sayı:2, 2003, 129-146.

Eliaçık, M. (2016). Ebussuud Efendi'nin Farsça Bir Manzum Fetvası. Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 5(4), 1765-1772.

Işık, C. (2010). Mevlana'nın Mesnevi'sinde Şehir ve Köy. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, Konya.

Göksu, D. (2015). İstanbul Kültür ve Edebiyat Atlası. İstanbul: İstanbul Turing ve Otomobil Kurumu.

Kaya, E. (2017). Kentleşme ve Kentlileşme. İstanbul: İşaret Yayınları.

Kaya, G. (2014). Kentleşmenin Toplumsal Boyutları(Adıyaman Örneği). Ankara: Ütopya Yayınevi.

Köse, O. (2016). Geçmişten Günümüze Şehir ve Çocuk. (1. Cilt). Samsun: Canik Belediyesi Kültür Yayınları.

MEB (2021). Şehrimiz… Dersi Öğretim Programı, Ankara: T.C. Millî Eğitim Bakanlığı.

Taşçı, H., Nebati, N. (Editör). (2015). Şehir Üzerine Düşünceler. İstanbul: Esenler Belediyesi Şehir Düşünce Yayınları.

Yılmaz, C.(Editör).(2015). Samsun Turizm Rehberi. Samsun: Büyükşehir Belediyesi Yayınları.

Vatansever, M., Batman, O. ve Altaş, A. (2017). Sürdürülebilir Turizm Açısından Kızılırmak Deltası Kuş Cennetinin Yerel Paydaşları Tarafından Değerlendirilmesine Yönelik Bir Araştırma. Yönetim, Ekonomi, Edebiyat, İslami ve Politik Bilimler Dergisi, 2(2): 31 Aralık/December, 2017, 194-217.

Yüksel, F. (2016), Vezirköprü Yöresi Monografisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.

3, 4 ve 5. ÜNİTE KAYNAKÇASI

BİLDİRİLER 1, Uluslar arası Denizli ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu, PAÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Denizli, 2007

BİLDİRİLER 2, Uluslar arası Denizli ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu, PAÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Denizli, 2007

Denizli'nin Yemekleri, Denizli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 1. Baskı, Denizli, 2016

DOKTOR KEMAL ŞAKİR, Tarihi, Coğrafi, İçtimai, Sıhhi, İktisadi Nokta-i Nazardan Denizli, Yayına Hazırlayan Doçent Doktor Tahir Kodal, Denizli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Denizli, 2014

Prof. Dr. GÖÇGÜN Önder, Denizli'den Yetişen Değerler 2, Denizli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Denizli, 2017

GÖKÇE Hüseyin, Denizli'den Doğan Yıldızlar, Denizli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Denizli, 2017

KARAKAYA Mustafa, Denizli'de Çocuk Oyunları, Denizli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2. Baskı Denizli, 2017

Prof. Dr. KODAL Tahir, Atatürk ve Denizli, Denizli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Denizli, 2017

Doç. Dr. KODAL Tahir, Cumhuriyet Döneminde Denizli (1923-1938), Denizli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Denizli, 2017

Doç. Dr. KODAL Tahir, Denizli Nüfus Tarihi (1923-2013), Denizli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2014

KOYUNCU Ayfeti, Denizli-Acıpayam Yöresi Halk Edebiyatı ve Folkloru, Denizli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Denizli, 2014

Dr. TÜRKTAŞ M. Metin, Denizli'nin Efsaneleri, Denizli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2. Baskı Denizli, 2017

UYSAL Mehmet Ali, Her Yönüyle Denizli Kazası, Denizli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Denizli, 2016

GENEL AĞ KAYNAKÇA

https://www.nufusu.com/il/denizli-nufusu (Erişim Tarihi 03.09.2019)

https://www.mmo.org.tr/denizli/haber/denizlinin-dogal-afet-tarihi-ele-alin (Erişim Tarihi 04.09.2019)

http://www.gazetevatan.com/buyuk-depremin-belgesi-arsivden-cikti-411573-gundem/ (Erişim Tarihi 04.09.2019)

http://www.pamukkale.gov.tr/tr/Tarihce (Erişim Tarihi 04.09.2019)

http://www.denizli.gov.tr/tarihce (Erişim Tarihi 05-09-2019)

http://www.denizlidesiyaset.com/3-asir-once-denizli-buyuk-deprem-yasadi/1364/ (Erişim Tarihi 04.09.2019)

https://www.denizli.bel.tr/Default.aspx?k=tarihce (Erişim Tarihi 09.09.2019)

http://www.pamukkale.gov.tr/tr/Ilceler/Ilceler (Erişim Tarihi 09.09.2019)

http://www.pau.edu.tr/dsbmyo/tr/sayfa/denizli-2 (Erişim Tarihi 12.09.2019)

http://www.pamukkale.gov.tr/tr/Milli-Mucadelede-Denizli (Erişim Tarihi 12.09.2019)

http://www.kardessehirler.org.tr/tdbb-hakkinda (Erişim Tarihi 12.09.2019)

http://www.pamukkale.gov.tr/tr/Is-Dunyasi (Erişim Tarihi 17.09.2019)

http://www.geka.gov.tr/Dosyalar/o_1aravp3m316uv1s8a1cieq0c1b9oe.pdf (Erişim Tarihi 17.09.2019)

http://www.geka.gov.tr/Dosyalar/o_19v5efjj5r471suva0q1o5hgs48.pdf (Erişim Tarihi 17.09.2019)

https://denizli.tarimorman.gov.tr/Belgeler/Download/Lifletler/BK_Denizlide%20Tarim.pdf (Erişim Tarihi 17.09.2019)

https://denizli.tarimorman.gov.tr/Menu/40/Brifing-Raporu (Erişim Tarihi 17.09.2019)

http://www.denizli.gov.tr/dokumacilik (Erişim Tarihi 18.09.2019)

http://www.pamukkale.gov.tr/tr/El-Sanatlari/Yoresel-El-Sanatlari (Erişim Tarihi 18.09.2019)

http://geka.gov.tr/Dosyalar/o_19v5e3rnhs11tg319h35c11c928.pdf (Erişim Tarihi 19.09.2019)

http://geka.gov.tr/Dosyalar/o_1adq4o0ek1b7nq0v7gqhuh16th8.pdf (Erişim Tarihi 19.09.2019)

http://www.pamukkale.gov.tr/tr/Kultur-Turizmi-Denizli/Tarihi-Ipekyolu (Erişim Tarihi 23.09.2019)

http://www.pamukkale.gov.tr/tr/Kultur-Turizmi-Denizli/Kazi-Calismasi-Yapilan-Hoyukler (Erişim Tarihi 03.10.2019)

http://geka.gov.tr/Dosyalar/o_1adq43r8sgcf5iu1dpv18t6pau8.pdf (Erişim Tarihi 03.10.2019)

http://www.denizlievleri.com/detay/22/kulahcioglu-un-fabrikasi (Erişim Tarihi 03.10.2019)

http://denizlilisesi.meb.k12.tr/tema/icerikler/denizli-lisesi-tarihcesi_30665.html (Erişim Tarihi 03.10.2019)

https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/denizli/gezilecekyer/buldan-carsi-camii (Erişim Tarihi 03.10.2019)

http://ogm.meb.gov.tr/yuz-tarihi-lise/1874-DENIZLI-LISESI.html (Erişim Tarihi 03.10.2019)

http://www.pamukkale.gov.tr/tr/Denizli-nin-Unluleri (Erişim Tarihi 03.10.2019)

http://denizli.gsb.gov.tr/HaberDetaylari/1/164516/efsane-guresciyi-kaybettik.aspx (Erişim Tarihi 04.10.2019)

http://www.pamukkale.gov.tr/www/resimler/orjinal/images/99_BASLIKTA_DENIZLI_KULTUR_TURIZM_DEGERLERI_95076.pdf (Erişim Tarihi 07.10.2019)

https://karabuk.ktb.gov.tr/TR-195763/somut-olmayan-kulturel-miras-nedir.html (Erişim Tarihi 07.10.2019)

http://www.pamukkale.gov.tr/tr/Kultur-Turizmi-Denizli/Folklor (Erişim Tarihi 07.10.2019)

http://www.pamukkale.gov.tr/tr/Kultur-Turizmi-Denizli/Mahallli-Giyim-Kusam (Erişim Tarihi 07.10.2019)

http://www.pamukkale.gov.tr/tr/Denizli-Yemek-Kulturu (Erişim Tarihi 07.10.2019)

https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/denizli/kulturatlasi/efsaneler (Erişim Tarihi 07.10.2019)

http://ozayfen.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/20/15/758064/dosyalar/2018_02/22163019_Yzay_GYnlYm.pdf?CHK=e17ae4afaf092560a14b8134e90280a5 (Erişim Tarihi 09.10.2019)

http://acikerisim.pau.edu.tr:8080/xmlui/handle/11499/1016?show=full (Erişim Tarihi 09.10.2019)

GÖRSEL KAYNAKÇA

Sayfa 9 Ünite kapağındaki görseller kitap için özel çekilmiştir.
Sayfa 10
Resim 1 www.123rf.com sitesinden satın alınmıştır.26.08.2019
Sayfa 11
Resim 1 https://www.bik.gov.tr/buyuksehirler-cazibesini-kaybediyor/ Şehirde yaşam 26.08.2019
Safya 12
Resim 1 https://pixabay.com/tr/photos/neandertaller-tarih-öncesi-dağlar-96507/ Neondartaller 26.08.2019
Resim 2 https://www.kulturportali.gov.tr/contents/images/002%20Çatalhöyük%20(2014)%20Umut%20 ÖZDEMİR.JPG Çatalhöyük 26.08.2019
Sayfa13
Resim 1 https://banazmyo.usak.edu.tr/upload/banazmyo/TmyfLaEM4N_IMG-20180423-WA0170.jpg Çatalhöyük 26.08.2019
Resim 2 https://kvmgm.ktb.gov.tr/Resim/39243,laodikeia2jpg.png? Leodikya 26.08.2019
Resim 3 http://www.denizli.bel.tr/Default.aspx?k=koprulukavsak&id=18490#galeri[galeri]/6/ Ulaşım 26.08.2019
Sayfa 14
Resim 1 https://www.kulturportali.gov.tr/medya/fotograf/fotodokuman/7127 26.08.2019
Resim 2 https://www.kulturportali.gov.tr/medya/fotograf/fotodokuman/7265 Kayaköy 26.08.2019
Sayfa 15
Resim 1 https://pixabay.com/tr/photos/ispanya-cordoba-endülüs-mimarlık-3713170/ Cordoba 26.08.2019
Sayfa 16
Resim 1 https://pixabay.com/tr/photos/mescidi-nebevi-medinei-münevvere-3341739/ Medine 26.08.2019
Resim 2 https://pixabay.com/tr/photos/eyfel-kulesi-paris-fransa-işaret-768501/ Paris 26.08.2019
Resim 3 https://pixabay.com/tr/photos/istanbul-panoramik-görünüm-ayasofya-1261194/ İstanbul 26.08.2019
Sayfa 17
Resim 1 http://www.denizli.bel.tr/Default.aspx?k=fotograf-galerisi&id=11288#galeri[galeri]/17/ Kaleiçi Çarşısı 26.08.2019
Sayfa 18
Resim 1 http://www.denizli.bel.tr/Default.aspx?k=fotograf-galerisi&id=11288#galeri[galeri]/17/ Bakırcılar Çarşısı 26.08.2019
Resim 2 Kişisel Arşiv
Sayfa 19
Ünite kapağındaki görseller http://uskudar.meb.gov.tr/www/quotyaya-oncelikli-trafikquot-etkinlikleri/icerik/1151 26.08.2019
http://www.denizli.bel.tr/Default.aspx?k=koprulukavsak&id=18490#galeri%5Bgaleri%5D/6/ 26.08.2019
Sayfa 20-21'de bulunan görseller kitap için özel çekilmiştir.
Sayfa 22
Resim 1 http://afetyonetimi.kizilay.org.tr/tr/default.html Kızılay 26.08.2019
Resim 2 http://genckizilay.org.tr/images/kizilay/mainBottomImages/yasliyiz.jpg Kızılay 26.08.2019
Resim 2. https://adana.afad.gov.tr/upload/Node/31904/xpics/endonezya-ya-yardim-eli-turkiye-den-uzandi-11430986_4970_o.jpg yardım 26.08.2019
Sayfa 23 -24-25'de bulunan görseller kitap için özel çekilmiştir. 26.08.2019
Sayfa 26
Resim 1 Kitap için özel çekilmiştir. 26.08.2019
Resim 2 https://www.bik.gov.tr/tum-yurda-saat-saat-saganak-uyarisi/ Yağmurda insanlar. 26.08.2019
Resim 3 https://mersin.afad.gov.tr/Hata/Page404?aspxerrorpath=/tr/14620/MERSINDE-Sel-Felaketi Su baskını 26.08.2019
Sayfa 27 .
Resim1 https://www.bik.gov.tr/istanbulda-dolu-yagisi-ve-saganak-etkili-oluyor/ Şemsiyeli insanlar
Resim 2 Kitap için özel çekilmiştir. 26.08.2019
Sayfa 28
Resim 1 http://dismer.beun.edu.tr dişçilik fakültesi Diş Hekimliği Fakültesi 26.08.2019
Resim 2 123rf.com dan telif hakkı ödenerek satın alınmıştır.
Sayfa 29
Resim 1-2 https://www.denizli.bel.tr/Default.aspx?k=fotograf-galerisi&id=10966 Şehir görüntüsü 26.08.2019
Sayfa 30
Resim 1 https://www.jmo.org.tr/resimler/ekler/0b162d2a90c5aa2_ek.pdf Acıpayam depremi 26.08.2019
Resim 2 https://mersin.afad.gov.tr/tr/14620/MERSINDE -Sel felaketi 26.08.2019
Sayfa 31

ŞEHRİMİZ DENİZLİ

Resim 1 https://www.eshot.gov.tr/CKYuklenen/faaliyetler/engellilere_yonelik_hizmetlerimiz.png 02.09.2019
Resim 2 https://edirne.defterdarligi.gov.tr/galeriler/defterdarligimiz-engelli-vatandaslarimizin-erisimine-uygun-hale-getirildi/78/ Engelliler 02.09.2019
Sayfa 32
Resim 1 http://uskudar.meb.gov.tr/www/quotyaya-oncelikli-trafikquot-etkinlikleri/icerik/1151 2.09.2019
.Resim 2 https://gaziemirdh.saglik.gov.tr/TR,151412/engelli-dostu-hastane.html Engelliler 02.09.2019
Sayfa 33
Resim 1 http://bayat19.meb.gov.tr/www/sokaktaki-arkadasim/icerik/379 Sokak hayvanları 02.09.2019
Resim 2 http://bolge1.ormansu.gov.tr/1bolge/Libraries/buton/SUSUZ_1.sflb.ashx Su içenler hayvanlar 2.09.2019
Sayfa 35 Ünite kapağındaki görseller kitap için özel hazırlanmıştır.
Sayfa 36 Resim 1 ve 2 kitap için özel çizilmiştir.
Sayfa 37
Resim1 http://bolge5.ormansu.gov.tr/5bolge/Libraries/resimli_haber/19_1.sflb.ashx Honaz Dağı 06.09.2019
Sayfa 38
Resim 1 https://ordu.ktb.gov.tr/Resim/119003,aybasti-persembe-yaylasi-7.png?0 Menderes 06.09.2019
Resim 2 Kitap için özel çizilmiştir.
Sayfa 39 Resim1http://bolge6.ormansu.gov.tr/6bolge/Libraries/Milli_Parklarımız/gullukdg1859_8.sflb.ashx Maki 06.09.2019
Resim 2 https://www.tarimtv.gov.tr/uploads/video-photo/20171204-2-27263236-28439015-338bBBwm6Q/resize-basic/480/20171204-2-27263236-28439015-338bBBwm6Q.jpg Bozkır 06.09.2019
Sayfa 40
Resim 1 http://www.denizli.org/buldan-evleri/ Ahşap ev 06.09.2019
Sayfa 41
Resim 1 https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/denizli/neyenir/cabut-asi Çabut aşı 06.09.2019
Resim 2 http://www.pamukkale.gov.tr/vhost/pamukkale/www/resimler/orjinal/images/buldan_kentsel_siti4758.jpg Buldan evi 08.09.2019
Resim 3
Sayfa 42 Resim1 Kitap için özel hazırlanmıştır.
Sayfa 43 Resim1-2-3 Kitap için özel hazırlanmıştır.
Sayfa 44 Resim1 Kitap için özel hazırlanmıştır.
Sayfa 45 Resim 1 https://deprem.afad.gov.tr/images/depbolge/deprem-tehlike.jpg Deprem haritası 08.09.2019
Sayfa 46
Resim 1 https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/237037 Deprem 08.09.2019
Resim 2 https://canakkale.afad.gov.tr/upload/Node/7013/pics/heyelan.jpg Heyelan 08.09.2019
Sayfa 47
Resim 1-2 Kitap için özel hazırlanmıştır.
Sayfa 48
Resim 1 https://acipayam.bel.tr/images/yuklenenler/MTU2YTc2MmM5ZDk5YWQ.jpg Acıpayam 08.09.2019
Resim 2 Kitap için özel çekilmiştir. Babadağ
Resim 3 https://www.baklan.bel.tr/cache/e7eac55cdb/images/media/slayt/baklan-gorunum-3-36bbd258b7_400x300.jpg Baklan 08.09.2019
Resim 4 https://www.bekilli.bel.tr/cdn/sehir-fotograflari_0181031001523629484.jpg Bekilli 08.09.2019
Sayfa 49
Resim 1 http://beyagac.bel.tr/86/8/galeri/foto-galeri/ Beyağaç 08.09.2019
Resim 2 https://bozkurt.bel.tr/files/image/node/a1422e6a168630cdd214ac5e31ca01ae1bee8d92/5d178f11400a2.bbfoto14.jpg Bozkurt 08.09.2019
Resim 3 http://www.buldan.bel.tr/images/media/MTU4MzYyOWQ0ODJjMWM.JPG Buldan 09.09.2019
Resim 4 http://www.pamukkale.gov.tr/tr/Denizli-Tanitim-Brosur/Eko-Turizm-Cenneti-Denizli Çal 09.09.2019
Sayfa 50
Resim 1 http://www.cameli.bel.tr/Content/userfiles/images/DJI_0131.jpg Çameli 09.09.2019
Resim 2 http://www.denizli.bel.tr/Default.aspx?k=haber-detay&id=17924#galeri/0/ Çardak 09.09.2019
Resim 3 http://civril.bel.tr/3/243/civril/civril-panorama/ Çivril 09.09.2019
Resim 4 https://www.guney.bel.tr/resimler/slayt/bg-1-jpg1522767415.71600.jpg Güney 09.09.2019
Sayfa 51
Resim 1 https://www.honaz.bel.tr/?Cografi_Konum&sayfa=8 Honaz 09.09.2019
Resim 2 http://www.kale.bel.tr/resimler/2TM_Kale_den_Genel_Gorunus__17__1024x683.JPG Kale 09.09.2019
Resim 3 https://www.denizli.bel.tr/Default.aspx?k=fotograf-galerisi&id=10966 Merkezefendi 11.09.2019
Resim 4 http://www.pamukkale.gov.tr/www/resimler/orjinal/images/pamukkale_travertenleri_11.jpg Pamukkale 11.09.2019
Sayfa 52

Resim 1 http://www.saraykoy.bel.tr/SiteFile/image/Kunye.jpg Sarayköy 11.09.2019
Resim 2 https://www.serinhisar.bel.tr/cdn/fotograflar_0611663001565156763.jpg Serinhisar 11.09.2019
Resim 3 http://www.tavas.bel.tr/tema/belediye/uploads/sayfalar/gezilecek-yerler.jpeg Tavas 11.09.2019
Sayfa 53
Resim 1 http://laodikeia.pau.edu.tr Laodikya 11.09.2019
Sayfa 54
Resim 1 http://www.pamukkale.gov.tr/tr/Milli-Mucadelede-Denizli Müftü Ahmet Hulusi 11.09.2019
Sayfa 55
Resim 1 http://www.pamukkale.gov.tr/tr/Milli-Mucadelede-Denizli Müftü Ahmet Hulusi 11.09.2019
Sayfa 56
Resim 1 http://www.his.gov.tr/mugla-1-kademe-yoga-antrenorluk-kursu-17-28-temmuz-2019 Muğla 12.09.2019
https://www.kulturportali.gov.tr/medya/fotograf/fotodokuman/5827 Aydın 12.09.2019
https://webtvpanel.kulturportali.gov.tr/WebTV_Contents/Publish/11022016210957/thumb2.jpg Manisa 12.09.2019
http://www.cem.gov.tr/erozyon/Libraries/say_foto/3_39.sflb.ashx Burdur 12.09.2019
https://usak.ktb.gov.tr/TR-75338/fotograf-galerisi.html Uşak 12.09.2019
https://gencgonulluler.gov.tr/Activity/Detail/16172 Afyon 12.09.2019
Sayfa 57
Resim 1 http://www.denizli.bel.tr/Default.aspx?k=haber-detay&id=16886 Kardeş şehirler 12.09.2019 saat 13:00
Sayfa 60
Resim 1 http://www.pamukkale.gov.tr/tr/Denizli-nin-Unluleri Müftü Ahmet Hulusi 15.09.2019
Resim 2 http://www.pau.edu.tr/tripolis/tr/fotogaleri Tripolis 15.09.2019
Sayfa 61 Ünite kapağındaki görseller http://www.pamukkale.gov.tr/tr/ 15.09.2019
Sayfa 62
Resim 1 http://www.pamukkale.gov.tr/tr/Nufus-Bilgileri/tr/Tarihce/tr/Denizli-Tanitim-Brosur/Binlerce-Yillik-Birikimi-Ile-Tekstilin-Baskenti Tekstil atölyesi 16.09.2019
http://www.pamukkale.gov.tr/tr/Denizli-Tanitim-Brosur/Mermerin-Baskenti-Sanayi-ve-Ihracat-Sampiyonu Mermer 16.09.2019
http://www.corumkulturturizm.gov.tr/Resim/167933,corum--gezi001jpg.png?0 Bakırcılık 19.09.2019
Sayfa 63
Resim 1 https://denizli.tarimorman.gov.tr/Sayfalar/Detay.aspx?SayfaId=27 Tarım ürünleri haritası 19.09.2019
Sayfa 64
Resim 1 https://www.tarimorman.gov.tr/GKGM/FotografGalerisi/Kekik_Calistayi_2019/DSC_0954.JPG Kekik 19.09.2019
https://www.tarimtv.gov.tr/uploads/video/ior-2-1024x768-32mBjunkj9.jpg Üzüm 19.09.2019
https://denizli.tarimorman.gov.tr/Sayfalar/AlbumDetay.aspx?OgeId=3594 Elma 19.09.2019
https://usak.tarimorman.gov.tr/FotografGalerisi/13.06.2019%20haşhaş%20tarla%20günü/DSC_1620.JPG Haşhaş 20.09.2019
https://www.kulturportali.gov.tr/repoKulturPortali/Dokumanlar/HAYATALTINOZUNARBAHCLERIGULCANACAR2_20170920114250852.jpg Nar 20.09.2019
https://www.bik.gov.tr/aydinin-cennet-elmasi-tbmm-yolunda/ Cennet elması 20.09.2019
https://edirne.ktb.gov.tr/TR-83665/genel-gorunum.html Ayçiçeği 20.09.2019
Resim 2 https://denizli.tarimorman.gov.tr/Sayfalar/AlbumDetay.aspx?OgeId=1106 Seracılık 20.09.2019
Sayfa 65
Resim 1 https://denizli.tarimorman.gov.tr/Menu/36/Denizli-Horozu Denizli horozu 20.09.2019
Sayfa 66
Resim 1 http://www.tcddtasimacilik.gov.tr/trenler/bolgesel-trenler/ Tren 20.09.2019
https://cardak.dhmi.gov.tr/Sayfalar/haber-detay.aspx?oid=347 Hava alanı 20.09.2019
http://www.denizli.bel.tr/Default.aspx?k=fotograf-galerisi&id=11288#galeri[galeri]/49/ Kara yolu 20.09.2019
Resim 2 http://www.bilimgenc.tubitak.gov.tr/content/recine Reçine 22.09.2019
https://www.tarimtv.gov.tr/uploads/video/yeni1-34iiR9uGo/resize-adaptive-quadrant/300/yeni1-34iiR9uGo.jpg Mantar 22.09.2019
https://www.kulturportali.gov.tr/repoKulturPortali/Dokumanlar/CamKozalaklari2_MersinFotograf_AhmetGullu_20160322114532287.jpg Kozalak 22.09.2019
https://www.kulturportali.gov.tr/arama/orman Orman 22.09.2019
Sayfa 67
Resim 1 2 http://www.pamukkale.gov.tr/tr/El-Sanatlari/Yoresel-El-Sanatlari 22.09.2019
Sayfa 68
Resim 1-2-- http://www.pamukkale.gov.tr/tr/El-Sanatlari/Yoresel-El-Sanatlari. 22.09.2019
Resim 3 https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/denizli/nealinir/bicak-ve-yatagan Bıçakçılık 22.09.2019

Resim 4 http://www.elazigkulturturizm.gov.tr/Resim/46853,dsc0087kopyajpg.png?0 Halıcılık 22.09.2019
Sayfa 69
Resim 1 https://www.bik.gov.tr/wp-content/uploads/2019/02/
thumbs_b_c_50c5d253762b1ad22d7251f2a8993028.jpg Urgancılık 22.09.2019
Resim 2 http://www.pamukkale.gov.tr/tr/Denizli-Tanitim-Brosur/Asirlardan-Gunumuze-Cam-Sanati Cam sanatı 25.09.2019
Resim 3 http://oncekadin.gov.tr/wp-content/uploads/loodosFiles/images/ckJ16s6oHEkrfrZv7Ypmjgo8.jpg Tel kırma 25.09.2019
Sayfa 71
Resim 1 http://www.pamukkale.gov.tr/tr/Antik-Kentler 25.09.2019
Resim 2 http://www.pamukkale.gov.tr/tr/Denizli-Tanitim-Brosur/Eko-Turizm-Cenneti-Denizli
Sayfa 72
Resim 1 http://bolge5.ormansu.gov.tr/5bolge/AnaSayfa/HonazDagiMP.aspx?sflang=tr Honaz Dağı Milli Parkı 25.09.2019
Resim 3 https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/denizli/gezilecekyer/bogazici-kasabasi-eski-camii Baklan Boğaziçi Camii 25.09.2019
https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/denizli/gezilecekyer/cevherpasa-camii Kale Cevherpaşa Camii 25.09.2019
https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/denizli/gezilecekyer/yazir-kasabasi-mahallesi-carsi-camii Acıpayam Yazır Camii 25.09.2019
Sayfa 73
Resim 1 http://www.pamukkale.gov.tr/vhost/pamukkale/www/resimler/orjinal/images/657699.jpg Pamukkale 25.09.2019
Sayfa 74
Resim 1 Kitap için özel hazırlanmıştır.
Sayfa 75
Resim 1 Kitap için özel hazırlanmıştır.
Sayfa 78
Resim 1 http://www.merkezefendi.gov.tr/ilcemiz Merkez Efendi 25.09.2019
Resim 2 http://www.pamukkale.gov.tr/www/resimler/orjinal/images/pamukkale_travertenleri_11.jpg 25.09.2019
Sayfa 79
Resim 1 http://www.kale.bel.tr/805/0/oku/21.Geleneksel_Kaledavaz_Yagli_Pehlivan_Guresleri.html Güreş 25.09.2019
Resim 2 www.123rf.com.tr'den telif hakkı ödenerek satın alınmıştır.
Resim 3 http://denizli.gsb.gov.tr/HaberDetaylari/1/67130/halk-oyunlarina-saraykoy-damgasi.aspx 25.09.2019
Sayfa 80
Resim 1 https://www.denizli.bel.tr/Default.aspx?k=haber-detay&id=18724#galeri/0/ Kongre Kültür Merkezi 27.09.2019
Resim 2 https://www.kulturportali.gov.tr/repoKulturPortali/large/EtkinlikHaber/20181024110714066_kadikoy%20aziz%20berker.png Kütüphane 27.09.2019
Sayfa 81
Resim 1 http://www.merkezefendi.bel.tr/userfiles/image/r190206155202481.jpg Merkez kütüphanesi 27.09.2019
Resim 2 http://www.denizli.bel.tr/Default.aspx?k=festivaller&id=14224#galeri[galeri]/12/ Tiyatro Şenliği 30.09.2019
Resim 3 http://www.pamukkale.gov.tr/tr/Fuarlar/2009-Altineller-El-Sanatlari-Fuari Buldan Dokuma Festivali
Resim 4 http://www.pamukkale.gov.tr/tr/-Yaylalar Kefe Yaylası Yatağan Festivali 30.09.2019
Sayfa 82
Resim 1 http://www.turktarim.gov.tr/Haber/53/yerel-uzum-cesitlerimiz-koruma-altinda Yenicekent Üzüm 30.09.2019
Resim 2 https://denizli.tarimorman.gov.tr/Sayfalar/AlbumDetay.aspx?OgeId=3479 Kalebiber Festivali 30.09.2019
Resim 3 https://denizli.tarimorman.gov.tr/Haber/137/En-Iyi-Elma-Ureticisi-Secildi Çivril elma 30.09.2019
Resim 4 https://denizli.tarim.gov.tr/Haber/247/Il-Muduru-Sezgin-Kutlu-Ekonomi-Bakani-Nihat-Zeybekciye-Ters-Lale-Hakkinda-Bilgi-Verdi Bozkurt ters lale 30.09.2019
Sayfa 83
Resim 1 https://denizli.tarimorman.gov.tr/Haber/134/En-Iyi-Uzum-Ureticisi-Secildi Çal bağ bozumu 30.09.2019
Resim 2 https://aksaray.tarimorman.gov.tr/FotografGalerisi/Fuar%202017/_MG_0124.jpg?RenditionId=3 Tarım fuarı 02.10.2019
Resim 3 http://www.akmb.gov.tr/Haber.aspx?HaberId=1268 Kitap fuarı 02.10.2019
Sayfa 84
Resim 1 http://www.pamukkale.gov.tr/tr/Kultur-Turizmi-Denizli/Kazi-Calismasi-Yapilan-Hoyukler Beycesultan Höyüğü 02.10.2019

Resim 2 https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/denizli/gezilecekyer/buldan-carsi-camii Buldan Çarşı Camii 02.10.2019
Resim 3 https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/denizli/gezilecekyer/kulahcioglu-un-fabrikasi Küllahçioğlu Un Fabrikası 02.10.2019
Sayfa 85.
Resim 1 http://eng.denizli.bel.tr/userfiles/image/about_denizli/akhan%20kervansaray1.jpg Akhan Kervansarayı 02.10.2019
Resim 2 https://www.denizli.bel.tr/Default.aspx?k=haber-detay&id=14039 Balcı Konağı 02.10.2019
Resim 3 http://denizlilisesi.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/20/01/967315/resimler/2017_10/17103041_22.jpg Denizli Lisesi 02.10.2019
Resim 4 https://www.denizli.bel.tr/Default.aspx?k=fotografgalerisi&id=11288#galeri%5Bgaleri%5D/17/ Kaleiçi 02.10.2019
Sayfa 86
Resim 1 https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/denizli/kulturenvanteri/vakiflar-hamami Germiyanoğullar Tarihi Vakıf Hamamı
Resim 2 Kitap için özel çekilmiştir.
Sayfa 87
Resim 1 http://www.pamukkale.gov.tr/vhost/pamukkale/www/resimler/orjinal/images/image007(2).jpg Hayri Dev 7.10.2019
Resim 2 http://www.pamukkale.gov.tr/tr/Denizli-nin-Unluleri 7.10.2019
Sayfa 88
Resim 1 http://www.tgf.gov.tr/tr/index.php/turk-guresinin-aci-gunu-4/ Bayram Şit 7.10.2019
Resim 2-3-4 http://www.pamukkale.gov.tr/tr/Denizli-nin-Unluleri 7.10.2019
Sayfa 89
Resim 1-2-3 http://www.pamukkale.gov.tr/tr/Denizli-nin-Unluleri 7.10.2019
Sayfa 90
Resim 1 http://denizli.gsb.gov.tr/Public/Images/IM/Denizli/01204/60742342_307124756845936_7166298262184394752_n.jpg Kadın halk oyunları 7.10.2019
Resim 2 http://denizli.gsb.gov.tr/HaberDetaylari/1/67130/halk-oyunlarina-saraykoy-damgasi.aspx Erkek halk oyunları 7.10.2019
Sayfa 91
Resim 1 https://www.kulturportali.gov.tr/repoKulturPortali/large/23022013/ac0d7a5f-45ee-4534-92d9-5c552bc91f1f.jpg >Erkek kıyafeti 7.10.2019
Resim 2 https://www.kulturportali.gov.tr/repoKulturPortali/large/23022013/051df431-4e52-431b-96ea-3f1208b9cc37.jpg Kadın kıyafeti 7.10.2019
Sayfa 92
Resim 1 https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/denizli/neyenir/denzl-kebabi Denizli kebabı 10.10.2019
Resim 2 http://www.denizli.bel.tr/userfiles/image/r170125162441267.jpg Bez bebek 10.10.2019
http://oncekadin.gov.tr/wp-content/uploads/loodosFiles/2017images/1004842igne-oyasi-ve-kanavice-bir-arada-mutfak-havlusu-109f974c1bac927986a911318e2bc4bb2003034923.jpg İğne oyası 10.10.2019
www.eba.gov.tr/video/camsanati Çeşmi bülbül 10.10.2019
Sayfa 93
Resim 1 http://www.pamukkale.gov.tr/tr/Kultur-Turizmi-Denizli/Efsaneler 10.10.2019
Resim 2 http://cdneba.gov.tr/875/3f5/c78/9b2/238/8e4/327/ac8/fd6/898/5b8/973/2bb/54e/001/8753f5c789b22388e4327ac8fd68985b89732bb54e001.jpg Gındırgeç 10.10.2019
Sayfa 98
Resim 1 www.123rf.com sitesinden telif ödenerek satın alınmıştır.
Sayfa 99
Resim 1 https://www2.denizli.bel.tr/userfiles/image/r2750.jpg 10.10.2019
Resim 2 http://www.pamukkale.gov.tr/vhost/pamukkale/www/resimler/orjinal/images/ozay_gonlum_3.jpg Yaren 10.10.2019
Sayfa 100
Resim 1 Ressam Orhun Kara tarafından yapılmıştır.
Sayfa 101
Resim 1 https://www.denizli.bel.tr/Default.aspx?k=gosteri-ve-etkinlikler&id=11098 Milli Mücadele Günü 11.10.2019
Resim 2 https://denizli.tarimorman.gov.tr/FotografGalerisi/2019/722%20Çal%20Koyun%20Atlatma/69877982_485426312237007_7708684015271673856_o.jpg?RenditionID=3?RenditionID=2 Koyun atlatma 11.10.2019
Sayfa 102

ŞEHRİMİZ DENİZLİ

Resim 1 http://kiyiege.gov.tr/wp-content/uploads/2016/12/DİKİLİDEVEGURESI2.jpg Deve güreşi 11.10.2019
Resim 2 http://www.pamukkale.gov.tr/vhost/pamukkale/www/resimler/orjinal/images/ozay_gonlum_3.jpg Yaren 11.10.2019
Sayfa 103
Resim 1 https://www.denizli.bel.tr/Default.aspx?k=sportesisleri&id=14608#galeri%5Bgaleri%5D/2/ Spor tesisleri 11.10.2019
Resim 2 https://www.denizli.bel.tr/Default.aspx?k=haber-detay&id=17251 Atlı okçuluk 11.10.2019
Resim 3 http://www.kale.bel.tr/805/0/oku/21.Geleneksel_Kaledavaz_Yagli_Pehlivan_Guresleri.html Güreş 11.10.2019
Sayfa 104
Resim 1 https://www.denizli.bel.tr/Default.aspx?k=haber-detay&id=18546#galeri/0/ Kayakçılar 11.10.2019
Resim 2 https://www.denizli.bel.tr/Default.aspx?k=haber-detay&id=18979 Yamaç paraşüt 11.10.2019
Sayfa 107
Resim 1 http://haber.pau.edu.tr/tr/Haber/pau-kkm-ve-merkez-kutuphane-dhi-bilim-insanlarinin-isimleriyle-yasayacak Prf. Dr. Hüseyin Yılmaz 11.10.2019
Resim 2 http://www.pau.edu.tr/tripolis/tr/fotogaleri Tripolis 11.10.2019

BU DERS KİTABI
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞINCA
ÜCRETSİZ OLARAK VERİLMİŞTİR.
PARA İLE SATILAMAZ.

Bandrol Uygulamasına ilişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 5'inci Maddesinin ikinci Fıkrası Çerçevesinde Bandrol Taşıması Zorunlu Değildir.

ISBN
978-975-11-5180-3